

FINANCIEELE VERHOUDING

VAN

NEDERLAND TOT NEDERLANDSCH-INDIË

DOOR

L. H. J. F. VAN BEVERVOORDEN TOT OLDEMEULE.

UTRECHT, 1895.
Firma J. DE KRUYFF.

De Financieele Verhouding

van Nederland tot Nederlandsch-Indië.

DE FINANCIEELE VERHOUDING

VAN

NEDERLAND TOT NEDERLANDSCH-INDIË.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS,

DR. H. C. DIBBITS,

Hoogleeraar in de Faculteit der Wis- en Natuurkunde,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

TEGEN DE BEDENKINGEN VAN

DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID

TE VERDEDIGEN

op Dinsdag 9 Juli 1895, des namiddags te 2½ ure,

DOOR

LUDOLF HENRI JEAN FRANÇOIS VAN BEVERVOORDEN TOT OLDEMEULE,

geboren te Amsterdam.

UTRECHT, 1895.

Firma J. DE KRUYFF. — Korte Nieuwstraat.

Aan mijne Ouders.

VOORWOORD.

Gaarne volg ik de goede traditie, bij het woord van afscheid wegens het verlaten der Academie, U, Hoogleeraren der Rechtsgeleerde Faculteit, mijne erkentelijkheid uit te spreken voor het onderwijs onder Uwe leiding genoten.

Dat ik, HoogGeleerde de Louter, hooggeachte Promotor, Uwe nuttige raadgevingen, waarmede Gij mij bij de samenstelling van dit Proefschrift gesteund hebt, in dankbare herinnering zal gedenken; dat ik tegenover U, HoogGeleerde Molengraaff en Hamaker, als Eere-Voorzitters van het Collegium Themis groote verplichtingen gevoel voor de hulp, mij bij pogingen op practisch gebied verleend — het is mij eene behoefte U dit hier nog eenmaal te zeggen.

Voor Uw welzijn, mijne Vrienden en Kennissen, spreek ik de beste wenschen uit; moge de tijd te Utrecht doorleefd steeds in onze herinnering blijven en oorzaak zijn, dat voor ons nog vaak het woord reunie zal gehoord worden.

Het Utrechtsch Studenten-Corps blijve door eendracht en inspanning zijner leden een krachtige, bloeiende Vereeniging.

INLEIDING.

Uit het feit dat Nederland de souverein van Indië is, vloeit voort dat tusschen beide landen zeker verband bestaat zoowel op administratief als op financieel gebied.

Het eerste is een onmiddelijk gevolg der koloniale heerschappij van Nederland; moederland en kolonie toch zijn aan hetzelfde staatsgezag onderworpen.

Het doel van dit proefschrift nu is eene uiteenzetting te geven der *financieele verhouding;* daar deze geen direct gevolg is van het staatkundig verband, moet de geschiedenis te hulp worden genomen ter verklaring van den tegenwoordigen toestand. Ik meen mij te kunnen bepalen tot een overzicht sedert de opheffing van de Oost-Indische Compagnie en heb voorts om nader te melden redenen als uitgangspunt voor het bespreken der nog steeds onopgeloste kwestie van de scheiding der Nederlandsche en Indische financiën gekozen het jaar 1867, toen de Wet van 23 April 1864 St. 35, de zoogenaamde comptabiliteitswet, is in werking getreden.

Neemt men deze niet als basis van onderzoek aan, dan moet eerst worden uitgemaakt in hoeverre het beginsel der wettelijke vaststelling voor de koloniale begrooting goedkeuring verdient.

Al moet ik in de volgende bladzijden een enkele maal van deze strijdvraag melding maken, het kwam mij ongewenscht voor ze aan behandeling te onderwerpen, omdat ze een is met de vraag in hoeverre inmenging van den Nederlandschen Wetgever in koloniale aangelegenheden wenschelijk moet worden geacht. Deze kwestie echter is alleen door hem met vrucht te onderzoeken, die op het gebied der praktijk op ervaring kan bogen.

Doch al neemt men het in art. 2 der comptab.wet neergelegde principe als fait accompli aan, er blijft nog genoeg over, wat een onderzoek wettigt, zooals ik hoop dat in de volgende hoofdstukken zal duidelijk worden.

Immers niet alleen of er splitsing dan wel eenheid in de financieele administratie behoort te zijn is een punt van oneenigheid, doch ook over de wijze en mogelijkheid van uitvoering dier scheiding worden veelsoortige denkbeelden gekoesterd, welke tot nog toe verhinderden dat eene regeling tot stand kwam.

Het spreekt van zelf dat ter verkrijging van een juist inzicht in de aanhangige vraagstukken, ook een overzicht der koloniale geldmiddelen niet mag ontbreken.

HOOFDSTUK I.

De staatsregeling van 1798 bepaalde in art. 247:

„De Bataafsche Republiek neemt tot zich alle de Bezittingen en Eigendommen der gewezen *Oost-Indische Compagnie*, benevens alle derzelver schulden."

Hierdoor werd de Oost-Indische Compagnie voor goed opgeheven nadat reeds in 1796 wijzigingen in het bestuur van het Handelslichaam waren tot stand gebracht, hun oorzaak vindende in geldelijken achteruitgang. Er waren in den loop der 18de eeuw tekorten ontstaan, die telkens aangroeiden zoodat de boeken der Compagnie op 31 December 1799 een tekort aanwezen dat op ruim *f* 134.000.000 [1]) geschat is.

Een belangrijke schuld inderdaad werd dus door de Bataafsche Republiek door de bovengenoemde bepaling aanvaard, die de staatsschuld ten zeerste vermeerderde.

Doch van de uit art. 247 der staatsregeling voortspruitende eenheid van beheer werd in Indië weinig bemerkt tengevolge van den oorlogstoestand, die het verkeer tusschen moederland en kolonie onmogelijk maakte.

Daendels eindelijk bracht in 1808 eenige verandering in de administratie; de sedert Koen bestaande wijze van boek-

---

[1]) Mr. J. de Louter, Handleiding tot de kennis van het Staats- en Administratief Recht van N. I. pag. 135 en Mr. N. G. Pierson, Koloniale Politiek, en de daar aangehaalde bronnen.

houding werd door eene nieuwe vervangen; het toezicht op de ambtenaren werd verscherpt om te voorkomen, dat gelijk vroeger dezen zich ten koste van het moederland verrijkten.

De beginselen der Compagnie, wat betreft de inkomsten, bleven echter behouden: zij bestonden uit leverantiën en contingenten.

Pas onder het Engelsch bestuur werden nieuwe beginselen in praktijk gebracht, die ontwikkeling der kolonie zelve beoogden. In de plaats der gedwongen leveringen voerde Raffles een geregeld belastingstelsel in, die de opbrengst der velden betrof, de zoogen. landrente.

Evenwel mochten noch de Britsche Luitenant Gouverneur-Generaal, noch vóór hem Daendels gunstige financieele resultaten van de door hen genomen maatregelen zien, waaraan omslachtige inrichting van het geldelijk beheer zoowel, als onvoldoend toezicht de schuld draagt.

De Grondwet van het jaar 1815 verleent in navolging der Grondwet 1814 den koning „bij uitsluiting het opperbestuur over de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen."

Nadat onze koloniën door Engeland in 1816 waren teruggegeven, droeg de Koning aan Comm. Generaal op, de grondslagen van het toekomstig koloniaal beheer vast te stellen en deze kwamen tot het besluit, dat voortgegaan behoorde te worden in de door Raffles gevolgde richting, na wegneming der daarbij gebleken fouten. Dus zouden de uitgaven strekken tot verhooging van den bloei der kolonie, terwijl de inkomsten zouden ontstaan uit geregelde belastingen, doch de administratie zou eene grondige hervorming ondergaan. Het toezicht, dat onder Raffles door opheffing der alg. rekenkamer, had te wenschen overgelaten, werd door de instelling van zoodanig lichaam wederom verscherpt.

Terwijl aanvankelijk de uitkomsten van het beheer

gunstig waren, [1]) veranderde dit spoedig; als oorzaken daarvan vindt men opgegeven de hooge kosten van verschillende oorlogen, de kostbare bestuursinrichting en vermindering der inkomsten, zoodat in 1824 een tekort van *f* 19,000,000 werd geconstateerd, tot welks dekking werd voorgesteld eene leening in Britsch-Indië onder verband der kolonie te sluiten.

Reeds te voren was door de Hoofddirectie van financiën met het huis Palmer & Co. eene wisselleening ad £ 60,000 te Calcutta gesloten, die evenwel aan de Regeering een verlies van *f* 400,000 berokkende.

De afkeuring des Konings en de weigering der Britsch-Indische Regeering, op grond dat zij zelve geld noodig had, verhinderde het tot stand komen der grootere leening.

In den geldnood was inmiddels door de uitgifte van promessen, rentende 9 percent 's jaars en betaalbaar 12 maanden na dato, voorzien en alzoo een vlottende schuld in het leven geroepen, die in 1824 *f* 5,000,000 bedroeg, terwijl ook nog ander papier werd aangemaakt, tengevolge waarvan het totaal der vlottende schuld in 1824 de som van *f* 10,000,000 uitmaakte. [2]) Doch tot terugbetaling dezer som was de Regeering niet in staat.

Door den Minister Elout werd ingezien, dat iets moest worden gedaan en dus stelde hij den Koning voor ten behoeve van Indië eene leening aan te gaan van *f* 8,000,000 met de Ned. Handelmaatschappij als een voorschot op de aan haar in consignatie te leveren Preanger koffie.

Deze leening kwam in Maart 1825 tot stand, terwijl de

---

[1]) 1817 ± *f* 1.000.000.
1818 ± *f* 4.000.000.
1819 ± *f* 800.000 (de Waal: N.-I. in de St. Gen. I pag. 165).

[2]) Mr. N. P. van den Berg: „Debet en Credit" pag. 8.

geldnood in Indië zijn hoogste punt had bereikt, daar er niet meer voldoende middelen voorhanden waren om in de dagelijksche en loopende behoeften te voorzien.

Zoo stonden de zaken, toen den 14^{den} November 1825 een ontwerp voor eene leening ten behoeve van 's Rijks overzeesche bezittingen onder waarborg van den staat tot ten hoogste *f* 20,000,000 aan de Staten-Generaal werd ingediend.

De Regeering stuitte daarbij op moeilijkheden; immers er werd gezegd dat samenwerking van Kroon en Staten-Generaal geenszins bij dit onderwerp te pas kwam, wijl de Grondwet *bij uitsluiting* den Koning het Opperbestuur over de koloniën opdraagt en dus dit ontwerp in strijd met art. 60 was.

Welke strekking aan de woorden „bij uitsluiting" moest worden toegekend, bleef ook in volgende jaren een punt van verschil [1]), hetgeen evenwel niet verhinderde dat zoowel de leening 1825 als nog twee andere leeningen, in '27 en '28, met medewerking der Staten-Generaal tot stand kwamen, tot een gezamenlijk bedrag van *f* 37,700,000, terwijl de toezegging werd gedaan, dat te beginnen met 1831 om de vijf jaren opening van den geldelijken toestand zou worden gegeven.

Toch waren de Staten-Generaal steeds huiverig zich te mengen in de Indische aangelegenheden, hoewel door sommigen eene uitlegging aan art. 60 der Gw. werd gegeven, die den invloed der Staten niet buiten sloot.

Was vóór het jaar 1830 Indië's geldnood de reden geweest waarom de kolonie bezwaard was met eene schuld van *f* 37,700,000 [2]), na 1830 verkeerden Nederlands finan-

---

[1]) Mr. J. R. Thorbecke: Aanteekening op de Grondwet I pag. 128 volgg.

[2]) De *f* 8 millioen der Handel-Mij. laat men buiten beschouwing, omdat ze in klinkende munt in Indië ontvangen werden, welk bedrag bij verkoop der producten aldaar toch zou zijn ontvangen.

ciën in zorgelijken toestand en leidden er toe Indië te belasten „ter goedmaking van de zeer aanzienlijke opofferingen, die het moederland zich in vroegeren tijd ten behoeve van de kolonie had moeten getroosten."

De Koning zelf was ontevreden met het bestuur van den Comm.-Generaal du Bus de Gisignies, daar dit met een jaarlijksch tekort van ± *f* 3,000,000 sloot en wenschte ten bate van Nederland directe voordeelen.

Vandaar dat toen werd gewezen op de door den Staat overgenomen schulden der O.-Indische Compagnie en de mogelijkheid dat deze eenmaal zouden worden terugbetaald. Immers had de Luit.-Generaal van den Bosch volgens de wenschen des Konings een regeling gemaakt, waardoor dit laatste kon worden verwacht: het doel der maatregelen was toch aan Nederland de gewenschte directe baten te geven en dit werd bereikt door het zoogenaamd cultuurstelsel, waarbij de Staat, met tegenwerking der vrije mededinging van particulieren, door middel van gedwongen arbeid zelf als landbouwer en koopman optrad.

In 1833 verscheen het eerste batig slot op de Staatsbegrooting ten bedrage van *f* 1,200,000, welke som weldra door andere belangrijk hoogere werd gevolgd.

De heer van den Bosch nu, die aan het hoofd van het Departement van Koloniën was gekomen in 1834, was geheel de meening toegedaan, dat Indië voor de vroegere schulden der Compagnie moest worden aansprakelijk gesteld en schatte deze en het bedrag der leeningen 1826, 1827 en 1828 op eene ronde som van *f* 200,000,000, in aanmerking nemende dat Nederland gedurende lange jaren daarvoor rente had moeten betalen en bovendien nog vele andere lasten in het belang der kolonie heeft moeten dragen.

In 1836 en volgende jaren werd Indië met verschillende leeningen belast, allen uit dit beginsel voortspruitende,

hetwelk tevens medebracht de meening van Van den Bosch dat het excedent van de inkomsten van Indië boven de uitgaven aan het moederland behoorde.

In de wet van 24 April 1836, St. n°. 11, wordt dan in de eerste plaats aan Indië opgelegd eene som van *f* 140 millioen wegens de Compagnieschulden, en eene schuld van hoogstens *f* 51 millioen ter aflossing der leeningen 1826, 1827 en 1828 èn om successief ten behoeve van de koloniale geldmiddelen over te nemen de vordering wegens voorschotten door het Amortisatie-syndicaat aan het Rijk gedaan, tot verzekering van de volle rentebetaling der Nationale Schuld volgens de wetten van 28 April 1834, 16 December 1834, 18 April 1835 en 16 December 1835.

Dit laatste had nl. betrekking op het feit dat door België niet werd bijgedragen tot de rentebetaling der Nationale Schuld en daar men het door de afgevallen gewesten verschuldigde niet op de Staatsbegrooting wenschte te brengen, hoewel Nederland de uitbetaling moest doen, kwam het Amortisatie-syndicaat te hulp met voorschotten. Hiermede wilde men nu afrekenen en deed dat op de boven geschetste wijze, hoewel duidelijk Rijksschuld zijnde.

Blijkens een door Van den Bosch aan de 2e Kamer in 1839 overgelegden Staat bedroeg het totaal der schulden, waarmede Indië was belast, de som van *f* 236,000,000, waarvoor eene jaarlijksche rente van *f* 9,800,000 moest worden opgebracht [1]).

De voordeelen welke het cultuurstelsel opleverde, waren echter geenszins allen aan de contrôle der Staten-Generaal onderworpen, immers slechts een deel daarvan werd z. a.

---

[1]) Sedert de wet van 9 Augustus 1847, St. 54, zie Mr. N. P. van den Berg t. a. p. pag. 30—31.

Mr. Thorbecke het uitdrukt als een geschenk op de begrooting gebracht.

Het was bekend dat de Indische baten het handhaven der vijandelijke houding tegenover België mogelijk maakten en dit verwekte algemeene ontstemming, die tot uitbarsting kwam, toen de Minister Van den Bosch in 1839 het ontwerp eener leening van *f* 56,000,000 bij de II. Kamer indiende, 't welk verworpen werd, omdat men niet begreep hoe ondanks de rijkelijk vloeiende baten toch nog schulden moesten worden aangegaan. Van den Bosch trad nu af en de gevolgen waren nader te bemerken door de grondwetsherziening van 1840, waarbij de wensch der Staten-Generaal naar meer invloed op het gebied der koloniale financiën duidelijk op den voorgrond trad.

„Met schrik — zegt de heer Rochussen [1]) van den toenmaals heerschenden geest — ontwaarde de natie op welke belangrijke ondersteuning uit de koloniën de moederstaat telken jare moest kunnen rekenen, wilde men de gewone uitgaven, waarvan de rentebetaling der openbare schuld een zoo belangrijk gedeelte uitmaakte, dekken om ook in dit opzigt de aloude Nederlandsche goede trouw en het crediet van den Staat te handhaven. Wantrouwen nam thans de plaats in van vroeger blind vertrouwen. Al de aandacht, al de belangstelling, al de geestkracht, nog kort te voren gevestigd op de buitenlandsche quaestie, op onze geschillen met België, werden, na de beëindiging daarvan, overgebracht op de inlandsche staatkunde, op de financiën van den Staat . . . . en vooral op de koloniale quaestie.''

Op 28 December 1839 gaf de Regeering gehoor aan den wensch tot wijziging onzer staatsregeling door de indiening

---

[1]) Toelichting en verdediging van 1853, bl. 104.

van eenige ontwerpen, die evenwel de Kamer geenszins bevredigden. Men verlangde wijziging van art. 60 èn dat de Koning in elk geval verplicht zou zijn jaarlijks verslag te doen van den staat der overzeesche bezittingen en koloniën.

Alsnu stelde de Regeering voor aan art. 60, luidende:

„De Koning heeft bij uitsluiting het opperbestuur over „de volkplantingen en bezittingen van het Rijk in andere „werelddeelen —

toe te voegen:

„Aan de Staten-Generaal zullen, in den aanvang van „elke gewone zitting worden medegedeeld de laatst inge„komen staten van ontvangsten en uitgaven van opgemelde „volkplantingen en bezittingen.

„Het gebruik van het batig slot, beschikbaar ten be„hoeve van het moederland, wordt bij de wet geregeld."

Hoewel hevig bestreden [1], werd dit ontwerp door de Staten-Generaal goedgekeurd.

Reeds Mr. Thorbecke [2]) wijst op het weinig belangrijke en ingrijpende dezer wijziging: zij veranderde weinig, verleende der Kamer slechts het recht van inzage der „begrootingsstaten, welke jaarlijks door den gouverneur-generaal omstreeks de maand Januarij gearresteerd en executoir verklaard, en vervolgens herwaarts gezonden worden" [3]).

Terwijl, wat het batig slot aangaat, de regeering het geheel in hare hand behield, de hoegrootheid daarvan te bepalen.

In het jaar 1844 kwam het voorstel der „negen mannen", onder wie de heer Thorbecke was. In het bijzonder wensch ik de aandacht te vestigen op het ontworpen art. 114:

---

1) Handel en Geschriften Ind. Gen. VI Pag. 278 volgg.

2) t. a. p. I. pag. 138.

3) Handelingen pag. 211.

„De begrootingen van alle uitgaven, zoowel als van alle „ontvangsten des Rijks, hetzij in Europa, hetzij in de „overzeesche bezittingen worden vastgesteld bij de wet.”

De mogelijkheid en tevens de wenschelijkheid van dit beginsel was toch reeds vroeger door den heer Thorbecke [1]) betoogd. Evenwel nog jaren zou het duren aleer in dien geest eene wijziging werd ingevoerd.

Zooals bekend is, kon zich de Tweede Kamer met de ontwerpen der „negen mannen” niet vereenigen, daar zij het initiatief tot herziening der grondwet aan de Regeering wenschte te zien gelaten.

In Maart 1848 ging de Regeering hiertoe over, doch de voorstellen werden ongunstig in de Kamer beoordeeld: „Sommige leden waren . . . van gevoelen, dat nog meerdere waarborgen dan thans bestaan of bij het reeds aangehaalde wets-ontwerp zijn voorgesteld, voor het richtig geldelijk beheer in de Koloniën, en met opzicht tot het batig slot . . . . behooren verleend te worden.”

Alsnu volgde de optreding van het ministerie-Graaf G. Schimmelpenninck en de benoeming eener staatscommissie, die op 11 April 1848 een nieuw ontwerp voordroeg. Nadat nog eene wijziging in de samenstelling van het Ministerie had plaats gevonden, werden 19 Juni nieuwe wetsontwerpen ingediend. De toelichting vermeldt dienaangaande:

„De regeering meent in de nu aangeboden wetsartikelen den middenweg te hebben gevonden, waarbij de geregelde gang van zaken in de bezittingen en koloniën verzekerd blijft, de medewerking der wetgeving niet wordt uitgesloten en de ruimste mededeeling van alle koloniale aangelegenheden aan haar is verzekerd”.

---

[1]). t. a p. pag. 138.

Het voorloopig verslag der rapporteurs (13 Juli 1848) behelst omtrent het financieel beheer o. m. het volgende:

„Overigens zijn . . . . door de leden onderscheidene denkbeelden ontwikkeld omtrent de wijze van beheer en verantwoording der koloniale geldmiddelen, die zich ten laatste vooral daarin vereenigden, dat de Grondwet het vaststellen eener bepaalde wet omtrent de wijze van beheer en verantwoording zou behooren voor te schrijven: een denkbeeld, dat men aan de ernstige overweging der Regeering aanbeveelt".

Nadat ook in het algemeen verslag hierop was aangedrongen, bracht de Regeering eene wijziging in het ontworpen artikel, door er eene tweede alinea aan toe te voegen. Dit artikel, thans nog bestaande als art. 62, was in de Grondwet 1848 art. 60 en luidt:

„De Koning doet jaarlijks aan de Staten-Generaal een „omstandig verslag geven van het beheer dier koloniën en „bezittingen en van den staat waarin zij zich bevinden.

„De wet regelt de wijze van beheer en verantwoording „der koloniale geldmiddelen."

Deze laatste bepaling nu, schrijft de wet voor die in 1864 tot stand kwam en gewoonlijk den naam draagt van „comptabiliteitswet."

Tot de in werking treding dezer wet, werd ook na 1848 volgens art. 3 der add. artikelen, al. 3 van art. 59 der vorige Gw. toegepast n. l.:

„Het gebruik van het batig slot, beschikbaar ten behoeve „van het Moederland, wordt door de wet geregeld".

In het Koninkl. Besluit [1]) dienaangaande is voorgeschreven, dat telken jare door het departement van koloniën eene algemeene rekening wordt opgemaakt, aantoonende de hoegrootheid der koloniale remises, in goederen en in geld,

[1]) K. B. van 1 Oct. 1841 St. 38 zie Bijl. A.

en het gebruik van die remises gemaakt. Die rekening, met al de daartoe betrekkelijke bescheiden, wordt onderzocht door eene commissie. Nadat deze daarover heeft beraadslaagd, wordt de rekening door den Koning goedgekeurd en een voordracht gedaan aan de Staten-Generaal omtrent het gebruik van het batig slot.

Ter verduidelijking van den toestand voor het totstandkomen der comptabiliteitswet het volgende uit een werk van den heer E. de Waal [1]:

„Tot en met 1863 werd (ten aanzien der bijdragen van Nederlandsch-Indië aan 't moederland) aldus te werk gegaan. De „begrooting van Nederlandsch-Indië" raamde niet alleen de Indische staatsontvangsten en staatsuitgaven over 't dienstjaar maar mede hetgeen de landskassen aldaar zouden ontvangen en betalen „voor rekening van anderen", zooals: voor de weduwen- en weezenfondsen van Indische landsdienaren, voor het Indische officiers-kleedingmagazijn, voor Indische vorsten, de door landsdienaren te storten gelden voor hunne betrekkingen in Nederland, nalatenschappen van militairen enz. Daar de voornaamste gouvernementsprodukten in Nederland verkocht werden, sloten die begrootingen steeds nadeelig; dit „nadeelig verschil tusschen de geldelijke ontvangsten en uitgaven in Indië" moest uit de Indische ontvangsten in Nederland aangevuld. Voorts was bepaald, dat in 't begin van elk jaar in Indië een „administratief kapitaal" van (laatstlijk) $12^1/_2$ millioen in kas moest zijn; met het meer of minder aanwezige werd het „nadeelig verschil" verminderd of vermeerderd.

Tegelijk hield het Ministerie van Koloniën een jaarlijksche rekening der Indische remises. Ook die rekening betrof

---

[1]) „Onze Indische Financiën" II. pag. 24 volgg. en ook „de Koloniale Politiek der Grondwet" pag. 159 volgg.

niet alleen de Indische staatsontvangsten en staatsuitgaven hier te lande, maar mede hetgeen men ontving en betaalde „voor rekening van anderen". En onder de betalingen nam men niet uitsluitend de werkelijke betalingen voor Indische staatsbehoeften en voor de „anderen" op, maar mede de naar Indië gezonden gelden ter aanvulling van 't „nadeelig verschil."

„Naar aanleiding van deze handelwijze zegt Mr. P. P. van Bosse[1]) (bl. 107): „wanneer men bij elkander optelt de sommen die de wezenlijke *uitgaven* en de *ontvangsten van den staat* aanwijzen — de ontvangsten en de uitgaven die de koloniale kas hier te lande en in Indië *voor rekening van anderen* doet, — en eindelijk de *geldverzendingen*, die het departement van koloniën zoo door betaling van wissels, als door uitzending van specie aan den Gouverneur-Generaal doet — dat men dan *ongelijksoortige grootheden* bij elkander telt. De rekening over de *werkelijke ontvangsten en uitgaven* van den Staat zoude een overschot kunnen aanwijzen; maar wanneer de Gouverneur-generaal of de Minister goedgevonden hadden eenige tonnen gouds of millioenen aan derden voor te schieten, en die som dus, omdat zij uit de kassen was gegaan, ook in *uitgaaf* op de begrootingsrekening bragten — wanneer de Minister van Koloniën goedgevonden had het administratief kapitaal in Indië te verdubbelen en dat als *uitgaaf* in rekening bragt op de *begrootingsrekening*, zou het excedent der staatsrekening van de kolonien ligtelijk in een deficit kunnen veranderen."

Ten duidelijkste blijkt uit deze redeneering dat zoodanige administratie tot onzuivere verhoudingen moest leiden. Doch zien wij verder in „Onze Indische Financiën. [2])

[1]) Bijdr. VI pag. 99: „Bijdrage tot het onderzoek der vraag of de koloniale begrooting door de wet behoort vastgesteld te worden."

[2]) Pag. 25.

„Aan 't eind van elk jaar ging men hier te lande na, welke betalingen en geldverzendingen over dat jaar nog te doen waren. Daarvan werden sommigen „gereserveerd". Bleek later niet over 't geheel dier sommen beschikt, het saldo kwam ten voordeele eener volgende remise-rekening. Het op die wijze verkregen „batig slot" der jaarlijksche remiserekening werd jaarlijks aan 't rijk toegewezen, zonder zich te bekommeren om de uitkomsten der Indische begrooting over dat jaar. Die uitkomsten toch zouden vanzelf door den toestand der kassen in een later jaar aangeduid, en dan, door de naleving van 't voorschrift omtrent het „administratief kapitaal" in verband met het „nadeelig verschil" vereffend."

Vervolgens wijst de heer de Waal op het min juiste van zoodanige regeling, doch tevens toont hij aan, *waarom* aldus werd gehandeld: nl. het doel was, zoo spoedig mogelijk te weten hoeveel van de koloniale geldmiddelen aan het rijk kon uitgekeerd.

Tot het jaar 1864 verscheen op de Rijksbegrooting der middelen een post getiteld: „De uitkeeringen uit de geldmiddelen van 's Rijks overzeesche bezittingen, tot kwijting der renten ten laste dier bezittingen daargesteld." In het bekende werkje „Debet en Credit" [1]) bespreekt Mr. N. P. van den Berg dezen „rentepost" uitvoerig en toont de onrechtmatigheid er van aan. Hij kan zich dus ten zeerste er mede vereenigen, dat de minister Betz dien post op de begrooting voor 1865 heeft doen vervallen [2]).

Het ligt niet op mijn weg eene uitvoerige uiteenzetting te geven van de tot standkoming der comptabiliteitswet, er op te wijzen hoe deze door allerlei omstandigheden ver-

---

[1]) Pag. 30.

[2]) Pag. 42.

traagd werd en hoe heftig er over het principe „begrooting bij de wet" is gestreden [1]).

Een merkwaardig artikel in de Indische Gids 1893, II bl. 1890 betoogt, dat het geheele streven in die jaren was „verlangen naar Indische baten" en dat ter verzekering daarvan, wettelijke vaststelling der begrooting werd verlangt. Dit is geenszins nieuw. Immers Mr. van Goltstein richt ditzelfde verwijt reeds tot den heer van Bosse en tot den Minister Fransen van de Putte.

Dat zoodanige beschuldiging ten opzichte van het opstel des heeren van Bosse [2]) werd geuit, is niet zoozeer te verwonderen, dan wel dat zij ook den minister gold. Deze toch verklaarde reeds in December 1862 [3]), dat het belang 't welk hij bijzonder voorstond was dat „der Javaansche bevolking" èn naar ik meen is de heer Fransen van de Putte aan dit beginsel steeds getrouw gebleven, zoodat men eerder een verwijt zou verwachten dat door hem het belang van het moederland *te weinig* dan juist wel *te veel* is in het oog gehouden [4]).

De strijd of het beginsel der wettelijke begrooting overeenkomstig de bepalingen der Grondwet is, is thans ten einde [5]). Daarentegen is de wenschelijkheid, de doelmatigheid nog een strijdvraag die in klimmende mate de aandacht

---

1) Men zie „de Kol. Politiek der Gw.", Bijdr. VI het zooeven geciteerde artikel van mr. v. Bosse en Bijdr. VIII en IX. „Het vaststellen der Indische begrooting bij de wet" door Mr. W. baron van Goltstein.

2) t. a. p. pag. 136 o. a.

3) Parl. Redev. I pag. 76.

4) Evenwel Ind. Gids '93 II t. a. p. pag. 1895.

5) Mr. J. T. Buijs, „de Grondwet" I pag. 254 volgg., mr. J. Heemskerk Az. „de Praktijk onzer Grondwet" I pag. 73, mr. J. de Louter, Indische Tolk 9 Sept. 1890 n⁰. 50.

trekt. O. m. vindt men in „Vragen des Tijds" 1889 [1]) een artikel over „Koloniale Hervormingen", waarin de schrijver het besluit van 1864 een misstap noemt en daarom in het belang van Indië een terugtred noodig oordeelt, maar niet geheel tot het verledene, immers [2]): „Wij wenschen dat de comptabiliteitswet vereenvoudigd en *de Indische begrooting vastgesteld worde in Indië;* niet meer, maar ook niet minder; en dien wensch koesteren wij zoowel in bet belang van Nederland als in dat van Indië".

---

[1]) II pag. 71 volgg. door H. J. Bool.
[2]) ibid. pag. 77.

HOOFDSTUK II.

De Bijdragen.

---

§ 1. Tot het totstandkomen der wet van 23 April 1864 St. 35.

In het vorige hoofdstuk is gebleken, dat aan Nederlandsch Indië eene schuld is opgelegd van *f* 236 millioen en dat in het algemeen werd aangenomen, dat het moederland recht had op het koloniaal excedent.

De zooeven gemelde schuld is in hare samenstelling door latere operatiën niet in iets wezenlijks veranderd, zooals de heer de Waal [1]) mededeelt. De rentepost ad *f* 9,800,000 is dus blijven bestaan tot in 1864 de overtuiging veld gewonnen had, dat hij niets dan een loutere fictie was en op voorstel van den minister Betz veranderd werd in eene bijdrage aan de middelen tot dekking van 's rijks uitgaven (begrooting 1865).

Sedert het jaar 1845 werd evenwel nog een andere rentepost [2]) aan Indië in rekening gebracht en wel wegens eene schuld van *f* 10 millioen aan de Handelmaatschappij.

Reeds in 1825 had dit handelslichaam een voorschot gegeven

---

[1]) Aantt. over Koloniale Onderwerpen. VII pag. 140,

[2]) t. a. p. pag. 148 : tot 1849 *f* 450,000, tot 1853 *f* 400,000, daarna *f* 350,000 zie ook Bijl. K. aant. h.

van *f* 8,000,000 (zie boven, pag. 5); na 1830 vermeerderden deze echter gedurig zoodat in 1839 de schuld van den Staat aan de maatschappij *f* 39 millioen bedroeg. Nadat de poging van Van den Bosch om eene leening daarvoor te sluiten had gefaald, sloot zijn opvolger Baud de zoogenaamde kapitalisatie- en consignatiecontracten, die later door de wet werden bekrachtigd. Dienovereenkomstig zou de geheele schuld in jaarlijksche termijnen vóór 1849 worden afbetaald en tot zoolang alle aan den Staat behoorende voortbrengselen van landbouw en nijverheid, tegen eene commissie van 3 pct à $3^1/_2$ pct. uitsluitend door de Handelmaatschappij worden vervoerd en verkocht. Wel werd het grootste deel der schuld reeds vroeger gekweten en bleef slechts eene som van *f* 10,000,000 op verlangen der maatschappij zelve onafgedaan, maar hare rechten als bevoorrecht rijksagent bleven gehandhaafd [1])

Deze twee renteposten zijn dus twee elementen, waaruit de sedert 1846 verkregen bijdragen bestonden. Van 1831—1840 is door Indië aan Nederland volgens de berekeningen van den heer de Waal [2]) opgebracht *f* 93 millioen; in de jaren 1841—1845 *f* 64 millioen, terwijl van 1846—1863 door het moederland is genoten ruim *f* 442 millioen [3]), totaal dus *f* 599 millioen of ruim *f* 677 millioen met bijrekening der jaren 1864—1866.

De andere elementen der bijdrage geeft de Waal als volgt op: het batig slot en de bovendien besteede sommen voor de West, en voor Guinea.

Door denzelfden schrijver wordt nu echter betoogd, dat Java reeds in 1837 niets meer aan het moederland ver-

---

[1]) Mr. J. de Louter t. a. p. pag. 442—443.

[2]) O. I. Financiën II pag. 44.

[3]) Aantt. VII pag. 148.

schuldigd was omdat de schulden niet *f* 140 doch *f* 9 à 10 millioen bedroegen, zoodat dus reeds dadelijk de renteposten niet anders dan fictiën waren. Deze meening bestrijdt echter de heer Van den Berg [1], er op wijzende, dat, zoo de Vereenigde O.-I. Compagnie in stand ware gebleven aan de Natie een jaarlijksche rentelast van meer dan 25 tonnen gouds zou bespaard zijn, terwijl de nalatenschap der Compagnie gedurende de eerste dertig à veertig jaren een wezenlijke lastpost bleef en pas later het overnemen van 's Compagnies boedel gebleken is eene voor den Nederlandschen Staat uitermate voordeelige speculatie te zijn geweest [2].

In elk geval was nu echter reeds vóór 1863 de geheele schuld van Indië aan het moederland door de bijdragen gekweten, zoodat de maatregel van den minister Betz om den rentepost te doen vervallen en daarvoor in de plaats te schrijven bijdragen aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven zeer gemotiveerd is. Van het oogenblik af dat de bijdragen niet meer aan het Rijk werden uitgekeerd ter wille van koloniale schulden moet men dus met Mr. Thorbecke ze geheel beschouwen als geschenken van Indië aan het Rijk.

Dus was de toestand toen door den heer Fransen van de Putte een wetsontwerp tot „regeling van de wijze van beheer en verantwoording der geldmiddelen van Nederlandsch Indië'' bij de Tweede Kamer werd ingediend op 25 September 1863.

§ 2. *Art. 4 der comptabiliteitswet.*

In het ontwerp van den Minister van Koloniën, den heer Fransen van de Putte, luidde art. 3 alinea 2:

---

[1]) t. a. p. pag. 44 volgg.

[2]) pag. 45—46.

„De bijdragen uit de baten van Nederlandsch-Indië aan „de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven worden op „het eerste hoofdstuk uitgetrokken".

Deze redactie gaf, blijkens het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs[1], in de afdeelingen aanleiding tot opmerkingen.

Vooreerst werd gevraagd, wat men onder *baten* had te verstaan en zoo daarmede bedoeld was een zuiver overschot der koloniale begrooting „zoodat het nimmer in aanmerking zou kunnen komen om met het oog op de uitgaven van het moederland de middelen in Indië te regelen" — dan wilde men daartegen „met kracht opkomen. De wetgevende magt is volkomen bevoegd om te bepalen, dat Indie bijdragen levere. De inkomsten van Indie zijn, men moest het in dit verband herhalen, staatsinkomsten, waarover de bevoegde magt beschikt."

In gemeld verslag werd dan ook eene gewijzigde lezing van art. 3 al. 2 aanbevolen en wel:

„De bijdragen van Nederlandsch Indie tot de middelen „van den Staat worden op het I^ste^ hoofdstuk uitgetrokken."

Een andere aanmerking betrof het feit, dat, aangezien het in 1859 ingevoerde stelsel, om het koloniaal batige slot niet van het dienstjaar, maar van hetgeen daaraan is voorafgegaan, op de Staatsbegrooting te brengen — werd verlaten, het wellicht moeilijkheid zou geven bij de invoering der comptabiliteitswet op de eerstvolgende Staatsbegrooting batige sloten van twee dienstjaren op te nemen. Hierop werd echter reeds in de afdeelingen geantwoord, dat voor verwarring geen vrees bestond, terwijl men het toejuichte, wijl zoodoende niet meer zooveel geld renteloos in 's rijks schatkist zou blijven liggen.

---

[1]) Bijl. '63—'64, pag. 648.

De Minister kwam aan den wensch der Kamer tegemoet en wijzigde het ontwerp wat betreft art. 3 al. 2, welke bepaling hij toen in een afzonderlijk artikel plaatste, luidende:

„Art. 4. De bijdragen van Nederlandsch-Indië aan de „middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven worden op het „eerste hoofdstuk uitgetrokken."

De heer Fransen van de Putte beantwoordt ook in de Memorie van Beantwoording [1]) de vraag omtrent de beteekenis van het woord *baten;* er werd nl. mede bedoeld „het geraamd voordeelig verschil tusschen de uitgaven bij de begrooting vastgesteld en de middelen over hetzelfde jaar aangewezen."

Volgens deze woorden is het dus duidelijk dat de regeering met „bijdragen" bedoelde den sluitpost der begrooting.

Wat de uitvoering van art. 4 betreft geven de artt. 28 en 33 de regels daarvoor aan. Hieruit blijkt dan, dat de betaling der bijdrage zal geschieden door afschrijving van de gelden die voor Indië in 's Rijks schatkist zijn gestort en wel alleen op aanwijzing van den Minister van Koloniën.

Veranderde nu art. 4 der comptabiliteitswet den toestand?

Geenszins; de vaste rentepost was verdwenen [2]) zoodat al wat het moederland ontving mocht worden gerangschikt onder het „batig slot." Was het vóór 1867 (termijn van invoering der compt.-wet) de sluitpost der remiserekening, de „bijdrage" is niet anders dan de sluitpost der begrooting. Door de veranderde boekhouding, werd geenszins het karakter van den sluitpost gewijzigd. Dit zou,

---

[1]) Bijl. '63—'64, pag. 1143.

[2]) Behalve die voor de schuld der Handel-mij. waarover later. (Bijl. K. aant. H.)

omdat de compt.-wet geen uitdrukkelijke bepaling bevat hoe de bijdrage moest worden geraamd, (art. 4 j° 28) alsnog bij de uitvoering der wet hebben kunnen plaats grijpen, doch blijkbaar in overeenstemming met de tijdens de beraadslaging medegedeelde gevoelens, werd voor 1867 als bijdrage geraamd het voordeelig verschil der ontvangsten en uitgaven. Hetzelfde gebeurde voor de jaren 1868 en 1869.

Immers de totaalcijfers der begrooting waren (zie Bijl. K. en L.):

1867.	Ontvangsten	in Nederland	*f* 60,581,420.64^{5}	
	"	" Indië	– 62,419,856.—	
				f 123,001,276.64^{5}
	Uitgaven	in Nederland	*f* 19,497,996.36^{5}	
	"	" Indië	– 87,271,490.65	
				– 106,769,487.01^{5}
		Geraamde bijdrage . . .		*f* 16,231,789.63
1868.	Ontvangsten	in Nederland	*f* 58.832.097.—	
	"	" Indië	– 61,617,674.—	
				f 120,449,771.—
	Uitgaven	in Nederland	*f* 21,026,234.—	
	"	" Indië	– 88,117,668 —	
				– 109,143,902.—
		Geraamde bijdrage . . .		*f* 11,305,869.—
1869	Ontvangsten	in Nederland	*f* 56,865,410.—	
	"	" Indië	– 62,168,614.—	
				f 119,034,024.—
	Uitgaven	in Nederland	*f* 18,777,386.—	
	"	" Indië	– 84.943,907.—	
				– 103,721,293.—
		Geraamde bijdrage . . .		*f* 15,312,731.—

Deze geraamde bijdrage werd evenwel niet uitgekeerd; eerst moest de dienst worden afgesloten en het alsdan gebleken voordeelig verschil tusschen ontvangsten en uitgaven werd als bijdrage aan het moederland gegeven. Vandaar dan

ook de vrij aanzienlijke verschillen tusschen het oorspronkelijk geraamde en daarna gegeven bedrag, zooals het volgende overzicht doet zien.

Bijdragen van Nederlandsch-Indië aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven.

	Begroot.	Bevonden. [1]) (Uitgekeerd.)
1867	f 16,231,789.63	f 14,856,334.63
1868	- 11,305,869.—	- 10,771,359.39
1869	- 15,312,731.—	- 10,000,000.—
1870	- 10,457,749.—	- 10,107,749.—
1871	- 10,649,287.—	- 10,299,287.—
1872	- 10,745,586.—	- 10,395,586.—
1873	- 10,427,695.—	- 10,427,695.—
1874	- 10,544,579.—	- 10,544,579.—
1875	- 10,111,685.—	- 10,111,685.—
1876	- 10,850,455.—	———
1877	- 9,974,872.—	———
1878 enz.	Memorie.	———
	f 126,612,297.63	f 97,514,275.02

De bijdrage voor het jaar 1872 wordt veelal tot een hooger bedrag medegedeeld. [2]) Ik heb mij daarvan onthouden, omdat de in dat jaar uitgekeerde f 5,497,240.61 restanten waren van het niet-uitbetaalde der bijdragen over 1868 en 1869, dienstjaren welke reeds afgesloten waren en die som dus gelijk staat met meerdere uitkeeringen uit batige sloten aan het Rijk gedaan. Ook de Waal [3]) neemt deze uitkeering niet als „bijdrage'' aan, zonder echter de reden van zoodanige handelwijze mede te deelen.

[1]) Volgens Bijl. A. der M. v. T. van de begrooting voor 1895.

[2]) Bijl. B. der M. v. T. van de begrooting voor 1895, en Bijl. '94—'95 No. 144.

[3]) O. I. Financiën II. pag. 43.

Voor de jaren volgende op 1872 bemerkt men de werking van het beginsel door de wet van 31 Dec. 1872 St. 170 ingevoerd, nl. dat de jaarlijksche bijdrage op de Indische begrooting moet aangemerkt worden als in alle geval aan 't moederland verschuldigd. [1])

Met de in de jaren 1867 en 1868 gevolgde wijze van raming der bijdrage had de heer de Waal, in 1868 Minister van Koloniën geworden, geenszins vrede.

Reeds in zijne ministerieele verklaring wees hij er op dat zijne „meest inspannende zorg" was gericht op de Indische financiën en dat de begrooting voor 1869 hem de gelegenheid zou aanbieden om te beraadslagen en te zien wat moest gedaan worden.

Bij genoemde begrooting evenwel leidden de beraadslagingen niet tot een practisch resultaat: men zou ze kunnen betitelen de inleiding van hetgeen in het volgende jaar zou geschieden.

In de Memorie van Toelichting der begrooting voor 1869 schreef Minister de Waal over de financieele kwestie: „alvorens men in Indië met fiscale bedoelingen aan het belastingwezen de hand sla, zal moeten worden beslist wat de Kolonie aan het moederland behoort op te brengen."

En een antwoord op deze vraag vinden wij in de woorden: men mag van een onderdaan niet meer vorderen dan men bepaald noodig heeft voor zijn beheer."

De hoegrootheid der bijdrage van Indië aan het Rijk, ziedaar het geschilpunt, dat tot heden is blijven bestaan, dat 27 jaren geleden reeds besproken en betwist werd.

In de Tweede Kamer resumeerde de heer Pijnappel de uitgesproken meeningen; hij wees er op dat er drie

---

[1]) De Waal, t. a. p. pag. 44 en 30.

theoriën waren verkondigd, nl. die van den Minister van Koloniën: „Er mag geen overschot zijn. Een batig slot waarnaar men streeft, is in strijd met het eerste gronddenkbeeld van een financieel beheer"; die van den Minister van Financiën, den heer Van Bosse: een stelsel van prioriteitsaandeel; en eindelijk die van den heer Fransen van de Putte, een stelsel van beperking zonder meer.

Evenwel, zooals boven opgemerkt, voor 1869 had de discussie nog geene directe gevolgen; de Minister verklaarde door omstandigheden in de onmogelijkheid geweest te zijn voorstellen te doen.

Op de begrooting voor het dienstjaar 1870 werd als bijdrage geraamd de som van tien millioen, terwijl de bedoeling van den heer De Waal was, dat het mogelijke overschot ter beschikking bleef van den wetgever. [1]) Dit stelsel der „vaste bijdrage" was geenszins nieuw. Reeds in Januari 1864 had Mr. W. Baron van Goltstein [2]) het genoemd ,,het eenige wezenlijk liberale middel, om aan eene buitensporige vermeerdering der uitgaven in Indië eensdeels, en andersdeels aan de hebzucht van Nederland paal en perk te stellen."

Het voorstel van den Minister bevredigde evenwel bijna niemand; de onbestemdheid wat betreft het gebruik van het mogelijk excedent stootte de geavanceerd liberalen af, terwijl van andere zijde een amendement werd voorgesteld met de strekking den bestaanden toestand te bestendigen, zoodat de beraadslagingen leidden tot de aanneming van dit amendement, voorgesteld door de heeren Van Naamen en Blussé, waarvan het gevolg was dat de vroegere toestand

---

[1]) Zie art. 2 der ontwerp-Begrooting, hoofdst. I der middelen.

[2]) In de Bijdr. IX pag. 332.

in stand bleef, dus het karakter der bijdrage als sluitpost der begrooting gehandhaafd werd.

In een later verschenen werk [1]) bespreekt de heer De Waal de geschiedenis van zijn voorstel.

Hij noemt de stemming over genoemd amendement van de heeren Blussé-Van Naamen ten zeerste onzuiver, en acht dus het beginsel niet verworpen door de Kamer.

De waarde van zoodanige redeneering in het midden latende, stel ik echter hiertegenover de pertinente verklaring van den heer Blussé:

„Wij blijven hechten aan den tot dusver gevolgden weg om den sluitpost van de Indische begrooting op de onze over te brengen," en andere dergelijke uitingen.

Aan de andere zijde valt echter niet te ontkennen, dat leden voor het amendement stemden, wijl zij een meer ingrijpend en beslist voorstel dan dat van den minister wenschten.

De heer De Waal klaagt evenwel zelf over de duisterheid van het op 19 November 1869 gevallen votum, [2]) doch komt tot de conclusie dat regeering en kamer stilzwijgend overeenkwamen:

„1°. als bijdrage aan 't rijk bij elke Indische begrooting te blijven uittrekken het verschil tusschen de geraamde ontvangsten en de geraamde uitgaven; — maar.... de ontvangsten vooral voor de in Nederland te verkoopen koffie, zoo matig te ramen, dat redelijker wijze een aanzienlijk hooger bedrag dan dat geraamde verschil verwacht mocht worden;

2°. de aldus geraamde bijdrage te beschouwen als in alle geval verschuldigd, als voor 't betrokken jaar vastgesteld;

---

[1]) Onze Indische financiën II pag. 27 volgg.

[2]) Men zie echter Bijl. '78—'78, n°. 76, pag. 6, 7 & 8.

3°. de ramingen er naar in te richten, om jaarlijks een bijdrage te verkrijgen van omstreeks 10 millioen;

4°. over de baten van Indië boven de bijdragen te beschikken bij de wet."

Wellicht zal ik later gelegenheid vinden op deze conclusie met een enkel woord terug te komen. Voor het oogenblik meen ik te kunnen volstaan met de vraag of de schrijver niet wat te veel in het amendement heeft gezocht, niet te veel heeft acht geslagen op een mogelijk „au de là"? zonder evenwel te kort te willen doen aan de juistheid van het feit, dat in de *praktijk* aldus is gehandeld.

Slechts dit komt mij twijfelachtig voor, dat het zou zijn gebeurd onder den invloed der gevallen beslissing en niet omdat langzamerhand wijziging in de meeningen omtrent de verhouding van moederland en kolonie plaats greep.

Meer en meer toch kwam men terug van het denkbeeld, dat de kolonie rechtstreeksche baten aan het moederland moest opbrengen; gedurig verminderde, zooals later blijken zal het getal van hen, die Indië niet anders beschouwden dan als domein, dat geëxploiteerd werd ten voordeele van Nederland.

Er werd allengs meer gevraagd naar koloniale behoeften en een streven om de Nederlandsche financiën onafhankelijk te maken van koloniale baten was duidelijk bemerkbaar.

Van daar telkens lagere ramingen der bijdrage; doch eene andere oorzaak daarvoor mag niet uit het oog worden verloren, hoewel ze in nauw verband er mede is: Indië begon allengs meerdere behoeften te krijgen juist doordien de ontwikkeling der kolonie werd bevorderd en dan zal het wellicht verbazen dat nog steeds een vrij constante bijdrage werd uitgekeerd. Men vergete dan evenwel niet dat juist in dit tijdperk van overgang eenerzijds de middelen rijkelijk vloeiden (hooge koffieprijzen) terwijl aan de andere zijde voor de in Indië te nemen maatregelen slechts

voorbereidingen te maken waren, die, het spreekt van zelf, geene hooge kosten veroorzaakten. Zoodra de voorbereiding voltooid en de noodig geoordeelde wijzigingen konden worden ingevoerd, zien wij dan ook, dat hulpmiddelen te baat moesten worden genomen, opdat de bijdrage aan het moederland kon worden gegeven; er werden gelden uit vroegere diensten overgebleven aan de Indische middelen toegevoegd, tot eindelijk al verder en verder op den hervormingsweg voortschrijdend, waarbij de hooge kosten van den Atjeh-oorlog niet te vergeten zijn, ook deze bron was uitgeput, zoodat het Rijk de in 1876 en 1877 uitgetrokken bijdragen nimmer ontving en sedert 1878 de post „pro memorie" wordt vermeld.

Het was dan wat de heer O. van Rees, Minister van Koloniën [1]) aldus uitdrukte: „Allengs hebben.... mildere begrippen wortel geschoten, en hebben zoowel de Regeering als de Staten-Generaal het bewustzijn verkregen dat meer dan vroeger voor Indië moest worden gedaan" — wat den aard der bijdrage inwendig deed veranderen, zonder aan het uiterlijk zichtbaar te worden. Het werd billijk gevonden dat het Rijk voor ten behoeve van Indië gedane uitgaven eene vergoeding ontving — en toen dit beginsel ingang had gevonden, begon de twist welhaast over de hoegrootheid der uitgeschoten sommen. Allerlei bedragen werden genoemd: 10 millioen, 6 millioen, 4 enz. Doch waar een bekend financier met zulke erkende bekwaamheden als Mr. N. P. van den Berg [2]) tot geenerlei bepaalde

---

[1]) Bijl. I '78—'79 n°. 76 pag. 13.

[2]) In „Debet en Credit" pag. 63. Blijkens pag. 58 neemt schrijver als restitutiesom $2\frac{1}{2}$ millioen met verwijzing naar „de Waal Onze Ind. Fin. II pag. 63. Op de volgende bladzijde evenwel leest men: „Inderdaad hebben de geleverde becijferingen ook in ons oog slechts eene zeer betrekkelijke waarde" enz.

conclusie geraakt, daar zal men het mij niet euvel duiden dat ik mij van een keuze der hoegrootheid van de bijdrage onthoud, die geheel op schatting van deskundigen moet berusten. En nu — wanneer dus een geringer cijfer wordt vastgesteld — dan is de bijdrage van ± 10 millioen een tweeslachtig iets geweest, deels bate- deels restitutiepost.

De geschiedenis van het bedrag der „bijdrage aan 's Rijks middelen" leert ons dat reeds eenige jaren, vóór dat onderdeel van Hoofdstuk I een memoriepost was geworden, de Indische geldmiddelen in min gunstigen staat verkeerden. In 1873 en 1874 moest men buitengewone hulpmiddelen te baat nemen, om den sluitpost op de begrooting te kunnen brengen. Hooge uitgaven vereischten de verwaarloosde marine in Indië en eenige openbare werken. Doch er was nog geld van vroegere diensten beschikbaar: *f* 1,880,000 werd aan de Indische middelen van 1873, *f* 2,420,000 aan die over 1874 toegevoegd. Evenzoo putte men voor 1875 uit de aanwezige overschotten en wel ten bedrage van *f* 3,070,000. In 1876 waren *f* 8,064,000 en in 1877 eerst *f* 7,788,000 en na de verhooging in Mei 1877 *f* 10,550,000 noodig.

Volgens officieele bescheiden [1]) was de Atjeh-oorlog niet oorzaak van deze klimmende behoeften: beveiliging van Java tegen overstroomingen, havenbouw te Batavia, de marine en de aanleg van spoorwegen noodzaakten tot groote uitgaven.

Minister van Rees wijst er nu op, dat dus reeds in 1877 de bijdrage op de begrooting slechts, dank zij buitengewone middelen, kon worden geplaatst en dat het fonds der overschotten van vroegere dienstjaren in 1878 zoo goed als verbruikt was.

---

[1]) Mededeelingen van minister van Rees.

Evenwel noch in 1876, noch in 1877 is aan het Rijk de bijdrage uitgekeerd; van de aan de Indische middelen van 1877 toegevoegde overschotten is de som van *f* 5,043,365 weder teruggenomen, om de begrooting voor het jaar 1878 te kunnen doen sluiten zonder nadeelig saldo. In 1879 verschijnt het eerste deficit, terwijl de minister er nu op wijst dat de oorlogstoestand in Atjeh de som van *f* 10,255,615 vereischte.

Tot zoover de beschouwing over het bedrag der bijdrage, die men ziet het, vooral in de laatste jaren van haar bestaan nauw in verband staat met de overschotten der vroegere dienstjaren.

* * *

In de thans volgende hoofdstukken stel ik mij voor een historisch overzicht te geven van de pogingen door Regeering en Tweede Kamer in het werk gesteld ter verkrijging eener wettelijke regeling der verhouding van de Nederlandsche tot de Indische financiën.

Het waren deels practische deels theoretische redenen die daartoe aanleiding hebben gegeven: meeningsverschil was echter oorzaak dat het telkens slechts bij pogingen bleef.

Zooals gezegd waren de Indische baten verdwenen, ja somtijds kwamen in de plaats daarvan tekorten; het werd dan billijk gevonden dat het moederland, nu het op geene directe voordeelen kon of (volgens sommigen) mocht aanspraak maken, althans van Indië zou terug erlangen de sommen welke jaarlijks op de Staatsbegrooting werden uitgetrokken doch blijkbaar uitgaven voor Indië waren; dus men wenschte restitutie voor gedane voorschotten.

Hierbij kwam nu, dat regeling der financieele verhouding noodzakelijk werd geoordeeld; men wilde eene oplossing van

het vraagstuk in hoeverre Nederland van Indië of Kolonie van Moederland op financieel gebied afhankelijk was; men verlangde vastheid op het punt van geldelijk beheer, hetwelk beschouwd werd als grondslag voor een goede administratie zoowel voor Nederland als voor de Kolonie.

HOOFDSTUK III.

Ontwerpen „Van Bosse-Van Rees." [1])

De „bijdrage" over de jaren 1876 en 1877 geraamd, was nooit uitgekeerd en voor 1878 verscheen op de begrooting een memoriepost, terwijl er een geraamd tekort was van meerdere millioenen. Minister van Bosse plaatste echter op het ontwerp voor het dienstjaar 1879 een bijdragepost ad *f* 4 millioen, een voorstel, dat oogenschijnlijk vreemd is, waar de begrooting wederom met een nadeelig saldo sluit, doch waarin een theorie, een stelsel schuilde van denzelfden aard als Minister de Waal deed, toen de heer Van Bosse nog Minister van Financiën was. Het ongunstig eindcijfer vond zijn oorsprong in geraamde buitengewone uitgaven, waarvan de lasten meende de Minister ook door volgende geslachten moesten gedragen en waarvoor dus geleend kon worden. Evenwel er waren nog overschotten van vroegere diensten en deze konden voor de bijdrage in aanmerking komen.

In het „Voorloopig Verslag" [2]) wordt echter op het vreemde der berekeningen van de batige saldo's gewezen, terwijl het ook min juist werd gevonden dat, de bijdragen

---

[1]) Bijlage B.

[2]) Hand. 1878—1879 Bijl.

over 1877 niet uitbetaald zijnde, daarover toch als een vrij vallende bate werd beschikt.

Niet alleen dat het Rijk voor het jaar 1879 wederom een „bijdrage" zou ontvangen, maar dat deze voor het vervolg aan Nederland verzekerd zou zijn, dat was de strekking van het voorstel der Regeering. Het bedrag was lager dan hetgeen in de laatste tijden was uitgekeerd, doch er zou dan ook een geheele wijziging in den aard der bijdrage komen: „Het thans ten aanzien der bijdragen gedaan voorstel gaat uit van het bekende beginsel, dat de hoegrootheid der bijdrage zich regelt naar het bedrag, waarmede de Staatsbegrooting kan gerekend worden belast te zijn ten behoeve van Nederlandsch Indië. Alle becijferingen omtrent het verledene zijn dus ter zijde gelaten, omdat men daardoor wel tot eindeloozen strijd, maar niet tot eene praktische oplossing zou geraken.

Aldus de heer van Bosse. Het was duidelijk, dat dit voorstel tegenkanting zou ondervinden. De Commissie van Rapporteurs achtte mondeling overleg wenschelijk, 't welk tot gevolg had, dat het over en weer raadzaam werd geoordeeld eene duurzame regeling tot stand te brengen; daarom zou op de begrooting voor het jaar 1879 wederom de memoriepost worden vermeld, de Regeering evenwel een wetsontwerp bij de Staten-Generaal indienen.

Over en weer waren echter door Regeering en Kamer beraadslagingen gevoerd; vandaar dan ook dat de Memorie van Toelichting daarnaar terugwijst.

Zoowel in het belang van Nederland als in dat van Indië achtte de Minister het door hem voorgedragen wetsontwerp: van Nederland, omdat een einde werd gemaakt aan een onzekeren toestand waardoor de schatkist de uitgaven een jaar ruim vergoed krijgt, een ander jaar daarentegen geene compensatie van onkosten voor Indië plaats vindt; — van

Indië omdat „voor het bestuur en den gang van zaken aldaar, (het) schadelijk is, dat er bijna geen maatregel kan genomen worden, die geen invloed op het bedrag der bijdrage uitoefent".

Door den heer van Rees, die den heer van Bosse als Minister van Kolonien opvolgde (de heer van Bosse overleed 21 Februari 1879) werd het voorstel overgenomen na eenige wijzigingen vermeld bij de Mem. van Beantw. In principe evenwel bleken zoowel de heer van Rees als de overleden minister van dezelfde meening te zijn.

In het ontwerp van 23 November wordt het bedrag der „vergoeding van de uitgaven" [1]) op 6 millioen gulden gesteld; zouden de bijzondere restitutieposten voorkomende op Hoofdst. I der Begrooting voor N.-I. nu vervallen? Het was eene vraag der Kamer; in de Memorie v. B. door den opvolger van den heer van Bosse, den heer van Rees, wordt erkend dat de M. v. T. op dit punt duister is, doch dat waarschijnlijk bedoeld is alles in een post samen te vatten.

De heer Van Rees dacht echter anders over de zaak: hij wilde die bijzondere posten bestendigen en sprak ook in zijn gewijzigd ontwerp [2]) niet meer van „vergoeding van uitgaven", maar herstelde de oude terminologie „bijdrage aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven". [3])

Het schijnt mij toe, dat de heer Van Rees het ook door hem voorgestane principe door deze woorden minder duidelijk doet te voorschijn treden.

Het verwijt aan zijn voorganger dat het overbodig is het

---

[1]) Art. 1.

[2]) Bijlage C.

[3]) Het bedrag stellend op 4 millioen. Minister van Bosse raamde de bijzondere restitutiën op *f* 1,604,545, die de nieuwe Minister echter aanvult tot een bedrag van *f* 1,765,145.

karakter der bijdrage in de wet te definieeren, gelijkt mij weinig gegrond. De uitdrukking „bijdrage aan het rijk ... tot vergoeding van" enz. komt mij eer een omslachtige wijze van uitdrukken voor.

Èn het feit dat volgens hem geen wijziging der comptabiliteitswet noodig is, èn de bestendiging van het woord „bijdrage" hadden, ware het ontwerp tot wet verheven, later allicht op nieuw strijd kunnen doen ontbranden. Hoe licht hadden cijferkunstenaars niet daarin aanleiding kunnen vinden tot het maken van reklame, hoe licht zouden zij van een vermomd exploitatie-systeem geroepen hebben! —

De principieele kwestie liep hier dus over de regeling van de verhouding der geldmiddelen van moederland en kolonie.

Dat er van eene „verhouding" sprake kon zijn, ontkenden sommige Leden der 2e Kamer; immers op historische gronden beweerden zij dat volgens de Grondwet Nederland en Indië één waren: dus was er één schatkist en kon dus van restitutie niet worden gesproken. Zij vreesden dan ook, dat het streven was Indië los te maken van het Nederlandsche Staatsverband — denkbeelden die volgens den heer Van Rees aan schromelijke overdrijving en onjuistheid mank gaan.

In deze woorden toont de Minister aan [1]) waar volgens hem *eenheid* en waar *afscheiding* bestaan: „de financieele eenheid die bestaat, schijnt te worden verward met eene administratieve eenheid, die nimmer bestaan heeft en onmogelijk bestaan kan" — dus het doel was *zuivering* geen *verandering* van toestand.

In de aflevering van Februari 1894 van de „Tijdspiegel" [2]) wordt de stelling „Nederland en Indië zijn één" een

---

[1]) M. v. B. pag 15.

[2]) Pag. 144.

utiliteitsargument genoemd en tot bewijs daarvan geeft de schrijver een merkwaardige opsomming van geschiedkundige feiten, die duidelijk aantoonen, hoe het beginsel nu eens vergeten dan weder voor den dag werd gehaald.

— Ik kan niet nalaten, zij het dan ook als bijzonderheid, een consequentie van het uniteits-principe te vermelden; het voorloopig verslag [1]) kenteekent zelve dit denkbeeld als „afwijkend". Immers het erkende de wenschelijkheid eener vaste financieele verhouding bij het beginsel dat Nederland en Indië één waren. De stelling van de Kolonie tot het moederland zou dan zijn als van eene provincie; waarom dus niet, „ten einde geen omkeering in het Indische belastingstelsel te weeg te brengen, bijv. bepaald, dat een deel der opbrengst van sommige middelen in Indië, die daartoe het meest geschikt worden geacht, als Rijksmiddel zal worden beschouwd, terwijl de overige middelen worden aangewezen tot dekking der Indische uitgaven"?! Dit gevoelen wordt reeds in het voorloopig verslag, en daarna nog door den Minister bestreden.

Volledigheidshalve wijs ik er nog op, dat onder de restitutie ad 6 respect. 4 millioen gulden niet begrepen zijn de sommen benoodigd voor rentebetaling enz. van schulden, door den Staat ten behoeve van Indië aangegaan. [2]) Minister Van Rees wilde tevens door deze bepaling hebben uitgemaakt het beginsel dat de *Staat* leent ten *behoeve van Indië*, niet Indië bijv. onder waarborg van den Staat.

Met de hier behandelde bepalingen meende de Regeering evenwel niet te kunnen volstaan.

„Twee gewigtige vraagpunten — schreef de heer Van

---

[1]) Pag. 7.

[2]) Ontw. v. Bosse art. 7 2°, ontw. van Rees art. 2.

Bosse [1]) — eischen mede beslissing: 1°. op welke wijze zal worden voorzien in tekorten der Indische begrootingen; 2°. op welke wijze zal worden beschikt over batige sloten van Indische diensten.

Het stelsel van den heer Van Bosse, 't welk ook dat van den heer Van Rees bleek te zijn, wat betreft de overschotten was, dat daarover niet dan bij afzonderlijke wet zou worden beschikt.

In de Kamer werd de wensch door sommigen uitgesproken, dat die batige sloten uitsluitend ten behoeve van Indië zouden mogen worden aangewend, doch de heer Van Rees wees op het nuttelooze van zoodanige bepaling: een wetgever, die een ander gevoelen was toegedaan, kon immers bij die afzonderlijke wet de geheele bepaling ter zijde stellen [2]) m. a. w. de Minister duidde den geavanceerden in de Kamer aan, dat ook bij hem het „pas trop de zèle" gold.

De heer Van Rees wijzigde de regelen aangaande tekorten niet; ook volgens hem dienden de overschotten in de eerste plaats tot dekking daarvan; zoo deze ontbraken, dan zou voor „tijdelijke behoeften van buitengewonen aard" worden geleend en wel z. a. reeds is gezegd door den Staat; dit kwam volgens den heer van Bosse goedkooper uit.

Een wijziging tevens uitbreiding bracht Minister van Rees in de bestemming der baten. Wilde de heer van Bosse ze (na de dekking van tekorten) in de eerste plaats gebruiken tot dekking van de kosten van groote werken van algemeen nut in Nederlandsch Indië, en tot buitengewone aflossing van schuld van Nederlandsch Indië, zijn opvolger vond de omschrijving te eng. Hij herinnert dat de overschotten sedert

---

[1]) M. v. T. pag. 3.

[2]) „Alleen de Grondwetgever zou de door hem gewenschte waarborgen kunnen schenken."

1873 mede werden aangewend voor het materieel der marine (buitengewone aanvulling), afschaffing der slavernij enz., zoodat hij van oordeel was, dat zij 1°. tot dekking van tekorten; 2°. tot voorziening in Indische behoeften, en 3°. tot vermindering van koloniale schulden moesten gebezigd worden.

Natuurlijk stond de Regeering hierdoor tegenover de partij gewoonlijk aangeduid als batig-slot-menschen, die alle overschotten voor 's Rijks schatkist vindiceerden.

Aan een bedenking tegen het ontwerp-van Bosse, dat het geval zich zou kunnen voordoen, dat Nederland zelf moetende leenen toch Indische leeningen zou moeten aflossen, werd door verduidelijking der redactie te gemoet gekomen: in plaats van buitengewone aflossing van schuld zou men lezen „vermindering van de schulden bedoeld in art. 2 dezer wet''. Wanneer Indië kan aflossen, dan zou alsnu de wetgever die sommen aan het Rijk kunnen toewijzen, terwijl dit dan een gelijk bedrag der Indische leening voor zijne rekening zou hebben.

Men ziet — en dit argument verzuimt de M. v. B. te noemen — ook hiervoor is het wenschelijk, dat de Staat de leeningen voor Indië sluit: een andere wijze van handelen zou allicht omslag en last kunnen veroorzaken.

Omtrent de vraag der opportuniteit van het ontwerp, ook besproken in de afdeelingen, zal ik kort zijn. In heldere bewoordingen leert de heer van Rees ons de strekking van het voorstel: „Het wetsontwerp heeft ten doel om aan het Rijk die inkomsten uit de Indische bezittingen te verzekeren, welke geacht kunnen worden in billijkheid aan het Rijk toe te komen, maar welke het niet zou ontvangen, wanneer op den tot dusver gevolgden weg werd voortgegaan. Tevens opent het de gelegenheid om, bij het gebruik van het middel van leening tot voorziening in buitengewone Indische behoeften, naar een vast stelsel te werk te gaan..... Een

regeling kon zonder groot bezwaar achterwege blijven in een tijd toen de Indische middelen werkelijk veel meer afwierpen dan ter voorziening in de Indische behoeften was te benuttigen, omdat men met de noodige maatregelen van voorbereiding niet gereed was. Zij was ook nog niet onvermijdelijk in de jaren, toen over overschotten van vroegere Indische diensten in zoo ruime mate beschikt kon worden, dat tegelijk aan Indie alles gegeven kon worden, wat het behoefde en aan het Rijk de inkomsten gelaten waaraan het gewoon was. Eerst sinds de laatste jaren is de regeling onvermijdelijk geworden. Zij is dat geworden, omdat van lieverlede de Indische behoeften meer tot haar regt gekomen zijn, en zij is dus wel degelijk de vrucht eener welwillende staatkunde (dus niet z. a. de oppositie beweerde een kunstmiddel om het feit te verbloemen dat Nederland tot voorziening in gewone behoeften leent) tegenover de Indische bezittingen, al is haar onmiddellijk gevolg dat aan het Rijk de inkomsten uit de Indische middelen verzekerd worden, waarop het in billijkheid aanspraak heeft."

Deze uitvoerige aanhaling kan men een aanvulling achten van de considerans der wet: dat het wenschelijk is regelen te stellen omtrent de verhouding van de geldmiddelen van Nederlandsch Indie tot die van het Rijk in Europa.

En nog bewijst zij, waarom steeds pogingen werden aangewend een zuiveren toestand in de financieele verhouding van Nederland en kolonie te scheppen.

Het is bekend dat de heer van Rees, deel uitmakende van het Kabinet Kappeyne, met zijne ambtgenooten eervol ontslag vroeg en dat in het Ministerie-van Lynden van Sandenburg Mr. W. Baron van Goltstein zijn opvolger was. Deze trok het wetsontwerp in, zoodat geen verdere beraadslaging plaats vond over dit gewijzigd ontwerp-van Rees.

HOOFDSTUK IV.

Ontwerp-van Goltstein.

Voor de tweede maal aanvaardde Mr. W. Baron van Goltstein de portefeuille van Koloniën. Reeds ten tijde der vaststelling van de comptabiliteitswet onderscheidde hij zich door zijne artikelen, verschenen in de Bijdragen. [1]) Hoezeer deze stukken toenmaals de aandacht trokken en op prijs werden gesteld, bewijst wel de volgende opmerking dienaangaande: „een stuk dat de eer genoot van bij herhaling tijdens de discussie over de nu aangenomen wet in de Kamers aangehaald te worden.'' [2]) De heer van Goltstein deed zich daarin kennen als een heftig tegenstander van het beginsel der wettelijke begrooting; het was bekend dat hij deel uitmaakte van de koloniale behoudspartij, doch reeds in 1875 [3]) verklaarde hij het tot stand gekomene te accepteeren: „niemand verwachte van mij eene afbrekende politiek".

In de M. v. A. der Indische begrooting voor het jaar 1876 lezen wij van denzelfden minister: „hij wil echter niet ontveinzen, dat de practijk hem ook de goede zijde van het vroeger door hem bestreden beginsel (der wettelijke

---

[1]) Zie boven. pag. 16.

[2]) Econ. bijbl. 1864 pag. 197.

[3]) Van Welderen Rengers Parl. Gesch. II pag. 266.

begrooting) deed kennen. In de Vertegenwoordiging vindt de Minister een krachtigen bondgenoot om orde en regelmaat in het finantieel beheer te brengen en de kritiek van Regeeringsdaden en voorstellen, waartoe de behandeling der Indische begrooting ook aan de principieele tegenstanders dier behandeling de gelegenheid schonk, heeft onmiskenbaar nut, zoowel voor den Minister, als voor het Indisch Bestuur".

Zoo kan het ons niet verbazen, dat de heer van Goltstein, wederom tot hoofd van het ministerie van koloniën geroepen, verklaarde hoewel het ontwerp-van Bosse-van Rees intrekkende, dit niet te doen omdat hij een regeling onnoodig achtte, doch omdat door hem andere beginselen werden voorgestaan [1]).

De vorige ontwerpen werden niet in het openbaar behandeld; over het voorstel van wet door dezen minister ingediend in Juni 1880 evenwel werd door de Tweede Kamer beraadslaagd, doch het werd met groote meerderheid verworpen.

In deze voordracht [2]) wordt als regel gesteld een vaste bijdrage van twee millioen en eene afwisselende tot een maximum van 6 millioen gulden, uit mogelijke overschotten voortvloeiende, welke laatste dan voor de helft aan Nederland en voor het andere deel aan Indië zouden toekomen. Deze laatste bijdrage „vertegenwoordigt het aandeel der overzeesche bezittingen in de algemeene kosten der huishouding van het Rijk".

De eerste bijdrage is tot vergoeding der marine-onkosten, en dit bedrag achtte de regeering zeer nabij de waarheid er op wijzende dat voor 1879 de kosten op het VI^de^ hoofdstuk der Staatsbegrooting op *f* 2,029,442.82 waren gesteld.

---

[1]) M. v. T. Bijl. I '79-'80 n°. 167.

[2]) Bijl. D.

Het tweede artikel bevat administratieve bepalingen, terwijl art. 3 het gebruik der batige sloten voorschrijft of liever beperkt: aan het Rijk mag alleen iets worden uitgekeerd van die overschotten, voor het geval dat de bijdrage niet of niet ten volle is betaald.

De regeering wijst er voorts op dat de afwisselende bijdrage van geheel anderen aard is, dan de bijdrage-sluitpost: de eerste zal pas worden uitgekeerd, wanneer de rekening is afgesloten, terwijl de bijdrage-sluitpost afhankelijk was van de raming.

Gunstig kan de beoordeeling der Kamer voor het ontwerp niet worden genoemd. Voornamelijk werd vreemd gevonden dat waar aan de eene zijde de minister een afkeurend oordeel heeft over den restitutiepost, hij zelf een vaste en een eventueele bijdrage tot vergoeding voorstelt; dat die wisselvallige post de gewenschte vastheid der verhouding van de geldmiddelen illusoir zou maken; dat — en hierin concentreert zich de bestrijding — een leidend beginsel ten eenen male ontbreekt. Dat de uitkeering van de helft van de baten een gunstigen invloed op den geest van zuinig beheer in Indië zou hebben, werd ook ontkend in de afdeelingen. Men dacht dat men daar meer geneigd zou zijn alles en wel door hooge ramingen te verkrijgen, dan zich met een overschot van 50 percent tevreden te stellen.

De minister vond het daarentegen een groot voordeel van zijn wetsontwerp, dat Indië in slechte jaren minder zou moeten betalen dan in gunstige. Hij wil dus „dat Nederland tot zekere hoogte blijft deelen in de zeer afwisselende kansen, waaraan het voornaamste middel van inkomst van Nederlandsch-Indië (ruime koffie-oogst en hooge marktprijzen) bloot staat."

De beraadslagingen in de Tweede Kamer hadden een levendig karakter. Zoowel het oude koloniale stelsel als de nieuwe denkbeelden werden door sprekers ontwikkeld.

Zeer zeker bezit het betoog van den eerbiedwaardigen grijsaard Mr. J. R. Corver Hooft groote historische waarde. Duidelijk roept het ons voor den geest wat vroeger voor het juiste denkbeeld omtrent de verhouding van moederland en kolonie werd gehouden: „ik stel het mij ongeveer voor als de verhouding van een eigenaar in Europa tegenover eene plantage in een ver gelegen werelddeel. De eigenaar moet zorgen voor het belang der bezitting, van de personen die daar ginds verblijven; dit is hij als mensch verplicht; daartoe noopt hem zijn eigenbelang. Hij mag echter ook zijn eigen voordeel in het oog houden en eischen dat minstens zijn moeiten en kosten worden beloond."

Een stem uit het verleden! Herinnert deze theorie niet sterk aan de leer van vervlogen eeuwen, dat de souverein eigenaar was van zijn land — toen nog geen helder begrip vaststond omtrent de scheiding van publiek en privaatrechtelijke bevoegdheden.

Het was bij deze gelegenheid dat de voor korten tijd overleden staatsman Mr. W. K. Baron van Dedem zijne maidenspeech hield. Hij bestreed den heer Corver Hooft en bepleitte zijne beginselen, waarvoor hij gedurende zijn staatkundige loopbaan, onverdroten geijverd heeft.

De heer Van Dedem zeide in zijne op 16 November 1880 gehouden rede dat er over de financieele verhouding van Nederland en Indie twee theoriën waren te onderscheiden: ,,De eene volgenderwijs zamen te vatten: Nederland en Indië vormen één Rijk. Buiten de huishoudelijke uitgaven van beiden zijn er uitgaven die het Rijk in zijn geheel betreffen. Die uitgaven moeten naar een billijken maatstaf over Nederland en Indie worden omgeslagen. Verder moet elk de kosten zijner eigene huishouding dragen.

De andere theorie is deze, dat de eigenaardige verhouding van Indie tot Nederland medebrengt, dat aan Indie alleen

datgene in rekening kan gebracht worden wat het Rijk der Nederlanden, ten gevolge van het bezit van Indie meer uitgeeft dan anders het geval zou zijn."

Als voorstander van het laatste stelsel doet de heer Van Dedem zich kennen; hij beschouwt Nederland als negotiorum gestor. Zijn beginsel vindt hij in het wetsontwerp terug, dus kan hij er mede instemmen; evenwel zijn bezwaar is gericht tegen de wisselvalllige bijdrage: juist omdat deze afhankelijk wordt van meerdere of mindere ontvangsten, hoogere dan wel lagere uitgaven. Hierdoor zou het beginsel geen zuivere toepassing kunnen erlangen. Een middenweg evenwel ware, dat eerst nauwkeurig [1]) het verschuldigde zou worden nagerekend en dat het dan tot een bepaalde som werd vastgesteld, die in slechte jaren kon worden gereduceerd.

Jhr. Mr. J. W. H. Rutgers van Rozenburg bepleitte de eenheid van Nederland en Indië en noemt het voorstel eener vaste bijdrage „zelfbegoocheling" — Indië zou er voor moeten leenen..... bij of door middel van Nederland: de zaak zou worden afgedaan met gesloten beurzen. Mr. van Gennep [2]) bestrijdt deze rede er op wijzende, dat waar de heer Rutgers van Rozenburg van een „huwelijk van Nederland en Indië" gesproken heeft, daaronder moet worden verstaan een, waarbij scheiding van tafel en bed bestaat. Ook hij is voorstander der financieele scheiding: „een klein land als Nederland kan zich niet belasten met het betalen der behoeften van een groot land als Indië........ Tegenover eene groote kolonie moet en zal Nederland steeds waken, dat zij in eigen behoeften voorzie; dit is het stelsel van alle landen, die groote koloniën bezitten."

---

[1]) Een eisch reeds door de heeren Van Rees en Van Eck gedaan op 15 November 1880.

[2]) Zitting van 16 Nov. '80.

Volgens den minister van koloniën [1]) berustte de oppositie op misverstand. Hij betoogt, dat het ontwerp ten doel heeft zooveel mogelijk vastheid in de verhouding te doen ontstaan, doch tevens de grieven der Europeesche maatschappij in Indië weg te nemen en dat het voor de ambtenaren een prikkel tot zuinig beheer zal zijn.

Ik kan niet nalaten hier nog aan te stippen het gevoelen van den heer Heijdenrijck, die het in 1864 tot wet verheven beginsel, der wettelijke begrooting tot voorwerp zijner bestrijding maakte, om te bewijzen, dat de aan de orde zijnde voordracht toch niets zou geven. Zijne argumenten onderwierp de heer Van Dedem aan critiek, er op wijzende dat deze er toe moesten leiden de regeling der financieele verhouding wenschelijk te achten.

Tijdens de beraadslagingen werden nog eenige amendementen ingediend op art. 1.

Door de regeering werd, naar aanleiding daarvan de redactie van dat artikel als volgt vastgesteld:

„De bijdragen van Nederlandsch-Indie aan de middelen „tot dekking van 's Rijks uitgaven bestaan uit:

„*a.* eene som van twee millioen gulden 's jaars;

„*b.* de helft tot een bedrag van hoogstens zes millioen „gulden, van het voordeelig verschil tusschen de ontvang„sten en de uitgaven der laatst afgesloten dienst.

„Bij het berekenen van deze bijdragen worden de onder „lit. *a* vermelde begrepen onder de uitgaven der dienst, „maar worden de aan de ontvangsten toegevoegde over„schotten van andere diensten buiten aanmerking ge„laten."

Tot toelichting dezer verandering slechts dit: men wenschte een duidelijke bepaling, dat de wisselvallige bijdrage niet

---

[1]) Zitting van 17 Nov. '80.

afhankelijk zou zijn van de raming, maar bepaald werd door het slot der rekening.

Op 18 November 1880 had de stemming plaats over art. 1 van het wetsontwerp. Toen het bleek dat het met 45 tegen 19 stemmen was verworpen, verklaarde de Minister van kolonien, volgens koninklijke machtiging het wetsontwerp in te trekken.

De gevoerde debatten deden ons een veelheid van meeningen kennen; blijkbaar bestond nog geenerlei gevestigde opinie in den boezem der Tweede Kamer. Wat het ontwerp zelven betreft, moet erkend worden dat de heer Rutgers van Rozenburg het op eigenaardige doch grootendeels juiste wijze typeerde door de woorden: een amalgama van twee stelsels, dat der bijdragen sluitpost en dat der vaste bijdragen; de boven medegedeelde [1]) woorden omtrent het *doel* van het ontwerp *moeten* tot zoodanige conclusie leiden.

---

[1]) Pag. 43.

HOOFDSTUK V.

Ontwerp-van Dedem.

Men zou kunnen spreken van drie phasen in het voorstel van wet, door den heer Van Dedem ingediend in de jaren 1884—1885.

Eerst bleef het ontwerp onafgedaan, tengevolge van het aftreden der Tweede Kamer. Ditzelfde ontwerp [1]) met gelijkluidende Memorie van Toelichting bracht mr. van Dedem in de nieuwe zitting ter tafel. De derde phase begon na de belangrijke wijziging tengevolge van het mondeling overleg met de Comm. v. Rapp.

Inderdaad is de uitvoerige Memorie een belangrijk staatsstuk te noemen. Een uitvoerige historische beschouwing bevattende, uitgewerkt tot in tal van bijzonderheden, doet ons deze Toelichting de groote kunde en werkkracht van den voorsteller zien.

De reden van het indienen van dit ontwerp is daarin gelegen, dat de heer Van Dedem regeling van den omvang der verplichtingen van Indië's belastingschuldigen noodzakelijk acht:

„om onze financieele politiek tegenover Indie te grondvesten op het recht;

„om ons regeeringsgezag in staat te stellen de plichten

---

[1]) Bijlage E.

der Souvereiniteit zoo goed mogelijk te vervullen en te gelijkertijd aan het moederland met de vergoeding, waarop die vervulling aanspraak geeft, de indirecte voordeelen, die Indië schenken kan duurzaam te verzekeren."

In meergemelde memorie wordt alsnu besproken wat alsnog op Java te doen valt: de agrarische toestand, landrente, cultuurdiensten, heerendiensten en tal van andere behoeften en nooden der Indische maatschappij worden behandeld: evenwel het betoog eindigt met de klacht, dat zoolang het sluitpost-stelsel in stand blijft de voorziening in die behoeften achterwege zal blijven.

Door den heer Van Dedem wordt het zuiver terugbetalingsstelsel aangenomen. Het eerste artikel werkt dit beginsel uit en laat, zoo de uitgaven niet nauwkeurig in cijfer zijn te brengen, schatting toe. Ook wordt het voorschrift gegeven, dat uitgaven ten behoeve van het „Rijk in Europa" gedaan, ten laste der Nederlandsche Staatsbegrooting worden vergoed.

Het volgend artikel behelst het verbod uitkeeringen uit de Indische middelen aan het Rijk te doen anders dan voor restitutie, zoowel van uitgaven voor de Kolonie gedaan, als voor rentebetaling voor de Indische leeningen.

Dit voorstel beoogde dus zoo streng mogelijk scheiding der financieele administratie van Moederland en Kolonie en juist hierin werd zoowel in de afdeelingen, als bij het openbaar debat aanleiding tot bestrijding gevonden: het zou aan Indië een rechtspersoonlijkheid geven, onbekend aan de Grondwet. Hiertegen werd evenwel aangevoerd dat geen scheiding in dien zin werd beoogd en dat juist de Grondwet in art. 60 den wetgever vrijheid had gelaten.

Volgens sommige leden moest Indië als domein worden beschouwd en dan had dus zoodanige regeling als de nu voorgestelde geen reden van bestaan, doch van andere

zijde werd weder de verhouding van Nederland en de Kolonie in het licht gesteld, door er op te wijzen, dat het een wingewest in volkenrechtelijken zin was, en dat het moederland verplicht was het allengs tot den hoogst bereikbaren trap van ontwikkeling en welvaart op te voeren.

Een ander punt van bespreking was het feit, dat in afwijking van vroegere dergelijke ontwerpen, geen bedrag der te betalen restitutie werd aangewezen. Het valt niet te ontkennen dat bij de telken jare voorgeschreven vaststelling, het beginsel de meest zuivere toepassing zoude vinden, doch terecht werd op de moeilijkheden gewezen: ieder jaar zou dit berekenen een bron van twisten blijken.

De Commissie van Rapporteurs, [1]) verklaarde zich eenstemmig ten gunste van het beginsel, doch in herinnering brengend dat in 1880 door den heer Van Dedem ten gunste van den vasten restitutiepost was gesproken, verzochten zij dezen tot het houden eener mondelinge conferentie, waarin de besprekingen tot zoodanig resultaat leidden, dat de voorsteller een gewijzigd ontwerp [2]) indiende.

Voorop stelde de heer Van Dedem zijn beginsel van restitutie (art. 1) terwijl in art. 4 een vaste bijdrage ad 4 millioen gulden werd genoemd; doch uitdrukkelijk werd melding gemaakt dat de hoegrootheid der som telkens zoude kunnen veranderd worden.

Had de voorsteller oorspronkelijk het doel gehad, aan de Kamer ter beslissing voor te dragen een beginsel, in de verwachting, dat de Regeering na aanneming voor de uitwerking zoude zorg dragen, hij werd door de Com-

---

[1]) De heeren Van Gennep, Des Amorie van der Hoeven, Röell, Van Blom en Verniers van der Loeff.

[2]) Bijlage F.

missie overgehaald hierin verandering te brengen: bij art. 5 van het ontwerp wordt intrekking van artt. 4 en 28 der comptabiliteitswet bevolen, zoodat na de wijziging van het ontwerp, ware het tot wet verheven, geenzins eene sententia declaratoria, doch eene voor uitvoering vatbare bepaling ware in het leven geroepen. Het punt, waarop zich de heer Van Dedem het meest toegeeflijk tegenover de Commissie van Rapporteurs had getoond, bleef evenwel dat hij het noemen van een vast cijfer als restitutiepost goedkeurde, zij het dan ook z. a. gezegd met groote vrijheid om het zoo noodig telken jare te wijzigen.

Het gewijzigd ontwerp doet ook zien, dat het in de bedoeling van den heer Van Dedem lag de reeds voorkomende bijzondere restitutieposten te behouden, terwijl aan het bezwaar dat art. 2 (oorspronkelijk ontwerp) de beschikking over mogelijke saldo's aan den wetgever onttrok, door de bepaling van art. 3 werd te gemoet gekomen.

De toegeeflijkheid van den ontwerper werd bij het openbaar debat door den heer Rutgers van Rozenburg even sterk afgekeurd als het beginsel, dat de grondslag van het voorstel was; ja, dat in art. 4 de vaste bijdrage was opgenomen, oordeelde deze spreker verzaking van principe.

Tal van bestrijders, doch ook krachtigen steun vond de heer Van Dedem.

De besprekingen in de Tweede Kamer liepen in hoofdzaak over de volgende kwesties:

1°. de opportuniteit. De Regeering, bij monde van den heer Sprenger van Eijk, Minister van Koloniën, verklaarde hoewel instemmende met het beginsel, uit de beslissing van 1880 aanleiding te hebben gevonden tot het besluit geen regeling der financieele verhouding in te dienen, doch het bovendien wenschelijk te achten eerst maatregelen tot verbetering van den financieelen toestand van de Indische

administratie te nemen. In nauw verband met deze bedenkingen, waren de beschouwingen over;

2°. de mogelijkheid van uitvoering. Volgens den heer Rutgers van Rozenburg zou Indië toch niet kunnen betalen; alsdan zou er moeten worden geleend of het Moederland zou niets ontvangen. En zoo er eene leening werd gesloten, dan zou dit gelijkstaan met het feit dat Nederland voor gewone uitgaven leende.

Belangrijk is met het oog hierop de volgende zinsnede in de rede van den heer Sprenger van Eijk:

„Men kan zich een geval voorstellen waarin het brengen van een restitutie-post op de begrooting van uitgaven tevens als ontvangst op de raming van middelen van eene andere administratie, niets zoude zijn dan eene vertooning op het papier. Wanneer namelijk de administratie, die zoude moeten restitueeren, in zoodanigen toestand verkeert, dat zij hare gewone uitgaven niet uit hare middelen kan bestrijden en er geene mogelijkheid bestaat daarin binnen redelijken tijd verbetering te brengen: in die gevallen is de restitutiepost eene vertooning op het papier. *Maar in dat geval behoeven wij werkelijk niet te verkeeren*, [1]) want ik ben overtuigd dat de Indische administratie zal kunnen voorzien uit de middelen waarover zij te beschikken zal hebben voor hare gewone uitgaven, ook wanneer onder die gewone uitgaven, naar de beginselen die ik straks heb uiteengezet, zal zijn begrepen de restitutie van hetgeen niet rechtstreeks door haar wordt uitgegeven, maar wat wordt uitgegeven voor haar of te haren behoeve door eene andere administratie."

Èn door den heer Mees èn door den heer Van Dedem wordt tegen de rede van den heer Rutgers van Rozenburg aange-

---

[1]) Ik cursiveer.

voerd, dat het argument ontleend aan het sluiten van leeningen mank gaat aan verkeerde voorstelling der feiten : waarvoor toch zou geleend worden? Niet om de restitutie te kunnen doen, doch om te kunnen overgaan tot den aanleg van productieve werken, waarvoor thans veelal gewone middelen worden gebezigd. Alsdan zullen schulden gemaakt worden, doch aan de andere zijde ontstaan rentegevende ondernemingen, van welker voordeelen het nageslacht nu de lusten zal hebben — vandaar dat het geenszins in strijd met goede financieele politiek werd geoordeeld ook hen die na ons komen lasten te doen dragen.

3°. de wenschelijkheid. Het was Jhr. Mr. J. Röell, die in zijne redevoering van 19 Mei 1885 er op wees, hoe telkens bij de vaststelling der begrooting de vraag „welke maatstaf zal ik moeten aannemen bij het beoordeelen van het al dan niet toestaan van uitgaven", groote moeilijkheden veroorzaakte. Spreker wijst er op dat de beoordeeling der vraag afhangt van deze andere vraag: „wat kan het Moederland op grond van recht en billijkheid voor zich vragen?"

En dan betoogt hij dat de aanneming van het ontwerp ten gevolge zal hebben zekerheid, een antwoord op de door hem gestelde vraag. En die zekerheid zal zoowel in het belang van Nederland als in dat van Indië werken. [1])

De heer Röell haalt ook met een enkel woord aan het vraagstuk omtrent:

4°. de financieele eenheid in verband met de grondwettigheid, die ik boven reeds vermeldde. Had de heer Keuchenius betoogd dat reeds nu, wijl op de Indische begrooting gelden gebracht worden om uitgaven, op de

---

[1]) Men zie ook de rede van den heer Mees, Hand. Tweede Kamer 1884—1885 2e zitting pag. 856.

Staatsbegrooting voorkomende, terug te betalen, geen eenheid op financieel gebied bestond, dit was in strijd met de algemeen geldende opinie.

Doch de meeningen waren ten zeerste verdeeld, in hoeverre dit ontwerp al dan niet scheiding van financiën beoogde. Reeds vroeger had de heer van Rees aangetoond dat scheiding van administratie niet van financiën het doel was en met zijne gewone accuratesse en helderheid toont ons de heer Röell, „dat het beginsel van financieele eenheid toch nooit doel, maar hoogstens middel kan zijn; middel om het staatsverband tusschen Nederland en Indie, dat bestaat en dat ook bij aanneming van dit wetsontwerp zal blijven bestaan, zóó in te richten en te regelen, dat beider belangen daardoor zoo goed mogelijk worden behartigd."

Ook volgens dezen spreker zou het ontwerp geenszins scheiding ten gevolge hebben; immers de Rijkswetgever blijft ten slotte degene, die de uitgaven voteert, terwijl de heer Sprenger van Eijk de volgende voorstelling van den toestand gaf: „er zijn twee financieele administratiën, die afgescheiden en naast elkander gevoerd worden door den Staat der Nederlanden. Dat wil de Grondwet, dat wil de gewone wet en het wordt door de practijk gevorderd."

Vandaar dus, dat het gevaar voor verbreking der politieke eenheid tusschen Moederland en Kolonie voor geheel denkbeeldig werd gehouden.

Ook de heer des Amorie van der Hoeven, die namens de Commissie van Rapporteurs het woord voerde kwam tot deze conclusie, terwijl de bekwame financier de heer Mees als zijne opvatting te kennen gaf: „administratieve scheiding maakt de ontkenning der financieele eenheid tot een ijdel spel met woorden."

In de Memorie van Beantwoording werd door den heer Van Dedem breedvoerig toelichting gegeven over zijne opvat-

ting; geenszins wil hij door zijn voorstel iets aan de over Indië gestelde machten te kort doen, geenszins Indië als eene staatkundige of financieele persoonlijkheid beschouwen.

5°. de Indische Kas. Een onderdeel der rede van den Minister van Koloniën was gewijd aan de kas der Indische administratie hier te lande. De heer Sprenger van Eijk wijst er op hoe het komt, dat er soms geen geld is in de kas der Indische administratie in Nederland; dit is nl. het gevolg van het bestaan van twee kassen: eene bij de Nederlandsche Bank te Amsterdam en de andere in Indië over vele plaatsen verdeeld: het kan nu licht gebeuren dat de eene veel, de andere weinig geld bevat en door den grooten afstand is aanvulling bezwaarlijk. Wanneer nu hier te lande gebrek aan kasmiddelen is, wat evenwel geen bewijs behoeft te zijn van ongunstigen toestand, dan geeft de Minister van Financiën een voorschot. Een bewijs dat een kleine kas een teeken van voorspoed kan zijn is, dat als de koffieoogst ruim is, er veel geld voor inkoop noodig is, maar later keert dit vermeerderd me eenige millioenen terug.

Volgens den Minister mag dus niet als argument tegen de restitutiepost worden gebezigd, de omstandigheid dat het wel eens voorkomt dat er in de kas, die hier te lande is voor rekening van de Indische administratie, niet genoeg is om verschillende betalingen te doen of restitutieposten uit te keeren.

6°. het bedrag van vier millioen. Er was in de Kamer aanmerking gemaakt dat de heer Van Dedem de grootte van den restitutiepost niet gemotiveerd had in de Memorie van Beantwoording, ja het cijfer van vier millioen gulden werd „geheel willekeurig” genoemd.

In de zitting van 21 Mei 1895 geeft hij alsnu eene berekening, zich op den heer de Waal en den heer Van Goltstein

beroepende; deze cijfers zijn als volgt gesteld, met de aanvullingen door den heer Van Dedem zelf medegedeeld:

A. Volgens den Heer de Waal: [1])

Marine	*f* 2,500,000 [2])	
Oorlog	- 200,000	
Dep. van Koloniën	- 200,000	
Consulaten in Perzië en in Djeddah	- 9,000	
Binnenlandsche zaken (onderwijs)	- 30,000	
Justitie	- 5,000	
		f 2,944,000

B. Hierbij te voegen volgens den heer Van Dedem:
Uitgaven voor het oefenings-eskader;
„ „ tal van (andere) Consulaten;
behalve de Indische instelling ook de kosten van academiën, middelbaar onderwijs, landbouwschool.

Is het met deze gegevens, dat de heer Van Dedem het bedrag van *f* 4,000,000 verdedigt, hij herinnert ook dat de heer van Rees deze schatting zoowel voor moederland als voor Indië billijk had genoemd.

Hoewel door een ieder bij de behandeling hulde werd gebracht aan den heer Van Dedem, dat hij het initiatief tot deze regeling had genomen, bleken toch de tegenstanders in de meerderheid te zijn. Op 21 Mei 1885 werd, na een beraadslaging van 5 dagen art. 1 van het voorstel verworpen met 42 tegen 36 stemmen, waarna Mr. Van Dedem verklaarde het ontwerp in te trekken.

---

[1]) Onze Indische Financien. II.

[2]) Aldaar echter pag. 58 en 59.

HOOFDSTUK VI.

Ontwerp-Sprenger van Eijk.[1])

In het thans volgend hoofdstuk zal men zien, dat ik afgeweken ben van eene zuiver historische behandeling van het in het opschrift vermelde ontwerp. Twee redenen noopten mij daartoe: eenerzijds om bijzonder de aandacht te vestigen op een staatsstuk (de M. v. T.) van groote waarde wegens de duidelijkheid en volledigheid, waarmede de aanhangige kwestie wordt uiteengezet, anderzijds omdat tot nog toe juist dit ontwerp het minst aan bespreking is onderworpen geweest, ja men zou kunnen zeggen eenigszins op den achtergrond is gedrongen; zooals ik hoop zal uit de volgende bladzijden blijken dat dit geheel ten onrechte is geschied.

Ook bij het ontwerp-Van Dedem (1892), als zijnde de jongste poging om eene wettelijke regeling der financieele verhouding tot stand te brengen, is uit den aard der zaak afgeweken van enkel geschiedkundige bespreking: in het kort de ontwerpen-Sprenger van Eijk en-Van Dedem hebben mij aanleiding gegeven tot eene beschrijving van den tegenwoordigen toestand; om niet in herhalingen te vervallen is een enkele maal bij het eerste ontwerp beschreven, wat strikt genomen bij het voorstel-Van Dedem behoorde, terwijl ook soms het omgekeerde gebeurde.

* * *

---

1) Bijlage G.

Het door den Minister van Koloniën, den heer Sprenger van Eijk, op den 18den December 1887 ingediend voorstel van wet, had ten doel wijziging te brengen in de bepalingen der „comptabiliteitswet".

Het ontwerp eenmaal wet geworden, zoude nl. twee artikelen, te weten artt. 4 en 28, overbodig maken; vandaar het voorstel deze in te trekken. Zooals bekend, zijn dat de artikelen over de bijdrage, die de regeling der verhouding der Nederlandsche en Koloniale geldmiddelen betroffen.

Het doel nu van den heer Sprenger van Eijk was niet zoozeer *wijziging*, dan wel *verbetering* der verhouding tot stand te brengen. Dit streven wordt in heldere bewoordingen geopenbaard in de Memorie van Toelichting. [1])

In algemeene termen begint dit Staatsstuk den bestaanden toestand uiteen te zetten: er zijn twee financieele administratiën, elk voor een afzonderlijk gebied; deze scheiding steunt op de Grondwet en de wet; immers de eerste onderscheidt koloniale geldmiddelen van de rijksgeldmiddelen [2]), terwijl men een gevolg zou kunnen noemen de afzonderlijke regeling der belastingen.

Evenwel, de scheiding is niet volkomen; om de een of andere reden („bijv. omdat het doelmatig is geacht eenige instellingen in het eene gebied dienstbaar te maken ook aan de voorziening in de behoefte van het andere gebied") worden door het eene gebied betalingen gedaan of onkosten gemaakt ten bate van het andere.

Alsnu zal, voor het geval dat de administratie een zuiver beeld der financiën moet afwerpen, verrekening plaats vinden; het doel daarvan is dan „zooveel mogelijk

---

[1]) Hand Bijl. '87—'88, n°. 75.

[2]) Artt. 62, 123 volgg.

(alles) in den toestand te brengen, waarin men vanzelf zou verkeerd hebben, indien elke administratie rechtstreeks en uitsluitend voor zichzelve voorzien had in hetgeen zij noodig heeft."

De heer Sprenger van Eyk wijst op een nadeelig gevolg (als voorbeeld) bij niet verrekening, nl. dat het eene gebied ten behoeve van het andere lasten draagt; ik zoude er bij willen voegen het niet te miskennen nadeel voor beide administratiën voortspruitende uit het ontbreken eener beginselvaste regeling. Zal aan de eene zijde de Kolonie, waar in zoovele groote behoeften is te voorzien, trachten zooveel mogelijk lasten te doen dragen door het moederland, dit brengt mede dat de Indische huishouding zonder rekening te houden met financieele draagkracht wordt ingericht. Aan den anderen kant zal het bewustzijn, dat Nederland niet meer kan worden geëxploiteerd, zekerheid in de staatshuishouding verschaffen. Het is in zekeren zin gelijkmaking der twee administratiën, die tot nog toe te veel als debiteur en crediteur tegenover elkander staan.

Dat het stelsel van verrekening een nieuw in ons staatsrecht in te voeren beginsel zou zijn, ontkent de Minister: reeds de bestaande toestand kent restitutieposten en het verwijt in de M. v. T., dat er inconsequentie zou heerschen, is dan ook verre van ongemotiveerd.

Uitdrukkelijk wijst hij er op, [1]) dat het wetsontwerp geen verandering brengt in eenig principe, dat het begrootingsrecht onaangetast blijft en dat zijn streven is geweest „de zaak, die te regelen valt, tot haren eenvoudigsten vorm terug te brengen." Daarom heeft de heer Sprenger van Eijk zich onthouden van beschouwingen dat Indië's en Nederlands financiën één zijn; „hoe men ook in theorie denke

---

[1]) Pag. 5.

over punten vroeger bij de behandeling van een onderwerp als dit ter sprake gebracht, de regeling als de voorgestelde — gelijk de Minister doet uitkomen — wordt door consequentie en billijkheid gevorderd."

De heer Sprenger van Eijk heeft zich geheel op practisch standpunt geplaatst, zooals blijkt uit zijn scherp omlijnd voorstel en de heldere Memorie van Toelichting; hij heeft het gevaar dat door opwerpen van theoretische vragen dreigde, bezworen door te verklaren dat volgens hem aan geene theorie, geen beginsel wordt geraakt: zuiverheid van uitwerking is zijn streven, hij verlangt dat door een ieder de gevolgen van een bestaand stelsel worden aanvaard, doch dan ook in hun geheelen omvang.

Het in bovenstaande aanhaling voorkomend gezegde der „consequentie" acht ik hierdoor duidelijk. Doch er is een ander argument tot aanbeveling gebezigd door den voorsteller: dat der „billijkheid."

Voor- en tegenstanders beroepen zich in deze kwestie op billijkheidsredenen: de tegenstanders, die behoud van het inconsequente wenschen, beroepen zich op de billijkheid en zien daarbij naar het verleden. Dit verleden is dan gepersonificeerd met de door Nederland genoten baten, doch ook hier is het wenschelijk, tevens noodig, oorzaak en gevolg wel te onderscheiden. Het geldt hier de vraag: mag Nederland verrekening van verschotten eischen, waar het zoolang in het genot is geweest der Indische baten; moet met andere woorden Nederland nu niet de lasten dragen, waar het vroeger de voordeelen in rijke mate heeft genoten?

Doch waarom werd Nederland in het bezit dier gelden gesteld? Geenszins was dit aan willekeur of iets dergelijks te wijten. Maar, zooals de heer Sprenger van Eyk aanmerkt, er werden „in een vroeger tijdvak, omtrent het-

geen door het algemeen belang en speciaal voor een goed koloniaal beleid gevorderd werd, andere begrippen in toepassing gebracht, dan zich in de laatste jaren . . . . meer en meer baan hebben gemaakt".

Die andere begrippen, ik heb boven [1]) ter kenschetsing daarvan uit eene rede van Mr. J. R. Corver Hooft geciteerd; ik wensch nog te wijzen op de volgende woorden van Mr. J. R. Thorbecke [2]) (zeer zeker geen medestander van den heer Corver Hooft): „Onze bezittingen zijn als domeinen aan te merken, waarop ons crediet en onze jaarlijksche balans voor een groot deel rusten".

De inzichten zijn veranderd mettertijd en nu kan de overtuiging zich wel gevestigd hebben dat vroeger onbillijke en onrechtvaardige beginselen zijn toegepast, „dan geldt dat op zich zelf toch niet als een afdoend motief om op hetgeen geschied is terug te komen of om eene compensatie voor het verledene door het tegenwoordige te geven." [3])

In het kort berust het motief hierop, dat het tegenwoordig geslacht niet aansprakelijk moet worden geacht voor de begrippen van vroegeren tijd.

Doch er is meer; is het geheele cultuurstelsel niet eenvoudig een gevolg der oude koloniale theorie? Zoo Indië niet aan den geldnood van het moederland had moeten te hulp komen, het zou deze schatten niet hebben opgebracht, dus in elk geval zoude Indië die groote voordeelen niet genoten hebben.

Deze argumentatie schijnt mij minder afdoende toe, doch reeds door de vroeger genoemde worden redenen van

---

[1]) Hoofdstuk IV. pag. 44.

[2]) Aant. I pag. 147. Men zie ook in Tijdschr. v. N. I. 1889, I pag. 413 volgg. een overzicht der politieke beginselen.

[3]) Evenzoo Mr. J. de Louter Ind. Tolk 5 Nov. 1889.

gevoel, die tot andere conclusie zouden kunnen leiden, tot stilzwijgen gebracht.

Een ander punt van onderzoek is, of Indië de noodige-draagkracht voor die restitutieposten bezit.

Aan de eene zijde moet men geloof schenken aan financieele autoriteiten en specialiteiten, aan de andere echter ook ontleden, wat het karakter der restitutieposten is en om dit te kunnen definieeren behooren zij zelve vastgesteld te zijn.

Buiten beschouwing worden die sommen gelaten, die reeds zonder aanneming van het voorstel op de begrooting worden uitgetrokken.

Toen de heer Van Dedem zijn voorstel deed, zijn door hem dienaangaande mededeelingen gedaan, in het bijzonder ter rechtvaardiging van het in het voorstel opgenomen bedrag van *f* 4,000.000. [1]) Het is niet mijn plan in herhalingen te vallen, doch de uitvoerige bespreking mag niet achterwege blijven waar het geldt na te gaan in hoeverre de staatsbegrooting ten voordeele van Nederlandsch-Indië is belast.

De heer de Waal heeft zich op dit punt zeer verdienstelijk gemaakt [2]); met groote zaakkennis toegerust hebben zijne becijferingen groote waarde. Ook de heer Sprenger van Eyk heeft aangaande deze zelfde zaak een onderzoek ingesteld en geeft ons zijne bevinding in de meergemelde Mem. van Toelichting [3]).

1° De Minister acht den bijzonderen restitutiepost voor „Marine" niet voldoende; behalve het bedrag „ter zake van de vaste traktementen van officieren, dek- en onderofficieren, zee-tractementen en toelagen van officieren, soldijen en verhoogde soldijen der equipage, diverse toelagen

---

[1]) Zie boven hoofdst. V. pag. 55/56.

[2]) Onze Ind. financiën II pag. 45 volgg.

[3]) Pag. 1 volgg.

en kosten van bind- en drukwerk enz." heeft het Rijk uitgaven door pensioen, aflossingspersoneel enz. [1])

De heer Sprenger van Eyk schijnt wat het „auxiliair eskader" betreft, van meening met den heer de Waal te verschillen [2]). Deze laatste vindt het „de billijkheid op zij schuiven" als dit geheel op rekening van Indië wordt gesteld. De minister beroept zich op de analogie met het N.-I. leger. Beiden zijn bestemd voor de verdediging van Nederlandsch-Indië tegen een buitenlandschen vijand en dus behoorde het eskader evengoed als het leger door de kolonie te worden bekostigd.

2° Kosten op de begrooting van het Departement van Oorlog [3]); wel bestaan reeds vergoedingen voor de werving, doch aangezien voor kader en manschappen, die geoefend zijn op rijkskosten gelegenheid bestaat hun dienstverband te verbreken en over te gaan in het koloniale leger, zal men hiermede rekening hebben te houden. Dus gedeeltelijk moeten „de kosten van oefening" ten laste der Indische begrooting komen.

Staat hiertegenover evenwel niet, dat Nederland diensten genoten heeft van deze gedetacheerden [4]) en dat het Rijk van verdere zorg voor deze manschappen is ontheven, waar zij toch allicht nog eenige dienstjaren hadden te vervullen. Wellicht mag men echter als equivalent hiervoor aannemen dat het Rijk de dienst in die jaren derft.

Hoewel Indië reeds deelt in de kosten van opleiding van officieren, officieren van gezondheid, veeartsen en pharmaceuten, strekt zich dit niet uit tot de cursussen en hoofd-

---

[1]) Ook de Waal t. a. p. pag. 51 volgg.

[2]) t. a. p. pag. 58-59 en pag. 49 volgg.

[3]) t. a. p. pag. 60.

[4]) t. a. p. pag. 62.

cursussen, waar, ten behoeve van het Indische leger, een grooter aantal militairen tot officier worden opgeleid dan noodig voor het leger hier te lande (sedert 1890 veranderd). Voorts de militaire pensioenen voor Indische diensten.

3° Wat Buitenlandsche Zaken betreft, betoogt de heer Sprenger van Eyk in tegenstelling met den heer de Waal dat Indië in de kosten daarvan meer moet deelen, dan door enkele vergoedingen voor consulaten [1]. Ontkent toch de heer de Waal dat onze gezantschappen en consulaten, zoo wij de Koloniën niet hadden, minder zouden kosten, de Minister wijst er op dat zij ook en dikwijls in hooge mate de speciale belangen van Nederlandsch-Indië en zijne ingezetenen behartigen. [2]

4° De Raad van State heeft eene afdeeling voor Koloniën; de Hooge Raad der Nederlanden is soms rechter van appèl in Indische zaken, zonder dat eenige vergoeding plaats grijpt. De kosten van de koloniale afdeeling acht de heer de Waal echter zeer onbeduidend".

5° De verrekening van de kosten voor veroordeelden, die in Indië worden gevonnisd en hier te lande hunne straf ondergaan, is volgens den heer Spenger van Eyk onvolledig en gedeeltelijk, zoodat ook hierop bij de berekening moet worden acht geslagen.

6° De kosten van het Departement van Koloniën bezwaren de staatsbegrooting met uitzondering van het port van brieven en de kosten van telegrammen aan de Indische Regeering gezonden.

Voorts komt ten laste der Rijksbegrooting een deel van de verzendingskosten van goederen naar Indië n. l. de on-

---

[1]) Zie boven hoofdst. V. pag. 56.

[2]) Bijv. thans het gezantschap te Londen wegens de Costa-Rica-Packet zaak.

kosten ontstaande uit de werkzaamheden, de *bestelling* en *betaling* enz. betreffende, die door het personeel van het Departement, daarvoor in het bijzonder te Amsterdam aangesteld, worden verricht. Daarentegen worden voor het *keuren* der goederen op de Indische begrooting gelden uitgetrokken.

Een tijdelijk technisch bureau voor de staatsspoorwegen bij het Departement van Koloniën, betaald ten laste der Indische begrooting noemt de M. v. T. en meldt verder dat daardoor sommige kosten van aanschaffing van goederen bestemd voor de spoorwegen door Indië betaald worden, andere daarentegen door het Rijk. Dit technisch bureau is bestemd [1]) voor de „aanschaffing en keuring van goederen ten behoeve van de staatsspoor- en tramwegen in Ned.-Indië, alsmede van belangrijke hoeveelheden ijzer, van ijzerwerken en constructiën ten behoeve van de overige diensttakken".

De Waal [2]) geeft op: de kosten van de 1ste en 5de afdeeling van het departement „plus *f* 8000 uit de onvoorziene uitgaven", doch verminderd moet dit dan volgens denzelfden schrijver worden met *f* 10,000 wegens het personeel van het Departement belast met W.-Ind. zaken.

7° De Algemeene Rekenkamer, niet genoemd in de Memorie van Toelichting en door den heer de Waal opzettelijk niet in rekening gebracht [3]). In hoeverre „de bewaking van 't hoogst eenvoudige hoofdstuk Koloniën der staatsbegrooting" geen afzonderlijk personeel vereischt, is niet aan mij te beoordeelen. Een feit is echter dat

---

[1]) Staatsalmanak '95 pag. 579.

[2]) t. a. p. pag. 62.

[3]) t. a. p. pag. 46.

sedert 1877 de kosten van traktementen van den secretaris en van de verdere ambtenaren en bedienden wederom zijn gestegen, en dus het vermoeden niet ongerechtvaardigd, dat Indië [1]) eenigen invloed op de werkzaamheden uitoefent, dienstprestatie vordert, waarvoor vergoeding alleszins redelijk schijnt.

8°. Ook Binnenlandsche Zaken vermeldt de Memorie van Toelichting niet; daarentegen wèl de heer de Waal nl. de Rijksinstelling voor Indische taal-, land- en volkenkunde te Leiden en de Polytechnische School. Bij de laatste schijnt hij te vergeten, dat daar opleiding genieten technici en ingenieurs die in Indië een werkkring zoeken.

Voorts wensch ik de landbouwschool en het middelbaar onderwijs in het algemeen in aanmerking te nemen. De heer de Waal acht het getal van hen zeer gering, die ter wille van de Koloniën het middelbaar onderwijs volgen. Het is moeilijk bewijzen bij te brengen, doch mij dunkt dat het aantal niet zoo onbelangrijk kan zijn als daar wordt voorgesteld.

Het hooger onderwijs, dit toont de heer de Waal aan, mag niet van genoegzaam aanbelang gerekend worden om mede te tellen.

9°. Financiën. Hoewel de Minister van Financiën „als bankier van N.-I. fungeert" [2]) schijnt wegens de gelden door de Nederl. Bank aan den Staat gegeven geenerlei verrekering noodig.

10°. Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid. Voor Posterijen heeft verrekening plaats. Overweging verdient of Indië betrokken is bij uitgaven betreffende

---

[1]) Zie o. a art. 74 der wet van 23 April 1864 St. 35.

[2]) Woorden van Minister Sprenger van Eijk. Hand. Tweede Kamer '84—'85 2e zitting pag. 905.

„Handel en Nijverheid". Van groot belang zullen deze niet zijn, volledigheidshalve noemde ik ze op, hoewel er geene vermelding van wordt gemaakt in de Memorie van Toelichting en natuurlijk [1]) de heer de Waal er geene bespreking aan wijdt.

Tot zoover de schets der op de Staatsbegrooting voorkomende lasten, die aan Indië zouden kunnen worden opgelegd. In deze opsomming ligt reeds het antwoord op de bovengestelde vraag naar het karakter van den restitutiepost.

Sommigen zien daarin nog steeds eene bijdrage aan 's Rijks middelen, zij het dan ook eene vermomde. In zijne rede van 18 Mei 1885 [2]) wees de heer Mees hierop, en noemde het eenvoudig een misverstand. De verrekening heeft niets te maken met eene „bijdrage"; vandaar bestrijdt hij ook het gezegde, dat men ongerijmd handelt, zoo men voortgaat aan Indië te leenen, terwijl men eene bijdrage decreteert. Hij betoogt dan verder, dat de vergoeding niets te maken heeft met een eventueel overschot der begrooting; 't is niet anders, dan restitutie van door Nederland voorgeschoten gewone uitgaven.

De heer Sprenger van Eijk bespreekt in de M. v. T. [3]) de zaak, door het stellen der volgende vraag: „kunnen inderdaad uit de inkomsten van de Indische administratie de uitgaven bestreden worden, indien daaronder voor den vervolge ook wordt opgenomen eene vergoeding als boven bedoeld? — en zijn antwoord luidt dan aldus: — Die vraag komt eigenlijk hierop neder: kunnen de gewone

---

[1]) Meergemeld werk is van 1877.

[2]) Hand. Tweede Kamer '84—'85 2e zitting pag. 858.

[3]) Pag. 4.

inkomsten van de Indische administratie voldoende worden geacht om daaruit te bestrijden de gewone uitgaven? Immers de... vergoeding staat... met eene gewone uitgaaf volkomen gelijk."

Zoo opgevat wordt de kwestie eene van praktijk en uitvoering, in hoeverre nl. eene regeling als de onderhavige mogelijk is.

Toen de minister zijn voorstel indiende, men weet het, was het tijdperk der batige saldo's niet alleen reeds sedert jaren voorbij, doch de Indische begrooting was reeds meermalen met een nadeeligen sluitpost vastgesteld.

De praktijk, de mogelijkheid aan deze regeling, zoo ze wet was geworden, gevolg te geven zou ontbreken — dit was de opvatting van sommigen. Hiertegenover stonden echter de argumenten van hen, die het sluiten van leeningen voor Indië voor productieve werken geoorloofd en wenschelijk achtten. [1])

De heer Sprenger van Eijk plaatst zich op een omzichtig standpunt: aanbeveling verdient het, *voor zoover het mogelijk is* [2]), uit de gewone inkomsten uitgaven te bestrijden voor productieve werken, *maar* [2]): „het streven om buitengewone werken uit de gewone inkomsten te bestrijden, mag er niet toe leiden, dat op den duur de begrooting van Nederlandsch-Indië niet bevatte al hetgeen daarop behoort, met het gevolg dat de middelen in Nederland hooger moeten worden opgevoerd om de gewone uitgaven aldaar te bestrijden."

Nieuwe complicaties zien wij echter nu verrijzen: eenstemmigheid mist men immers geheel, waar beslist moet worden, in welke gevallen voor Indië mag worden geleend.

---

[1]) De Waal t. a. p. pag. 40/41.

[2]) Cursiveering van mij.

In het volgende hoofdstuk wensch ik dit onderdeel nader te releveeren, een punt van groote actualiteit [1]).

Tot bestrijding van een gewijzigd, of wil men liever, eigenaardig verrekeningsstelsel wordt het volgende door den heer Sprenger van Eyk in de M. v. T. aangevoerd; het stelsel nl. om telkens, als de Indische dienst een saldo oplevert, dit onder de middelen tot dekking van Rijksuitgaven te plaatsen op de Staatsbegrooting. Door den Minister Van Goltstein was indertijd reeds iets dergelijks voorgesteld, doch het beginsel werd toen door zeer velen sterk bestreden. In de M. v. T. doet de minister, de heer Sprenger van Eyk, allereerst de vraag, waarom men bij aanneming van zulk een stelsel, niet ook de bestaande restitutie wil doen vervallen. Verschil in karakter bestaat immers tusschen deze en de voorgestelde niet.

Het dunkt mij voldoende hierbij te verwijzen naar het over het ontwerp—Van Goltstein gezegde, waar de argumenten van voor- en tegenstanders zijn medegedeeld, waarvan het niet tegen te spreken is, dat die der laatsten van krachtiger aard schijnen dan die der eersten.

Op den voorgrond moet echter dit gesteld worden: de restitutiën hebben plaats wegens *gewone* uitgaven; plaatst men daartegenover nu de mogelijkheid van te verkrijgen batige saldo's, dus *toevallige* baten, dan is zulks met eene geregelde administratie niet wel te rijmen.

Allereerst is hierbij te denken aan het feit, dat reeds sedert jaren door deskundigen is voorspeld, dat op batige saldo's niet meer te rekenen viel, doch dan ook dat de opname daarvan in de rekening van ontvangsten „van den stand der zoogenaamde Indische kas in Nederland" afhangt. [2])

---

[1]) Algem. beraadsl. over de Indische begr. 1895 Tweede Kamer.

[2]) M. v. T. pag. 3.

Volgens art. 28 der comptabiliteitswet toch worden de Indische gelden (art. 33) slechts voor zoover zij niet noodig zijn tot bestrijding van uitgaven, met het koloniaal beheer in betrekking staande, afgeschreven in mindering der bijdragen aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven. Het zal dus, betoogt de Minister, zoowel van de inzichten der Regeering wat betreft de behoeften aan middelen hier te lande en in Indië, als van onberekenbare omstandigheden afhangen „of er meer of minder geld uit de opbrengst van producten en andere ontvangsten hier te lande gedaan, hier te lande zal aanwezig zijn."

Zou het niet, dit alles in acht nemende, juister zijn van *twijfelachtige* dan van *toevallige* baten te spreken en zou men dus tegenover een *gewonen* post in uitgaaf een *twijfelachtigen* in ontvangst willen boeken!

Terugkomende op de gestelde vraag omtrent uitvoering en praktijk behoort nu te worden nagegaan of Indië bij machte is te allen tijde de restitutie te doen.

Allereerst wordt in de M. v. T. [1]) aangetoond, dat bij de bestaande restitutieposten zoodanig bezwaar nooit is geopperd; waarom dan nu bij geheel gelijksoortige zaken wèl deze objectie te berde gebracht?

Doch er zijn Indische uitgaven, waarop men onvermijdelijk rekenen moet, vaste uitgaven dus, en daartegenover staat dat een voorname bron van de inkomsten van Nederlandsch-Indië zeer onzeker en wisselvallig is [2]); levert dit geen moeilijkheid op?

Hiertegenover plaatst de heer Sprenger van Eijk de volgende verklaring:

„Hetzij men over de laatste tien jaren, dan wel over de

---

[1]) Pag. 3.

[2]) Zie het overzicht in Bijlage I.

laatste vijf jaren [1]) (het loopende jaar inbegrepen) de rekening opmaakt, ziet men dat er gelegenheid was om eene vergoeding, als waarvan het bedrag hierna zal worden gemotiveerd, te geven en toch nog ettelijke millioenen aan productieve werken te besteden."

De aandacht moet er wel op worden gevestigd, dat de Minister deze verklaring aflegde toen de stand der rekening van de saldo's der Indische begrootingsrekeningen over de volgende jaren alsdus was [2]):

1880	nadeelig	verschil	*f*	97,995
1881	"	"	-	13,430,306
1882	"	"	-	19,267,731
1883	"	"	-	8,336,665
1884	"	"	-	1,307,373
1885	voordeelig	"	-	3,108,486
1886	"	"	-	2,374,340
1887	"	"	-	25,454,569

In de rede, gehouden door den Minister tijdens de beraadslaging over het ontwerp-Van Dedem, worden omtrent de Indische Kas hier te lande inlichtingen gegeven. Nogmaals betoogt hij nu [3]) dat het raadzaam is geene conclusiën te trekken uit het aanwezig zijn van meer of minder kasgeld, ja dat bij de Indische administratie eene kleine kas „dikwijls juist het bewijs is van voorspoed."

Nu is het duidelijk dat, worden vergoedingen aan het Rijk op de begrootingen geplaatst, het gebeuren kan „evenals met alle andere vergoedingen die tot heden volgens de wet plaats hadden", dat er in de Indische Kas niet vol-

[1]) Eene reeks van jaren „die zeker niet vrij van grooten tegenspoed in velerlei opzicht" is gebleven.

[2]) Volgens mededeelingen in de Bijlagen der Indische begrooting.

[3]) In de M. v. T. pag. 4.

doende middelen aanwezig zijn om die uit te betalen. Dan zal de Indische administratie voor dat bedrag worden gedebiteerd en daarover rente worden gerekend totdat er weder voldoende geld aanwezig zal zijn.

Met een voorbeeld uit het verleden staaft de Minister deze wijze van handelen: in 1885 wees de rekening, „ook ten gevolge van het opnemen daarin van de vergoedingsposten op de begrooting voorkomende, den 15den Maart van dat jaar een saldo ten laste van Nederlandsch-Indië aan van *f* 11,495,522.37^{5}, terwijl thans alles verrekend is en de rekening van het Departement van Kolonien met het Departement van Financien een voordeelig saldo aanwijst van ettelijke millioenen."

En dan vraagt de heer Sprenger van Eijk, of men in 1885 en 1886 de vergoedingen uit de begrootingen had moeten weglaten omdat er geen kasgeld was hier te lande?

Dus, resumeerende, bewijst de stand der Indische Kas niets of althans hoogst weinig. In zijne rede van 20 Mei 1885 [1]) toont de Minister aan, waar het op aan komt, nl. of de Indische begrooting „zoo juist mogelijk de waarheid nabij komende" de restitutie-uitkeering toelaat. En het antwoord van bevestigenden aard is blijkens het bovenstaande door den Minister gegeven: niet alleen de begrooting, de rekeningen (die van het loopende jaar inbegrepen) laten het toe.

Het behoeft geen nadere aanwijzing, dat hierbij de mogelijkheid in het oog gehouden en het geoorloofd geacht is dat voor Indië voor productieve werken zal worden voorzien door buitengewone middelen.

Uitgaande van de stelling, dat de Minister van Financiën de bankier is van Nederlandsch-Indië, zou men moeten aan-

---

[1]) Hand. IIe Kamer 1884—1885, 2e zitting pag. 905.

nemen, dat gelijk Indië rente betaalt over door het Rijk voorgeschoten geldsommen, bij eventueel kastekort van het Rijk en geldruimte van Indië daarmede samenvallende, de Koloniale Kas zal mogen bijspringen, natuurlijk tegen genot van interessen door het Rijk te geven.

Dat zulks niet plaats vindt gaf den heer Fransen van de Putte aanleiding op 24 December 1891 in de Eerste Kamer te spreken van „kleine snakerijtjes."

In de Indische Gids (1892 I pag. 703) wordt mede naar aanleiding van een artikel in het Handelsblad op een en ander gewezen.

— Bij de behandeling van het voorstel-Van Dedem (1885) werd door den heer Sprenger van Eijk namens de Regeering weliswaar instemming met genoemd plan betuigd, doch betwijfeld of door den ontwerper wel het juiste oogenblik voor de indiening was gekozen; de Regeering toch had zich om verschillende redenen onthouden van het doen van voorstellen, te weten:

omdat in 1880 met groote meerderheid beslist was, dat de Kamer van geene regeling van de financieele verhouding wilde weten;

omdat de Regeering geen nieuwe argumenten wist, die een terugkomen op de zaak zouden motiveeren;

omdat van een omkeering in de meening der Kamer niet gebleken was;

omdat de Regeering aan maatregelen tot verbetering van den financieelen toestand der Indische administratie de prioriteit wenschte te geven.

Principieele tegenstand van den Minister was er dus niet; slechts werd verklaard dat de wensch der Regeering was, mocht het ontwerp aangenomen worden, een minder abrupte invoering van het stelsel.

Dat nu in 1887 de Minister van Koloniën zelf het initia-

tief tot eene regeling nam, eischt nadere verklaring; wij vinden deze in de M. v. T.

De dienst van het loopende jaar zou een vrij aanzienlijk saldo opleveren [1]) en van zelf zouden dan weder dezelfde kwestiën in discussie komen als bij de regeling der financieele verhouding in het algemeen; de Regeering vond dit „eene afdoende reden te meer om . . . het punt van geschil zoo mogelijk tot oplossing te brengen." —

— Het wetsontwerp zelve bevat in een viertal artikelen de uitwerking van de bovengenoemde principes.

Gelijk de memorie van toelichting zich door bondigheid en duidelijkheid der argumentatie gepaard met volledigheid kenmerkt, zoo geven de artikelen in heldere bepalingen de wijze aan, hoe de Regeering het financieel beleid voor Nederlandsch-Indië wenscht te hebben. Een samentrekking van den inhoud ligt in deze woorden:

„Vaststelling van het beginsel van verrekening van de uit-
„gaven die op de Staatsbegrooting voorkomen, doch evengoed
„als de rechtstreeks op de Indische begrooting gebrachte,
„worden gedaan voor Nederlandsch-Indië;

„vaststelling van hetgeen de Regeering behoort te doen ten
„aanzien van de overschotten op Indische diensten." [2])

In de eerste plaats moet bij art. 1 de aandacht worden geschonken aan het feit dat daarin het beginsel in duidelijke termen wordt verklaard: er zullen *vergoedingen* worden gedaan aan het Rijk wegens uitgaven, door het bezit van Nederlandsch-Indië veroorzaakt. Wij treffen hier dus een ondubbelzinnige terminologie aan, die het buiten twijfel stelt dat alleen van restitutie, in geenen deele van bijdragen wordt gehandeld.

---

[1]) Gebleken te zijn *f* 25,454,569 zie pag. 71 en ook Bijlage I.

[2]) Mem. v. Toel. pag. 5.

Het voorstel-Van Dedem was vollediger: er kunnen ook uitgaven door Ned.-Indië worden gedaan, die door Nederland moeten worden vergoed. De heer Van Dedem heeft in het ontwerp-1892 van deze restitutie geene melding gemaakt en wel om de volgende reden: [1]) dat uit het beginsel van zelf volgt, „dat uitgaven, ten laste van de Indische geldmiddelen ten behoeve van de Rijksmiddelen gedaan, daaruit vergoed behooren te worden. Voor eene opzettelijke behandeling hieromtrent scheen den ondergeteekende (minister Van Dedem) in eene Indische comptabiliteitswet geene plaats."

Bij de bespreking van het ontwerp-Van Dedem (1884) is reeds aangestipt tot welk een strijd het al of niet noemen van een restitutie-cijfer aanleiding gaf.

Mr. N. P. van den Berg, [2]) zeer zeker een deskundige op dit gebied, geeft wel is waar zelf geen bepaald cijfer op, doch de volgende zin doet zien, dat hij niet instemt met hen die den post op 4 millioen gulden willen zien bepaald: „Eene verplichte bijdrage van Indië aan Nederland van *f* 4,000,000 's jaars staat gelijk met eene schuldoplegging van *f* 100 millioen, en door hiertoe het bevel te geven, *vóór dat de rechtmatigheid der vordering tot den laatsten gulden toe is aangetoond en bewezen*, stelt Nederland zich onvermijdelijk bloot aan de verdenking van er op uit te zijn om als administrateur der financieele belangen van Indië eene zekere vergoeding boven de werkelijke onkosten van het aan zijne zorgen toevertrouwde beheer te bedingen."

Het bedrag der restitutie is sedert jaren een punt van hevigen strijd geweest; de begrooting ad *f* 4 millioen werd door den heer Rutgers van Rozenburg [3]) een „leap in the

---

[1]) Hand. Tweede Kamer Bijl. '92—'93 no. 36 pag. 16.

[2]) Debet of Credit pag. 63.

[3]) Hand. II. Kamer, 2e zitting '84—'85 pag. 847.

dark" betiteld, onder verwijzing naar de diverse uitkomsten der berekeningen door autoriteiten gemaakt, die „van 100 tot 500 procent" verschilden.

Dat veel van appreciatie der verschillende uitgaven zal afhangen, blijkt wel reeds uit de boven gegeven opsomming van posten die er voor in aanmerking zouden kunnen komen. Niemand eischt dan ook eene boven bedenking verheven schatting wat nauwkeurigheid betreft.

Zeer zeker is het een voordeel, wanneer de „practische toepassing" [1]) tegelijk met het beginsel wordt vastgesteld. De mogelijkheid van toepassing is dan althans verzekerd, terwijl het cijfer zoo noodig later gewijzigd kan worden. Daarbij is dan niet te vergeten, dat zoodanige verandering alleen dàn gerechtvaardigd zou geacht mogen worden, wanneer 't zij door de Regeering 't zij door het initiatief der Kamer overtuigend de onjuistheid van het bestaande restitutie-bedrag werd aangetoond.

Het ontwerp-Van Dedem (1892) [2]) bevat echter een ander stelsel; de heer Van Dedem is daarin voor een deel teruggekeerd tot het principe van zijn eerste voorstel (1884) waarin geenerlei aanduiding van de hoegrootheid der vergoedingssom is opgenomen.

Het door Minister Van Dedem ingenomen standpunt is, dat hij de comptabiliteitswet, in casu art. 4 in overeenstemming wilde brengen „met het beginsel dat aan de verhouding der financiën van Indië tot de Rijksmiddelen ten grondslag moet worden gelegd, zal Nederland voldoen aan de verplichting, uit de souvereiniteit voortvloeiende, om Indië zoo goed mogelijk te besturen."

---

[1]) M. v. T. pag. 5.

[2]) Ten einde bij het volgende Hoofdstuk niet in herhalingen te moeten vervallen, wordt een en ander reeds hier besproken.

In zijne rede van 18 Mei 1885 [1]) wees de heer Gleichman er reeds op, dat in den beginne de vaste restitutiepost moeilijkheden zou opleveren; er zou een „overgangstijd" moeten zijn.

Aan dit bezwaar komt nu de heer Van Dedem te gemoet; hij wil de vergoeding niet in het algemeen regelen; het zou telkens bij de Indische begrooting kunnen gebeuren en aldus niet anders zijn, dan eene geleidelijke uitbreiding van den bestaanden toestand, die „reeds ettelijke zulke vergoedingen op de Indische begrooting" kent.

Het is geenszins tegen te spreken dat de heer Sprenger van Eijk door zijn voorstel de theorie strenger doorvoert, doch hij had daardoor hen die den Indischen financieelen toestand te zorgwekkend voor dergelijke maatregelen, alsmede hen die het bedrag van den restitutiepost te weinig gemotiveerd vonden per se tot tegenstanders gehad, terwijl juist de heer Van Dedem, zonder iets aan de deugdelijkheid van het principe te kort te doen, door verloop van tijd tot een zelfde resultaat zou zijn gekomen. Bovendien had bij het laatste ontwerp de meest mogelijke waarborg bestaan, dat geen te hooge som werd bepaald. [2])

Ten eerste. Een der onderdeelen, die op de bepaling van den vergoedingspost van grooten invloed was, betrof de hoegrootheid van het bedrag voor het militair eskader; bij de Waal [3]) wordt het punt uiteengezet, evenzoo in het Voorloopig-Verslag en Memorie van Beantwoording van het ontwerp-Van Dedem (1892) [4]) Het ligt niet op mijn weg in nadere détails

[1]) Hand. pag. 864.

[2]) Evenwel „de Tijdspiegel" Febr. 1894 pag. 154, 155; ook Ind. Gids '92 pag. 1824.

[3]) t. a. p. pag. 54 volgg.

[4]) Hand. Tweede Kamer Bijl. '92—'93 no. 36 pag. 6 en 16; ook Hand. '89—'90 pag. 358—361.

te treden — genoeg zij, dat de aandacht er op valt, hoe groote moeielijkheden een eenigszins bevredigende schatting oplevert.

Ten tweede vermeldt art. 1 de geldleeningen. De in het ontwerp-Sprenger van Eijk bepaalde vergoeding ad 4 millioen laat nl. de verrekening aangaande rente-betaling en aflossing van leeningen ten laste der Indische geldmiddelen, intakt. Dit ziet zoowel in het verleden als in de toekomst.

In het jaar 1883 bedroeg het te kort der Indische rekening ± *f* 46 millioen. Van de volgens de wet van 16 Maart 1883 St. 34 door het Rijk gesloten leening werd aan Indië uitgekeerd *f* 45,157,365,97, tegen verplichting van betaling der rente ad 4 % vermeerderd met ½ % voor aflossing.

Bij de conversie in 3½ % leening werd het aandeel van Nederlandsch-Indië volgens de wet van 16 April 1887 bepaald op *f* 46,350,000.

Hier volge alsnu een overzicht van den tegenwoordigen stand dier leening, zooals het is openbaar gemaakt door den Minister van Financiën op 20 September 1895: [1])

Bedrag der leening	*f*	46,350,000.00
In de jaren 1887 tot en met 1894 is afgelost	–	1,997,619.26
Zoodat Indië op 1 Jan. '95 schuldig blijft	*f*	44,352,380.74

Van laatstgenoemde som bedragen de renten over 1895 à 3½ pct. . . . . *f* 1,552,333,32[5]

Voor aflossing zal Indië in 1895 uitkeeren een half percent van *f* 46,350,000.00 ad . . . . *f* 231,750.00

benevens de bespaarde rente

---

[1]) Hand. Tweede Kamer '94—'95 Bijl. A.; voor de geschiedenis van het ontstaan der leening wordt verwezen naar het volgende hoofdstuk.

van het afgeloste kapitaal
van *f* 1,997,619.26, zijnde - 69,916,67[5]

- 301,666.67[5]

Aldus heeft Indië over 1895 te betalen *f* 1,854,000,00

Sedert het jaar 1883 zijn geene geldleeningen nader ten laste van Nederlandsch-Indië gebracht (art. 1 ontw.) hetgeen dan ook tijdens de algemeene beraadslagingen over de Indische begrooting voor 1895 den heer mr. Æ. Baron Mackay [1]) aanleiding gaf met dankbaarheid te erkennen, dat de opvolgende Ministers een voorzichtig financieel beleid hebben gevolgd.

Ten derde behelst art. 1 van het ontwerp, dat de bestaande restitutiën zullen voortduren.

De uitbreiding, die deze posten hebben verkregen wordt duidelijk wanneer de hiernevens gaande staat vergeleken wordt met de opgave der Ministers van Bosse en van Rees, welke laatste het totaal bedrag stelde op *f* 1,765,145.00 [2])

Aan de opmerking, [3]) dat Indië niet deelt in de kosten voor de cursussen en hoofdcursussen tot opleiding van officieren, is bij de wet van 21 Juli 1890 St. 126 tegemoet gekomen.

Een zoo nauwkeurig mogelijke opgave van de raming voor het dienstjaar 1895 van de vergoedingen door Nederlandsch-Indië wegens te zijnen behoeve gedane uitgaven aan het Rijk te betalen, laat ik hier volgen.

De restitutiën worden uitgetrokken op het I[ste] hoofdstuk der begrooting (uitgaven in Nederland).

1°. *Afdeeling III, onderafdeeling 9b.*

Aandeel van de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië in de uitgaven wegens uitgifte of beleening van bewijzen van

---

1) 16 Nov. 1894.

2) Zie hoofdstuk III. pag. 35.

3) pag. 63.

vlottende schuld		*f*	100,000
Uit de daarbij behoorende toelichting het volgende: volgens eene globale berekening zal de rekening met het Departement van Financiën op 1 Januari 1895 vermoedelijk een nadeelig saldo voor het Departement van Koloniën aanwijzen van *f* 3 millioen. Vermits het niet onwaarschijnlijk is dat gedurende den loop van het jaar 1895 de ontvangsten voor Nederlandsch-Indië hier te lande door de betalingen zullen worden overtroffen, wordt voor dezen post eene som van *f* 100,000 uitgetrokken			
2°. *Afdeeling IV, onderafdeeling 22.*			
Veeartsenijdienst.			memorie
Onderafdeeling 23.			
Kadastrale en statistieke opnemingen:			
Reproductie in kleurendruk van uit Indië ontvangen kaarten en alle daarmede in verband staande uitgaven	*f* 15,000		
Aanschaffing en uitzending van instrumenten en andere benoodigdheden ten behoeve van de kadastrale en statistieke opopnemingen	– 2,000		
		–	17,000
3°. *Afdeeling VI onderafdeeling 43.*			
Post en telegraafdienst:			
a. Uitkeeringen ter zake van het vervoer van brievenmalen	*f* 181,000		
b. Uitkeeringen ter zake van het vervoer van postpakketten	– 12,000		
		–	193,000
Transporteeren		*f*	310,000

Per Transport			*f* 310,000
4°. *Afdeeling VII, onderafdeeling 46.*			
Officieren in buitengewonen dienst:			
b. Uitgaven voor de vorming van officieren in algemeene krijgskundige richting en voor den intendance dienst		*f* 103,600	
c. Uitgaven wegens aanwending van de normaal schietschool te 's Gravenhage ten dienste van het leger in Nederl.-Indië . .		- 21,365	
			- 124,965
Onderafdeeling 48.			
Opleiding tot officier:			
a. Aandeel in de kosten der opleiding van cadets bij de Koninklijke Militaire Academie te Breda.		*f* 158,902	
b. Aandeel in de kosten der opleiding van onderofficieren bij den hoofdcursus te Kampen en andere met die opleiding in verband staande uitgaven (volgens de wet van 21 Juli 1890 St. 126)		- 55,021	
c. Aandeel in de kosten der cadettenschool		- 82,313	
d. Opleiding tot genees- en artsenijmengkundigen:			
Geneeskundigen	*f* 60,000		
Artsenijmengkundigen	- 13,000		
		- 73,000	
			- 369,236
Transporteeren			*f* 804,201

Per Transport . . . . *f* 804,201

Onderafdeeling 50.

Militaire veroordeelden:

Verpleging en transport in Nederland van militaire veroordeelden . . . . - 16,000

5°. *Afdeeling VIII, onderafdeeling* 53.

Maritieme etablissementen en magazijnen:

Bijdrage aan het Departement van Marine in Nederland tot restitutie van de jaarwedde van den opzichter der magazijnen en van een schrijver 1ste klasse bij 's Rijkswerf te Amsterdam . . . . - 1,900

Onderafdeeling 55.

Personeel der zeemacht:

a. Restitutie aan het Departement van Marine in Nederland van door zijne zorg te doene betalingen ten behoeve van het personeel der Nederlandsche Marine, gedetacheerd bij de Indische Militaire Marine . . *f* 1,236,200.

Toelichting: Zooals uit de gewijzigde omschrijving van dezen post blijkt, ligt het in de bedoeling om voortaan niet meer gelijk tot dusver het geraamde bedrag als bijdrage uit te keeren maar eene verrekening van de werkelijk verdiende traktementen en soldijen te doen plaats

Transporteeren . . . . *f* 822,101

Per transport . . .		*f* 822,101
hebben. De tegenwoordige Minister van Marine is namelijk van oordeel dat daarmede niet gewacht behoeft te worden totdat het Koninklijk Besluit van 6 November 1866 n°. 80 (Indisch Staatsblad 1867 n°. 56) gewijzigd is.		
b. Bijdrage aan het Departement van Marine in Nederland tot de bezoldiging van den adviseur-verificateur en den adjunct-verificateur van 's Rijks zee-instrumenten . . . . . . -	2,200	
		- 1,238,400
Totaal . . .		*f* 2,060,501

— In afwijking van vroegere ontwerpen schrijft art. 2 van het voorstel niet voor op welke wijze de overschotten van Indische diensten zullen worden gebruikt; men vindt slechts het algemeen beginsel dat zij eene bestemming ten bate van Nederlandsch-Indië moeten krijgen. Als toelichting zegt de heer Sprenger van Eijk dat de Regeering dus vrijgelaten is in de keuze der door haar voor te stellen wijze, waarop het overschot ten voordeele der Koloniën zal aangewend worden, zoo bijv. voor buitengewone werken, of ook tot aflossing van geldleeningen. Natuurlijk zullen de baten in de eerste plaats strekken ter voorziening in nog niet gedekte tekorten van vroegere diensten.

Maar ook de tijd waarop een voorstel tot regeling der

overschotten moet plaats hebben is niet voorgeschreven; dit heeft het voordeel, dat zoo de Regeering op een volgende begrooting een tekort voorziet, het daarvoor bestemd kan blijven. Evenwel, dus eindigt de Minister: „kan het intusschen rentegevend worden gemaakt, des te beter."

De twee laatste artikelen bepalen de intrekking der artikelen 4 en 28 der wet van 23 April 1864 St. 35 en de inwerkingtreding der wet.

— Tengevolge der politieke omstandigheden die het Ministerie-Heemskerk, waarvan de heer Sprenger van Eijk deel uitmaakte, noopten zijn ontslag te nemen is het ontwerp van 18 December 1887 buiten behandeling gebleven. Door de Ministers van Koloniën in het Kabinet-Mackay [1]) zijn aangaande de regeling der financieele verhouding geene voorstellen gedaan, zoodat thans tot de bespreking van het jongste ontwerp kan worden overgegaan.

---

[1]) de heer Keuchenius en daarna Mr. Æ. Baron Mackay.

HOOFDSTUK VII.

Ontwerp-Van Dedem. [1])

Het voorstel van Minister Van Dedem vormde een onderdeel van een ontwerp tot wijziging der Comptabiliteitswet, dat zijn grond vond in de raadpleging der Indische Regeering door den Minister Sprenger van Eijk over de herziening van eenige artikelen; naar aanleiding daarvan waren uit Indië voorstellen ontvangen, welke den grondslag uitmaken van genoemde wetsvoordracht.

In de M. v. A. der begrooting voor N. I. over 1892 had de heer Van Dedem verklaard niet voornemens te zijn het vroeger door hem gedane voorstel tot regeling der financieele verhouding weder op te nemen. Als reden hiervan zegt de Minister het volgende [2]) : „hij (de Minister) heeft in zijne Memorie van Toelichting van deze begrooting uitdrukkelijk als richtsnoer der te volgen financieele politiek gesteld : geen directe baten meer voor het moederland ; voorziening aan den anderen kant in de uitgaven voor Indie uitsluitend door Indische middelen. Tegen dat beginsel is geen enkele stem in de Staten-Generaal opgegaan. In die omstandigheden bestaat de reden niet meer, die hem eenige jaren

---

[1]) Bijlage H.

[2]) pag. 2.

geleden eene regeling der verhouding van de Indische geldmiddelen tot die van het moederland urgent deed achten."

Na deze pertinente verklaring is de verbazing der Tweede Kamer over het voorstel tot wijziging van art. 4 der Compt.-wet begrijpelijk, te meer daar de Memorie van Toelichting zeer kort en sober was. Men wilde weten wat den Minister er toe gebracht had van besluit te veranderen. Volgens de Nieuwe Rotterdamsche Courant [1]) zou het voor den heer Van Dedem eene „quaestie van eer" geweest zijn om het beginsel, 't welk hij als Kamerlid voorstond, als Minister te doen aanvaarden.

In de M. v. A. [2]) constateert de Minister nogmaals dat tegen zijn beginsel „geen directe bate van Indie" meer te verlangen, niet is geopponeerd; doch hij acht zooveel mogelijk zekerheid aangaande de verhouding der Indische geldmiddelen tot die van het Rijk wenschelijk en wel, omdat: „hoe grooter zij is, hoe beter het standpunt der Indische Regeering met opzicht tot de samenstelling der begrooting, hoe sterker de prikkel tot zuinigheid bij het gebruik der geldmiddelen zal worden." Op eene andere plaats [3]) zegt de heer Van Dedem, dat zoowel uit een oogpunt van recht als voor een rationeel financieel beleid aanneming van een vast beginsel noodig is [4]).

Van een vaste restitutiesom wordt niet in het ontwerp melding gemaakt; blijkens het voorloopig verslag wenschte men in de Tweede Kamer inlichtingen waarom niet gelijk in het ontwerp-1884 een vaste som is aangenomen.

In het vorige hoofdstuk is dit punt reeds behandeld; ik wil, bij het motief dat een plotselinge in werking

---

[1]) van 13 Nov. 1894.

[2]) pag. 15.

[3]) pag. 13-

[4]) zie ook Ind. Gids 1892 pag. 2188 volgg.

treding van het beginsel in de praktijk moeilijkheden zou opleveren, nog voegen, 't geen in § 5 der M. v. A. wordt gezegd: dat volgens den Minister, „nadat herhaaldelijk voorstellen zijn verworpen, die ten doel hadden de bijdrage tot eene vergoeding van werkelijke uitgaven te beperken, en daardoor de aanspraken op eene onverrekende bijdrage gehandhaafd zijn, (het niet aangaat) tegelijk met deze (nog altijd pro memorie uit te trekken) weer nieuwe vergoedingen voor uitgaven, die tijdens die verwerping reeds plaats hadden, ten laste van Indie te brengen."

Deze redeneering beoogde het brengen van een restitutiepost voor het auxiliair eskader op de begrooting, iets dat door den Minister van Financiën in zijne millioenenrede reeds was medegedeeld en tot welken maatregel de heer Van Dedem den tijd gekomen achtte. [1])

Aldus opgevat is het begrijpelijk dat de Minister de meening, als zoude het wetsontwerp zijn eene regeling van de verhouding der Nederlandsche tot de Indische geldmiddelen, een misverstand noemt. Doch niet te ontkennen valt, dat door de wijziging in de comptabiliteitswet een nieuw beginsel in de plaats van een oud, blijkbaar verouderd en versleten 't geen evenwel weinig ter zake doet, zou zijn getreden en dan mag het ons geenszins verwonderen dat de Kamer huiverig bleek te zijn een voorstel aan te nemen, dat zoo weinig uitgewerkt was en waarvan de gevolgen niet genoegzaam waren te overzien. [2])

De Commissie van Rapporteurs trad nu in mondeling overleg met den Minister, om hem te bewegen de voorstellen omtrent artt. 4 en 28 der Compt.wet uit

[1]) Voorl. Versl. pag. 5/6 en M. v. A. pag. 16.

[2]) Voorl. Versl. § 6.

het wijzigingsontwerp van gemelde wet te lichten en daar de heer Van Dedem hieraan niet meende te moeten voldoen, hoewel gewezen op het verlangen der Eerste Kamer, die eveneens afzonderlijke behandeling dezer voorstellen gewenscht achtte, dienden zij een amendement van deze strekking op 31 October 1893 in.

Dit amendement is onderteekend door de vijf rapporteurs, te weten de heeren: Kielstra, Röell, Van Houten, Rutgers van Rozenburg en Bool.

Het kwam echter nimmer in behandeling en verviel toen het geheele wetsontwerp ten gevolge der Kamerontbinding van Maart 1894 werd ingetrokken.

Volledigheidshalve nog het volgende: de voor het geval van aanneming van zijn ontwerp door den heer Van Dedem voorgestelde intrekking van art. 28 der Compt.wet vond zoowel in als buiten de Kamer tegenspraak. Door den Minister werd hierop geantwoord dat de bedoelde vergoedingen „niet eerst nu in het leven worden geroepen, maar altijd bestaan hebben. Zij worden ten laste van het I^ste^ hoofdstuk der begrooting van Nederlandsch-Indie betaalbaar gesteld ten name van de Generale Thesaurie bij het Departement van Financien, om aldaar te worden geboekt ten voordeele van de fondsen of administratien aan wie de vergoedingen verschuldigd zijn, of wel zij worden rechtstreeks aan zoodanige administratien uitbetaald."

De heer H. J. Bool bespreekt in de Vragen des Tijds [1]) in eene verhandeling getiteld „de Oostindische Comptabiliteitswet en de scheiding der financiën van Nederland en Indië" ook deze kwestie, die ik echter als meer van technischen aard zijnde niet nader zal beschouwen, te meer omdat althans voorloopig van eene wijziging van art. 4 is afgezien.

---

[1]) Sept. 1894 pag. 320 volgg.

Bij de behandeling in de afdeelingen van het ontwerp Van Dedem zijn o. m. nog de volgende onderwerpen ter sprake gekomen, waarvan het eerste allicht van actueel belang kan worden, het tweede zulks echter nog is. Ik bedoel de kwestie of wijziging in de vaststelling der Indische begrooting wenschelijk is en in hoeverre het sluiten van leeningen ten behoeve van Indië in verband met de aansprakelijkheid van Nederland geoorloofd mag worden geacht.

A. De vaststelling der Indische begrooting.[1])

Dat het beginsel der begrooting bij wettelijke vaststelling niet dan na hevigen strijd is aanvaard, vermeldde ik reeds boven (pag. 15-16;) eveneens dat over de wenschelijkheid om die vaststelling aan den wetgever te *blijven* opdragen verschil van meening bestaat. Het is hier natuurlijk eene kwestie, die in de eerste plaats Indische belangen raakt, doch zoolang de financieele verhouding tusschen de Kolonie en Nederland vastheid mist, dient men acht te slaan ook op het belang van het Moederland.

Zooals de toestand op het oogenblik is, nu Indië's en Nederland's geldmiddelen nog jure eene eenheid vormen, hoewel facto het principe der scheiding is aanvaard, zou bevrediging van den eisch, de vaststelling der begrooting aan den wetgever te onttrekken vreemde gevolgen met zich brengen: aan den wetgever nl. zou de contrôle over een deel der staatsgeldmiddelen worden onttrokken m. a. w. de toestand van voor de Gw. 1848 zou wederom zijn ingetreden. Is daarentegen de scheiding der financiën volbracht dan heeft Nederland geen onmiddelijk belang meer bij de uitkomsten van het geldelijk beheer van Indië: dan zal het

[1]) Men zie ook: Mr. J. de Louter, Ind. Tolk 9 en 16 Sept. 1890, H. J. Bool, Vragen des Tijds 1889 II pag. 79—80 e. a.

bijzonder belang der Kolonie niet meer achter behoeven te staan bij het belang van den Staat en dan zal 't zij op theoretische 't zij op practische gronden eene beslissing kunnen worden genomen der vraag aan wie de vaststelling der begrooting behoort te worden toevertrouwd.

Het zal dan een punt van onderzoek zijn of het begrootingsrecht in Nederland dan wel in Indië zal moeten worden uitgeoefend; ook in hoeverre de mogelijkheid der vaststelling in Indië bestaat, zoo men al op grond van redeneering daartoe mocht concludeeren.

Men ziet, onttrekking van het Indisch begrootingsrecht aan den wetgever is iets dat pas na de regeling der financieele verhouding van dadelijk belang kan worden; het zal dus eene der gevolgen van de scheiding kunnen zijn en daarom achtte ik mij verplicht dit punt met een enkel woord te omschrijven. Doch hieruit zal tevens zijn gebleken, dat eene nauwkeurige behandeling van het vraagstuk bij de bespreking der financieele verhouding achterwege kan blijven, een vraagstuk dat zelve van groot belang is en aanleiding zou kunnen geven tot afzonderlijke beschouwingen, doch tevens voor hem die geenerlei ervaring de zijne mag noemen, groote, wellicht te groote bezwaren oplevert.

B. Indische leeningen.

Gelukkig is van het stapelen van leening op leening voor Indië tot heden nog geen sprake! Aldus sprak de gewezen Minister van Koloniën, Mr. Æ. Baron Mackay op 16 November 1894.

De door mij gekozen benaming van dit deel van het hoofdstuk zou dan ook onjuist moeten worden genoemd, zoo ik mij wilde bepalen tot het mededeelen hoe de Indische leening tot stand is gekomen: er is nl. slechts eene gesloten; doch de bespreking hiervan geeft mij aanleiding tevens een

en ander te vermelden over de denkbeelden aangaande Indische leeningen gekoesterd.

In de Handelingen der Staten-Generaal [1]) wordt ter toelichting van het leeningsontwerp er op gewezen, dat de daaruit voorspruitende gelden bestemd zijn om in uitgaven voor spoorwegen en andere openbare werken te voorzien. Naar aanleiding van het bedrag der leening dat voor Ned.-Indië was bestemd (ad *f* 30,000,000) wordt opgemerkt, dat ongerekend de zeer aanzienlijke uitgaven voor den oorlog in Atjeh en die tot bestrijding van de veeziekte, tot en met het jaar 1880 ruim *f* 26,800,000 voor den spoorweg-aanleg op Java en ruim *f* 15,600,000 voor de havenwerken van Tandjong Priok werd besteed, terwijl over de jaren 1881 en 1882 te zamen *f* 16,597,500 voor spoorwegen en *f* 5,215,000 voor die havenwerken op de begrootingen dier beide jaren is uitgetrokken. Te zamen dus ruim *f* 64,212,500 tegenover een bedrag van *f* 30,000,000 dat de Regeering tot dekking van de Indische tekorten tot en met de dienst van 1882 door leeningen wenschte te verkrijgen.

Het bedrag van het aandeel voor Indië werd later gesteld op *f* 45,000,000 [2]), terwijl ten gevolge van een amendement door den heer Gleichman ingediend en dat door de Kamer werd goedgekeurd, de rentevoet werd bepaald op 4 °/₀ in plaats van 3 °/₀.

De conversiewet van 1886 had ook op de Indische leening betrekking. Uit de bij de desbetreffende voorstellen overgelegde stukken [3]) blijkt, dat volgens de wet van 16 Maart 1883 St. n°. 34 van de leening ten bedrage *f* 60,900,000 nominaal, ³/₄ gedeelte, ten bedrage van *f* 45,675,000 aan

---

[1]) Tweede Kamer. Bijl. n°. 162 1881—1882.

[2]) Hand. Tweede Kamer, Bijl. '82—'83, n°. 59.

[3]) Bijl. '86—'87 n°. 63.

de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië is toegewezen. Tot 1886 is de som van *f* 720,000 terugbetaald, zoodat Nederlandsch-Indië deswege nog schuldig was *f* 44,955,000.

Door de conversie is de Nederlandsche Staatsschuld toegenomen met een kapitaal van *f* 10,456,187.50 en hiervan valt op Ned.-Indië *f* 1,388,755.22; bovendien heeft Indië nog een deel der conversiekosten te vergoeden, welke worden gesteld op *f* 6,247.78.

Het totaal bedrag der schuld van Nederlansch-Indië is dus *f* 46,350,000.00.

In het vorige hoofdstuk is de tegenwoordige toestand medegedeeld.

— Het is duidelijk, dat wanneer tot het aangaan eener leening wordt besloten, er gegronde redenen moeten bestaan die zoodanige handelwijze wettigen. Leeningen sluiten toch beteekent het nageslacht belasten en zich zelve van lasten in zekere mate ontheffen [1]. Met theoretische beschouwingen over de vraag wanneer zulks geoorloofd is, mag ik mij hier niet breedvoerig bezig houden; ik verwijs daarvoor naar het „Leerboek der Staathuishoudkunde van Mr. N. G. Pierson, 2de deel pag. 581 volgg. en de daar aangehaalde werken, waaronder volgens dezen schrijver „Gewone- en Buitengewone Uitgaven door G. M. Boissevain" in bijzondere mate de aandacht verdient. Evenwel een kort overzicht der grondbeginselen moge voorafgaan aan de mededeeling der denkbeelden over koloniale leeningen.

Mr. Pierson onderscheidt de leeningen in duurzame en tijdelijke, al naar gelang de beginselen, die bij de uitgifte en later worden toegepast. „Eene duurzame leening wordt gesloten, wanneer niet tegelijk met het aangaan der schuld

---

[1]) Leroy-Beaulieu, Science des finances II pag. 245.

doeltreffende maatregelen worden genomen, waardoor de aflossing wordt verzekerd. Een tijdelijke leening wordt gesloten .... wanneer tevens de belastingen zoodanig worden verhoogd of de uitgaven dermate beperkt, dat binnen een zeker getal jaren de aflossing van zelf volgt."

Verder ontwikkelt de schrijver de volgende stelling: leeningen voor productieve werken verdienen niet alleen geen afkeuring, maar goedkeuring; financieel-productief moet een uitgaaf zijn om een leening te rechtvaardigen; maar wie zegt ons, in menig geval, of de verwachtingen, die omtrent de financieele gevolgen eener uitgaaf worden gekoesterd, een redelijken grond hebben?

De conclusie, waartoe de gewezen Minister van Financiën komt is deze: in twijfelachtige gevallen leene men niet duurzaam, maar tijdelijk, en voor een korter tijdperk, naarmate de onzekerheid grooter is [1]).

Evenzoo zegt ook de bekende staathuishoudkundige Leroy-Beaulieu [2]): „Il est évident qu'on n'en (des emprunts pour de grandes oeuvres de travaux publics) saurait contester la légitimité et l'utilité: il faut seulement ne pas en abuser."

Wat de oorlogskosten betreft, wil Ricardo deze alleen door belastingen zien gedekt, terwijl zoowel Jean-Baptiste Say, Adam Smith en Gladstone eveneens dit gevoelen zijn toegedaan.

Leroy-Beaulieu bestrijdt deze zienswijze uitvoerig. Aan de hand der historie toont hij aan dat door Gladstone tijdens den Krim-oorlog geenszins een nieuwe financieele politiek is toegepast, nl.: „qu'il a été fait face aux frais de cette expédition avec l'impôt seul, ou que du moins l'emprunt n'est

---

[1]) Pagg. 592, 594 en 595.

[2]) t. a. p. p. 277.

intervenu qu' à la dernière heure et comme un léger appoint. C'est là une méprise considérable et qui doit être redressée: la plus grosse part des frais de la guerre a été supporté par l'emprunt .... Nous ne saurions, quant à nous, que donner une pleine approbation à la conduite financière de l'Angleterre dans ces circonstances. L'impôt et l'emprunt ont alors été combinés dans les proportions les meilleures: l'impôt a été suffisamment élevé pour faire sentir au pays le poids de la guerre et lui inspirer le désir de la paix, ainsi que pour diminuer notablement la part de l'emprunt, sans écraser le pays sous un fardeau accablant et sans arrêter les progrès de l'industrie, de l'agriculture et du commerce."

Op eene andere plaats wijst Leroy-Beaulieu op de nadeelen van het belasting heffen in die „moments de danger public: le procédé de l'impôt (a) les deux inconvénients notables ....: le manque de rapidité pour la collection des ressources nécessaires, ensuite la difficulté de rassembler des sommes considérables, même en accordant des délais, sans écraser le pays et entraver le développement de l'industrie, du commerce et de l'agriculture.

Het besluit waartoe Mr. Pierson komt [1]) sluit zich daarbij nauw aan: „de financieele fout, die men in tijden van oorlog meestal heeft begaan, is niet, dat men geleend heeft. Dat was geen fout, dat was noodzakelijk. Vooral in onze dagen, nu het voeren van oorlogen veel kostbaarder is dan vroeger, zou het volstrekt onmogelijk zijn de uitgaven terstond door belastingen te dekken. De fout was, dat men niet tegelijk de middelen schiep tot aflossing der aangegane schuld binnen een zeker getal jaren."

---

[1]) t. a. p. pag. 589—599.

Tot zoover de schets van een onderwerp, waarvan de theorie, zooals Mr. Pierson terecht opmerkt, tot niet veel moeielijkheden aanleiding geeft. Doch de praktijk, de uitvoering, heeft, men zal het uit het volgend overzicht kunnen zien, veel verschil van meening opgeleverd speciaal met betrekking tot de Indische financiën. De controversen vermeerderen natuurlijk zoo men de onderscheiding van uitgaven, waarvoor niet en die waarvoor wèl mag worden geleend ruimer neemt d. w. z. in de ook door den heer G. M. Boissevain gewraakte [1]) onderscheiding van gewone en buitengewone uitgaven zoekt.

Mr. N. G. Pierson [2]) karakteriseert de buitengewone uitgaven treffend, door er op te wijzen dat zij alleen door den korten duur der begrooting in een eigenaardig licht verschijnen: vaak keeren ze periodiek terug: „zoo zullen in een land met talrijke koloniën en een zeer uitgebreide scheepvaart bij wijlen militaire uitgaven tot bescherming van die koloniën en die scheepvaart noodig wezen; en in onze dagen van snellen vooruitgang in de vernielingswerktuigen zal ieder volk van tijd tot tijd zijne bewapening moeten verbeteren of zijne vestingen uitbreiden en versterken. Men geeft zich over aan illusiën, wanneer men voor dergelijke noodzakelijkheden de oogen sluit en zich inbeeldt met een enkele buitengewone uitgaaf voor goed, althans voor een zéér langen tijd, gereed te komen."

Blijkens de M. v. T. van het boven besproken ontwerp is de heer Sprenger van Eijk dezelfde meening toegedaan; groote voorzichtigheid is volgens hem noodzakelijk, ja „om

---

[1]) t. a. p. pag. 61. Zie ook „de jongste Belastinghervorming in Nederland" 1894, door denzelfden schrijver.

[2]) t. a. p. pag. 586 volgg.

sterker tegenover de toekomst te staan" is het bestrijden voor zoover mogelijk van productieve werken uit gewone inkomsten aanbevelenswaardig, doch mag dit niet leiden daartoe, dat de middelen in Nederland hooger opgevoerd moeten worden om de gewone uitgaven in Indië te betalen m. a. w. het mag geen hinderpaal voor de restitutie zijn.

Ook mag men den tegenwoordigen Minister van Koloniën als aanhanger der boven ontvouwde denkbeelden beschouwen. Bij de behandeling der begrooting over 1895 toch deelde hij als zijn oordeel mede dat niet te spoedig mag besloten worden een werk productief te noemen, en niet te spoedig mag worden geleend waar in onze bezittingen steeds nog zoo vele groote werken noodig zijn.

Ook blijkt uit de rede van den Heer Rutgers van Rozenburg in de Tweede Kamer gehouden op 20 November 1894 dat bij hem dezelfde beginselen gelden. Hij wijst er op hoe indertijd sommigen de uitgaven voor den oorlog in Atjeh, die al meer dan 20 jaren duren, vatbaar achtten om door leening te worden gedekt. Uitgaven voor spoorwegen [1]) en direct productieve werken, daarvoor mag volgens den spreker worden geleend. Tot dezelfde conclusie komt het Handelsblad (14 Nov. 1894), terwijl daarentegen de N. Rott.Courant (13 Nov. 1894) zich tevreden stelt dat „door den aanleg rente en aflossing van kapitaal direct *of indirect* [2]) verzekerd" is.

Op 16 November 1894 stelde de heer Mackay nog speciaal in het licht, wat men onder gewone inkomsten heeft te verstaan, hetgeen mij voorkomt bijzonder de aandacht te verdienen. Na besproken te hebben het

---

[1]) Behalve de indirecte voordeelen, brengen zij 3.4 % aan de schatkist jaarlijks op.

[2]) Cursiveering van mij.

door velen gecritiseerde feit, dat productieve werken zijn aangelegd uit gewone middelen vervolgt hij: „onder gewone inkomsten versta ik die, waarop men jaarlijks kan rekenen en deze zullen voor zooverre zij door middel van belastingen geregeld inkomen, in gezonden economischen toestand, tred houdende met de vermeerdering der bevolking en ten gevolge van allerlei stoffelijke verbeteringen, eenigzins stijgende zijn..... Mijns inziens moet men (de inkomsten uit cultures, ook die uit de koffiecultuur) echter niet in één adem daaronder begrijpen, want deze laatsten zijn onzeker, steeds dalende en verminderende, en onverschillig of wij het goed of minder goed achten, moeten wij ons voorbereiden die bron van inkomsten te zien verminderen. [1])"

Reeds in 1885 [2]) oordeelde ook de heer Mees groote omzichtigheid van noode: het kleine Nederland mocht zich vergeleken bij de grootte van het terrein in Indië niet te veel bezwaren met het aangaan van Indische leeningen. De heer Bool [3]) aan den anderen kant wil het stelsel van leeningen ruimer toegepast zien: immers ook de oorlogskosten rekent hij onder de „buitengewone" uitgaven.

Op 6 November 1894 werd door den heer N. P. van den Berg in de vergadering van het Indisch Genootschap eene rede gehouden over „de voorgestelde wijziging van de tarieven van in- en uitvoerrechten in Nederlandsch-Indië.

De spreker verwees daar naar een door hem in de „Locomotief" [4]) geschreven opstel, getiteld: „de legende van Indië's geldnood", waarin ook de kosten van den oorlog met Atjeh tot de buitengewone uitgaven worden gerekend. Hoewel de heer Van den Berg verklaarde: „van hetgeen ik toen

---

[1]) vergel. bijlage I.

[2]) Hand. '84—'85 2e zitting pag. 859.

[3]) Vr. des Tijds 1889 en Hand. '94—'95 pag. 130 volgg.

[4]) 17 Dec. 1880.

over den toestand van Indië's geldmiddelen meende te moeten in het midden brengen, heb ik op dit oogenblik, dus nagenoeg veertien jaar later, weinig of niets terug te nemen" — moet de aandacht er op worden gevestigd dat thans door den spreker die oorlogskosten onder de buitengewone uitgaven *niet* zijn genoemd en dus allicht eenige wijziging in zijne opvatting over uitgaven, waarvoor geleend mag worden, is gekomen. Natuurlijk wordt hierbij de vraag, in de Locomotief aangeroerd, in hoeverre Indië terecht is belast met de uitgaven voor den Atjeh-oorlog, buiten beschouwing gelaten, eene vraag waaromtrent de gevoelens zeer verdeeld zijn.

Wat is nu de conclusie van een en ander? Voorzichtigheid moeten worden in acht genomen zeer zeker: „Men moet den aanleg van in financieelen zin productieve-, dus rente-opbrengende- openbare werken niet nalaten omdat men er voor zou moeten leenen. Maar wanneer men, zonder de belastingen te hoog op te voeren, die werken geheel of gedeeltelijk kan aanleggen uit de gewone middelen — des te beter, want des te sterker komt men te staan tegenover de op dit oogenblik niet rooskleurige toekomst. Nu de Indische spoorwegen uit de gewone middelen zijn aangelegd..... zijn de opbrengsten ook gewone ontvangsten en zijn dus de gewone middelen met bijna 4 millioen 's jaars gestegen; men is voor dit bedrag minder afhankelijk van de productie. Dit voordeel zou niet aanwezig zijn wanneer voor het geld, aan spoorwegbouw besteed, rente moest worden betaald."

Aldus het Handelsblad; de rooskleurigheid der toekomst is ook bij Mr. Van den Berg [1]) iets dat „de meest ernstige en nauwgezette overweging verdient."

Nauwlettend de aandacht te schenken aan de door staat-

[1]) Hand. Ind Gen. 1894 pag. 150.

huishoudkundigen geraden omzichtigheid zal dus zeer zeker noodig zijn.

Op hoedanige wijze voor Indië moet worden geleend is een punt waarop groote eenstemmigheid heerscht. Werd in 1882 [1]) nog door enkele leden der Kamer de wenschelijkheid betoogd, dat de administratiën van Nederland en Indië gescheiden moesten blijven, vrij algemeen was het oordeel dat Indië, geen publiekrechtelijk lichaam zijnde, niet zelf zou kunnen leenen, terwijl voor het welslagen der leening toch garantie van Nederland een vereischte zou zijn. Alsdan zou de koers van uitgifte, zooals de ervaring geleerd had, echter onvoordeeliger zijn dan bij eene leening, direct door den Staat aangegaan.

Het waren deze praktische argumenten, die de Regeering in de M. v. Beantw. tot de hare maakte.

Ook in de Vragen des Tijds [2]) betoogt de heer Bool hetzelfde: „dat (eene) geldleening, onder zoodanig verband van Nederlandsch-Indië als geraden zal voorkomen, door Nederland moet gewaarborgd worden, spreekt van zelf. Indië heeft geen crediet en Nederland het meeste belang bij zijne welvaart."

Tot besluit van dit hoofdstuk volgt een overzicht over de laatste acht jaren, waarvan de uitkomst, 't zij bekend is, 't zij z. a. voor 1893 op voorloopige opgaven, 't zij zooals voor 1894 en 1895 op ramingen steunt, met betrekking tot de uitgaven waarvoor het sluiten van leeningen ook volgens hen die strenge eischen stellen gewettigd mag worden geacht. Als zoodanigen zijn door mij genomen de

---

[1]) Bijl. n⁰. 59, § 4.
[2]) pag. 80, 1889 II.

kosten voor de bevloeiingswerken [1]) en die voor den aanleg van spoorwegen, wier productiviteit als verzekerd mag worden aangenomen.

Dat ik mijne opgave begin met het jaar 1888 is om de buitengewoon gunstige uitkomst van het jaar 1887 buiten te sluiten, die zoo zeer als uitzondering moet worden beschouwd, dat men door de toen verkregen bate in aanmerking te nemen allicht tot verkeerde conclusiën zou komen bij een statistisch onderzoek.

Door den heer Van den Berg is in zijne voor het Indisch Genootschap gehouden voordracht ook een overzicht der „buitengewone" uitgaven en der uitkomsten van de laatste 10 jaren medegedeeld. Het zij mij vergund eene enkele aanmerking te maken op hetgeen in de Handelingen [2]) op pag. 149 is vermeld.

Door den spreker zijn aldaar de batige en nadeelige saldo's samengetrokken en dan blijkt er (met het geraamde te kort over 1894) een voordeelig slot te zijn van ruim *f* 11½ millioen.

Evenwel de berekening aldus makende, ontging het zeker aan de aandacht van den spreker, dat telkens in de uitkomsten van sommige jaren uitkeeringen uit de batige sloten van andere jaren voorkwamen. Zoo komt het, dat door den heer Van den Berg de uitkeeringen van 1888 tot 1894 tweemaal zijn berekend, aangezien het sommen waren uit de batige sloten der jaren 1885, 1886, 1887 en 1889, die niet wederom onder de uitgaven zijn opgenomen en die een bedrag van ruim *f* 7 millioen vormen; hierdoor blijkt dus het voordeelig slot te zijn slechts *f* 4 millioen.

---

[1]) Tengevolge hiervan stijgt de opbrengst der landrente. Zie ook in de Ind. Tolk 15 Oct. 1889 een artikel van den heer E. B. Kielstra.

[2]) Ind. Gen. 1894.

Wat nu het hiervolgende overzicht betreft, de uitkeeringen gedaan uit de dienstjaren vóór 1888 zijn natuurlijk niet uit de berekening weggelaten, wel die genomen uit het batig saldo over 1889, om niet de berekening te doen mank gaan aan bovengemelde vergissing.

Kosten der bevloeiingswerken over de jaren:

1888 . .	*f* 312,093		
1889 . .	- 497,665		
1890 . .	- 1,157,545		
1891 . .	- 1,108,675		
1892 . .	- 1,838,437		
1893 . .	- 1,593,946	(voorloopige opgaaf)	
1894 . .	- 5,150,000	(raming)	
1895 . .	- 3,922,500	„	
			f 15,580,861

Kosten van den aanleg van spoorwegen:

1888 . .	*f* 3,629,455		
1889 . .	- 3,395,871		
1890 . .	- 4,601,652		
1891 . .	- 5,007,698		
1892 . .	- 5,387,981		
1893 . .	- 4,159,623	(voorloopige opgaaf)	
1894 . .	- 4,944,000	(raming)	
1895 . .	- 3,811,000	„	
			- 34,937,280
		Totaal . . .	*f* 50,518,141

Rekening der saldo's over de jaren:

	Voordeelig:	Nadeelig:
1888.		*f* 6,658,616
1889.	*f* 3,198,974	
1890.	- 10,052,744	
1891.		- 14,241,898
Transporteeren . .	*f* 13,251,718	*f* 20,900,514

Transport . .	*f* 13,251,718	*f* 20,900,514
1892		- 8,174,952 [1])
1893	- 8,051,457 [2])	
1894		- 11,000,000 [3])
1895		- 10,390,309 [4])
	f 21,303,175	*f* 50,465,775

Nadeelig verschil dus *f* 29,162,600.

Waar zooals boven blijkt de uitgaven, waarvoor had mogen worden geleend, *f* 50,518,141 bedragen, kan men terecht met den heer van den Berg spreken van „de legende van Indië's geldnood". Was immers het middel van leening gebruikt tot dekking dezer uitgaven, het slot der rekening over dit achttal jaren ware geweest eene bate van ruim *f* 21 millioen.

Nogtans, de berekening zoude aldus niet zuiver zijn gesteld: de opbrengst toch dier productieve werken is onder de middelen berekend; ware er voor geleend men zou daarentegen voor rente en aflossing hebben moeten betalen en daar aangenomen kan worden dat genoemde werken op den duur zoodanige voordeelen afwerpen, dat zij zelven in die kosten konden voorzien, zal men kunnen volstaan met de bate te verminderen met zoodanige som als de opbrengst is geweest.

Globaal berekend zal dit moeten zijn ruim *f* 5,000,000 zoodat het batig slot kan gesteld worden op 15 à 16 millioen gulden en dus ook dan nog van benarde financieele omstandigheden voor Indië niet wel te spreken valt.

---

1) Zonder *f* 550,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1889.

2) Voorloopige opgaaf.

3) M. v. T. begr. 1895.

4) Raming.

Het is niet te ontkennen dat bij deze berekening veel op betwistbare onderstellingen rust en bij eventualiteiten de cijfers niet nauwkeurig kunnen zijn; doch het is alsdan wenschelijk zoo volledig mogelijk de factoren aan te wijzen, die van invloed zijn op de samenstelling van het verkregen getal.

Bij bovengenoemd overschot van *f* 15 à *f* 16 millioen moet men in het oog houden, dat er bij gerekend zijn de buitengewone ontvangsten; deze moesten voor productieve werken worden gebezigd, vandaar dat het bedrag der leening minder dan *f* 50,5 millioen ware geweest, hetgeen besparing van kosten ware geweest of juister naar de praktijk geformuleerd: het door die werken opgeleverde voordeel ware aan de opbrengst der gewone middelen ten goede gekomen, had deze versterkt.

In hoeverre de vermindering eenerzijds wat de buitengewone ontvangsten betreft, de vermeerdering anderzijds ten opzichte der vaste inkomsten elkander compenseeren zal ik daarlaten: de bedragen zullen elkander niet zeer ver ontloopen. Slechts dan zal het verschil aanzienlijker zijn zoo men de uitkeeringen uit batige sloten van vroegere dienstjaren ook onder de buitengewone ontvangsten rekent. Door den heer van Dedem is zulks niet gedaan, [1]) hoewel het mij voorkomt dat deze sommen bezwaarlijk onder de gewone middelen kunnen worden gerangschikt.

Het totaal dezer uitkeeringen is voor het tijdsverloop 1888—1895 *f* 7,180,000. [2])

---

[1]) Zie M. v. T. begr. 1892 § 2.

[2]) Nl. uit de saldo's der jaren 1885, 1886, 1887 en 1889. Zie ook Bijl. K.

HOOFDSTUK VIII.

Indische Rekeningen.

Onder de bijlagen der Indische begrooting voor 1895 bevindt zich als naar gewoonte een staat, behelzende eene berekening van de saldo's der Indische begrootingsrekeningen over 1867 tot en met 1893, met aanduiding der sommen, waarover reeds beschikt is. Onder de bijlagen (K. en L.) vindt men hierachter de totaalcijfers ontdaan van bijdragen 't zij aan het Rijk 't zij aan de Indische middelen, met het doel op deze wijze een beter overzicht van elk jaar op zich zelf te krijgen.

Volgens den zooeven genoemden staat nu bedraagt, met bijrekening van een saldo ad *f* 450,000 aan de Indische middelen over 1894 uit vroegere diensten uitgekeerd, het vermoedelijk tekort *f* 19,467,744 of reserveert men *f* 12,500,000 voor het administratief kapitaal, de som van *f* 31,967,744.

Hiertegenover staat nu het aandeel door Indië van de leening van 16 Maart 1883 St. No. 34 genoten ten bedrage van *f* 45,157,365.97.

Aldus is de stand der Indische financiën tot en met 1893 met

	f 45,157,365.97	
vermindert met	- 19,467,744.— [1])	
		f 25,689,621.97

als batig saldo.

De geraamde tekorten over 1894 en 1895 bedragen

---

[1]) Volgens Bijl. B. der Hand. '94—'95; nauwkeuriger echter *f* 19,467,744.61. Zie Bijl. L.

f 11,710,088 en *f* 10,790,309 (zonder *f* 400,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1887): te zamen dus *f* 22,500,397 en het batig slot bedraagt dan *f* 3,189,224.97. [1])

Eene nadere ontleding van dit cijfer is niet onbelangrijk.

Allereerst dan de opmerking, dat bij het in werking treden der comptabiliteitswet in 's lands kas aanwezig was *f* 14,926,052,23^5 wegens saldo's van dienstjaren vóór 1867.

Vervolgens moet men in aanmerking nemen, dat op de rekeningen de volgende bedragen in uitgaaf voorkomen:

1° Wegens bijdragen (art. 4 compt.-wet).	*f* 97,514,275.02
2° Rente Ned. Handelm^{ij}. zie aant. h. Bijl. K.	- 2,100,000.00
3° Bijdrage aan 's Rijks schatkist tot goedmaking van uitgaven (Staatsbegr. '69, '70).	- 6,375,000.00
4° Bijdrage Ind. begr. '72) wegens onuitgekeerd gedeelte der bijdragen over 1868 en 1869	- 5,497,240.61
5° Bijdrage tot dekking van de nadeelige sloten der Staatsrekeningen over '71 en '72	- 2,048,177.00
6° Bijdrage tot goedmaking van de uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel.	- 8,000,000.00
7° Bijdrage: *a.* tot amortisatie van schuld	- 20,000,000.00
b. tot aflossing van het doorloopend voorschot der Ned. Handelmaatschij. zie aant. h. Bijl. K.	- 10,000,000.00
	f 151,534,692.63

[1]) Volgens het ontwerp van 27 Febr. '95 tot regeling der voordeelige en nadeelige sloten der Indische rekeningen over vorige diensten is het nauwkeurig cijfer *f* 3,189,225.37.

Het batig-slot cijfer ad *f* 3,189,224.97 krijgt alsnu een ander aanzien, ook al doet men het door het administratief kapitaal te reserveeren, in een nadeelig saldo veranderen.

Bovendien zijn natuurlijk onder de uitgaven begrepen de uitgaven wegens productieve werken, zoodat wanneer men dit alles bedenkt, de toestand van Indië's geldmiddelen niet zorgwekkend mag heeten. Immers:

Batig slot (1895), de voorloopige opgaaf over 1893 en de ramingen over 1894 en 1895 in aanmerking nemende . . .	*f* 3,189,224.97
De sedert 1867 aan het Rijk gedane uitkeeringen	- 151,534,692.63
	f 154,723,917.60

Hiertegenover in acht te nemen:

Saldo's van jaren vóór 1867 in 's lands kas aanwezig	*f* 14,926,052.23^5
Stand der leening 1883 volgens de mededeeling van den Minister van Financiën	- 44,352,380.74
De aan het Rijk verschuldigde restitutie, stellende op *f* 2,5 millioen 's jaars . .	- 72,500,000.00
	f 131,778,432.97^5

Het blijkt dus dat de dienst 1867—1895 met een voordeelig slot van rekening sluit ten bedrage van ± *f* 23 millioen en de kas van Nederlandsch-Indië, waren de in deze berekening liggende beginselen in acht genomen, als volgt zoude zijn:

	f 154,723,917.60		
	- 131,778,432.97^5		
		f 22,945,484.62^5	
Saldo der jaren vóór 1867		- 14,926,052.23^5	
			f 37,871,536.86
Het administratief kapitaal			- 12,500,000.—
			f 25,371,536.86

Deze cijfers echter bevatten de onzekere uitkomsten der jaren 1893–95, geven dus wel een *algemeen overzicht van den toestand van het oogenblik*, doch *missen* het voordeel van *nauwkeurigheid.*

Tot en met 1892 zijn de cijfers volgens officieele bescheiden [1]:

De sedert 1867 aan het Rijk gedane uitkeeringen (zie boven)	*f* 151,534,692.63
Het voordeelig slot der rekeningen 1867—1892	- 18,538,164.97
	f 170,072,857.60

Hiertegenover staat dan het boven vermelde bedrag van *f* 131,778,432.97^5, natuurlijk verminderd met driemaal *f* 2,5 millioen (restitutiën voor de buiten beschouwing gelaten jaren 1893—1895) dus *f* 124,278,432.97^5.

De jaren 1867—1892 sluiten dus met een voordeelig saldo van ± *f* 45,8 millioen, terwijl de Indische kas het volgende beeld zou geven, waren de meergemelde beginselen in praktijk gebracht:

	f 170,072,857.60		
	- 124,278,432.97^5		
		f 45,794,424.62^5	
Saldo der jaren voor 1867		- 14,926,052.23^5	
			f 60,720,476.86
Het administratief kapitaal			- 12,500,000.—
			f 48,220,476.86

Met behulp der door den heer de Waal [2]) berekende cijfers is in 1885 door den heer N. P. van den Berg in

[1]) Het zooeven gemelde ontw. van 27 Febr. 1895 en Bijl. B. der Hand. '94–'95.

[2]) Aantt. VII pag. 151 en O.I. financiën II, 43 volgg.

zijn reeds meer aangehaald werk „Debet of Credit" [1]) een schema van eene billijke, rechtvaardige en zoo zuiver mogelijke afrekening tusschen Moederland en Kolonie medegedeeld, die voor de kennis der financieele verhouding van beiden van groot belang is.

Aangezien verandering in de bedragen, zoowel wegens het niet uitkeeren der bijdragen over 1876 en 1877, als door verloop van tijd valt te constateeren, laat ik hier een op dezelfde wijze ingericht overzicht volgen:

Debet.

Aan	saldo leeningen 1826/28	*f*	33,400,000
„	leening van 1836	-	140,000,000
„	aandeel leening van 1883 zooals dit volgens de mededeeling van den Minister van Financiën is	-	44,350,000
„	uitgaven door het Moederland voor, of wegens het bezit van de Kolonie gedaan in de jaren 1831/1877 volgens de berekeningen in de Waal's O.I. financiën II pag. 67.	-	78,750,000
„	idem in den jaren 1878/1895, à *f* 2½ millioen 's jaars (idem II, pag. 63).	-	45,000,000
	Totaal debet . . .	*f*	341,500,000

Credit.

Per de aan Nederland gedane betalingen wegens rente en batige saldo's in de jaren 1831/77 volgens de cijfers van

[1]) pag. 57—58.

de Waal II pag. 44 [1]	*f* 823,000,000
Per idem over de jaren 1877/1895 . .	nihil.
Totaal credit . . .	*f* 823,000,000

Hieruit blijkt dus een voordeelig saldo van Indië tegenover Nederland van *f* 481,5 millioen.

— Bij bovenstaande berekeningen is meermalen, in navolging van door de regeering openbaar gemaakte bescheiden, sprake geweest van het administratief-kapitaal. Dat door het Departement van Koloniën nog steeds genoemd kapitaal wordt in rekening gebracht, is te merkwaardiger, daar reeds bijna 20 jaren geleden door den Minister van Koloniën, den heer Van Goltstein op het min juiste van het afzonderen van eenig bedrag uit de Indische middelen, is gewezen. Door den heer Bool is in 1889 (Vragen des Tijds) en door het Handelsblad (26 Maart 1895) naar aanleiding der Bijlage van de M. v. T. over het wetsontwerp tot regeling der voordeelige en nadeelige sloten der Indische rekeningen over vorige dienstjaren (Bijl. '94-'95 n°. 144) hetzelfde betoogd.

Het administratief kapitaal heeft zijn ontstaan, al is de oorsprong „niet met juistheid na te gaan'' [2]) voornamelijk aan het cultuurstelsel te danken: tot inkoop der producten was nl. een bedrijfskapitaal noodig, er moest gewaakt worden tegen een kastekort.

Door den heer Van Goltstein wordt, met herinnering aan

---

[1]) Niettegenstaande de wet van 31 Dec. 1872 bepaalde dat de jaarlijksche bijdrage moest aangemerkt als in alle geval aan het Moederland verschuldigd, is zij over de jaren 1876 en 1877 nimmer uitbetaald (samen ± *f* 21 millioen).

[2]) M. v. A. pag. 17.

den toestand vóór 1867, op een begripsverwarring gewezen, bestaande ten aanzien der begrootingsrekeningen en kasrekeningen.

Vóór de invoering der comptabiliteitswet werd de remiserekening [1]) opgemaakt, die men eene verantwoording der kasoperatiën zou kunnen noemen. Daar was dus vermelding van het administratief kapitaal op hare plaats.

In 1867 is hiervoor nu de begrootingsrekening gekomen, terwijl de comptabiliteitswet aan het Departement van Koloniën opdraagt te waken dat de noodige kasmiddelen aanwezig zijn (art. 28). Volgens art. 98 dier wet moeten de saldo's in 's lands kassen voorhanden van jaren voorafgaande aan 1867 onder de middelen van gemeld jaar worden opgenomen. Het plan van den heer Van Goltstein nu was „te breken met de fictie van het administratief kapitaal'' en „om, bij de weldra in te dienen voordragt tot vaststelling [2]) van het slot der begrootingsrekening van 1867, het geheele slot dier rekening, zonder afzondering van het bedrag van 12½ millioen, onder de beschikbare baten te rangschikken.''

Het boven aangehaalde nummer van het „Algemeen Handelsblad" plaatst zich meer op praktisch terrein en betoogt het onnoodige van het voorstel van den tegenwoordigen Minister van Koloniën om *f* 12,5 millioen afgezonderd te houden: „in 1854 waren de totale uitgaven in Indië de helft van de tegenwoordige, maar daaronder waren die voor producten drie à vier maal zoo hoog als thans. Indien men dus in 1854 een afzonderlijk werkkapitaal noodig had van 12½ millioen, dan zou men thans met een van hoogstens 2 millioen kunnen volstaan."

---

[1]) Pag. 12 volgg. en Bijlage A.

[2]) Dit heeft pas in 1882 plaats gevonden. Bijl. '80—'81, no. 6.

En met een beroep op de woorden van Minister Pierson, dat de Staat doorloopend eerder geld ontvangt dan uitgeeft, zoodat de kas nog voldoende voorzien is wanneer de rekening een tekort aanwijst, concludeert het Handelsblad „dat ongeveer dit bedrag (het adm. kap.) altijd door in 's lands kassen renteloos liggen zal."

Het is natuurlijk uiterst moeilijk voor den niet deskundige op het gebied der Indische administratie te weten, in hoeverre het kapitaal van *f* 12,5 millioen op het oogenblik al dan niet van noode is. Dat de invoering der compt.-wet tengevolge heeft gehad, dat dit bedrag onder de middelen over 1867 is opgenomen, wordt in de Mem. v. Toelichting van het ontwerp van den heer Bergsma uitdrukkelijk vermeld, zoodat het voorstel geen ander doel heeft, dan „een duidelijk overzicht van den toestand der Indische financiën ook voor de toekomst" te geven en, daar het bewuste kapitaal blijkbaar noodzakelijk wordt geacht, wijkt de heer Bergsma af van de gedragslijn die de heer Van Goltstein zich voorstelde te volgen. Deze immers wilde de zorg voor het noodige kasgeld, als gevolg der wet van 23 April 1864 St. 35, aan zich houden, de tegenwoordige Minister legt er den nadruk op helder te doen zien *wat* en *hoeveel* der Indische middelen na een tijdperk van 25jarige werking der comptabiliteitswet, *beschikbaar* is.

HOOFDSTUK IX.

Besluit.

> In ordinary language the two notions property and government are mixed up in a way, that produces infinite confusion.
>
> Seeley: „The Expansion of England.”

Door de aanneming der comptabiliteitswet in 1864 was het pleit beslist ten voordeele van hen, die vermeerdering van invloed op koloniale aangelegenheden voor de Staten-Generaal verlangden. Hetzij tengevolge van dezen invloed, hetzij dat andere denkbeelden in ruimer kring werden aanvaard, in de nu volgende periode zegeviert het beginsel dat Nederland souvereine plichten tegenover Indië te vervullen heeft volkomen op dat, 't welk Nederland als eigenaar van het koloniaal domein beschouwde.

Wat Wilhelm Roscher in 1856 [1]) schreef trad nu in, „die europäischen Staaten . . . . werden sich in Zukunft wohl entschliessen müssen, als das höchste ziel ihrer Kolonialpolitik das innere Aufblühen der Kolonien selbst zu betrachten.”

Zeer zeker is het merkwaardig, dat reeds onder het bestuur van Sir T. S. Raffles deze denkbeelden den grondslag van het beheer vormden, die evenwel werden verlaten, toen de geldnood tot moeilijkheden aanleiding gaf.

---

[1]) Kolonien, Kolonialpolitik und Auswanderung.

Het veldwinnen dan van de zooeven beschreven gevoelens openbaarde zich tijdens den Minister de Waal; evenzoo in het beginsel bij de Indische begrooting voor 1873 door den heer Fransen van de Putte opgenomen, dat nl. „de overschotten uit vroegere diensten alleen (moeten worden bestemd) ter voorziening in behoeften van geheel buitengewonen aard, hetzij in Nederland, hetzij in Indië."

Eenige jaren later pas kwam men tot consequente toepassing, toen men ronduit verklaarde voor Nederland op geenerlei directe baten meer aanspraak te maken.

Wel werden de ontwerpen tot regeling der financieele verhouding niet aangenomen, doch telkens wordt uitdrukkelijk verklaard, dat de wensch voortaan van Indië voordeelen voor de schatkist te trekken, daaraan ten eenenmale vreemd is.

De financieele verhouding kwam ook in 1883 bij de behandeling der leeningswet ter sprake.

In de M. v. B. [1]) legde de Regeering (de Ministers Van Lynden van Sandenburg en de Brauw teekenden deze Memorie) de volgende verklaring af:

„Dat de Regeering met de Kamer prijs stelt op eene nauwkeurige verrekening tusschen beide administratiën, die van de Nederlandsche en die van de Indische schatkist, en haar alleszins uitvoerbaar acht, wordt door de bepalingen van dit wetsontwerp, naar het voorkomt, voldoende bewezen."

Door mr. W. K. Van Dedem werd in de zitting van 21 Februari 1883 dienaangaande het volgende medegedeeld: wanneer ik .... voor ..... zal stemmen, dan zal het zijn vooral hierom, omdat de voorgestelde regeling omtrent de schuld m. i. noodzakelijk leiden moet tot de aanneming

[1]) Pag. 8.

van het eenige goede finantieele stelsel dat ik mij tegenover Indië denken kan: waaronder ik versta niet „eene financieele eenheid", welke niet consequent wordt toegepast en ook bezwaarlijk consequent toegepast zou kunnen worden, maar beperking van de bijdrage van Indië aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven tot zoodanig bedrag, als *bona fide* kan gerekend worden dat door Indië verschuldigd is, bestemming overigens van de Indische middelen voor de Indische behoeften."

De Minister van Financiën antwoordde hierop, dat de regeling der financieele verhouding geen speciaal onderwerp van beraadslaging uitmaakte en dat er aan het besproken artikel geen verdere strekking moest worden gegeven dan er in is gelegen. De heer van Lynden van Sandenburg vervolgt dan: „de eenige reden, waarom het in het wetsontwerp is opgenomen, is, dat de omschrijving van den post n°. 14 in de aangehaalde wet op de middelen (voor 1883) niet zou toelaten, dat de rente van de geconverteerde vlottende schuld in rekening wierd gebracht; er werd toch alleen gesproken van rente van vlottende schuld. De verevening zou dus bij de Rekenkamer bezwaar ontmoeten, indien er niet tevens gewag werd gemaakt van de geldleening. Het is dus slechts eene quaestie van regularisatie, geene principieele quaestie." [1])

Bij de behandeling der Indische begrooting voor het jaar 1882 werd naar aanleiding van een post voor rente van schuld ten behoeve van Indië aan te gaan een amendement [2]) door de heeren Keuchenius, Heydenrijck en Bastert voorgesteld om dit te doen vervallen, omdat die post in strijd was met het bestaande financieele systeem.

Dit amendement, meer bekend onder den naam van „sar-

---

[1]) Men zie mr. J. de Louter t. a. p. pag. 169.

[2]) Hand. Nov. 1881.

castisch amendement" werd verworpen, hoewel tot verdediging de volgende duidelijke bewoordingen werden gebezigd, nl. dat toen er overschotten waren, dezen *zonder verrekening* werden toegewezen aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven en dus ook thans *zonder verrekening* de tekorten moesten worden bijgepast.

De erkenning van het belang der genomen beslissing, door de verwerping van het amendement, geschiedde in de Eerste Kamer door den heer Fransen van de Putte; hij zeide dat de conservatieven zich hadden vergist, door in het amendement geene toepassing hunner denkbeelden te zien.

Dit alles in aanmerking nemende moet men den Minister van Financiën, Graaf van Lynden van Sandenburg gelijk geven, dat bij het leening-voorstel geene principieele beslissing werd gevraagd en dat het slechts eene consequentie van vroegere besluiten was. Juist in deze vroegere besluiten met name in de aanneming der middelenwet voor 1882 is zoo al niet het principe, dan toch zeker een belangrijke toepassing onzer koloniaal-financieele politiek te zoeken. Sedert dien tijd toch moet het reeds vroeger door Gleichman, Van Goltstein, Röell e. a. erkende beginsel van ons Staatsrecht nl. de splitsing der financieele administratie, gesanctioneerd worden beschouwd.

Het wordt dan duidelijk, dat de wensch van vele staatslieden in de daarop volgende jaren was voorttebouwen op de gebleken denkwijze en allereerst de comptabiliteitswet te zuiveren van daarmede strijdige bepalingen.

Om te reesumeeren: de gevolgen der vroeger besproken aanneming van het amendement Blussé-Van Naamen, waarbij het stelsel van vaste bijdragen uit het begrootingsontwerp voor 1870 werd gelicht, zijn door de verwerping van het amendement van 1882 te niet gedaan. De erkenning van het recht van Nederland om restitutie te vorderen van Indië

is in strijd met het stelsel van financieele eenheid. Dat in de volgende jaren de ontwerpen tot regeling der financieele verhouding werden afgestemd, was geen kwestie van beginsel doch van uitvoering. De hoegrootheid der som waarop Nederland recht had en de draagkracht der Indische geldmiddelen waren de struikelblokken. Natuurlijk behoorden bovendien tot de oppositie de enkelen, die zich nog steeds niet kunnen vereenigen met het bestaande beginsel, dat een gevolg is van de gewijzigde opvatting omtrent de verhouding van Moederland en Koloniën.

Door Leroy-Beaulieu [1]) wordt de verandering der denkbeelden op de volgende treffende wijze geschetst:

„Aussi en est-il de la colonisation comme de l'éducation même: les principes ont varié et se sont transformés avec le temps; la conception des rapports de la mère patrie et de la colonie a été bien différente autrefois de ce qu'elle est aujourd'hui. A l'origine de la colonisation moderne, les métropoles avaient principalement en vue leur interêt propre auquel elles subordonnaient l'intérêt de leurs dépendances; il y avait une sorte d'exploitation de la colonie par la contrée mère, analogue a l'exploitation de l'enfant par le père dans les sociétés qui ne sont pas encore très avancées dans la voie de la civilisation, de la justice et de la liberté. La colonie était en perpétuelle minorité: elle appartenait sans réserves ni garanties à la métropole; elle lui devait obéissance et service en retour de la protection qu'elle recevait: situation vraiment analogue à celle du fils de famille dans le vieux droit romain. Sous l'influence du progrès des idées morales et politiques, et aussi par une conception plus juste de l'intérêt véritable des deux parties, les principes se

[1]) t. a p. pag. XIII.

modifièrent: on en vint à des notions plus conformes au droit naturel, qui veut que toutes les sociétés soient égales entre elles et qu'aucune, si petite et si jeune qu'elle soit, ne soit sacrifiée à une plus ancienne et à une plus grande."

Het feit heeft zich nu voorgedaan dat groote voorstanders van deze denkbeelden o. a. wijlen de heer Keuchenius, toch hunne stem uitbrachten tegen de voorstellen in zoodanige richting: mag alsdan niet gevraagd worden of, waar zoo groote angstvalligheid met betrekking tot Indië wordt aan den dag gelegd, niet te veel het belang van het Moederland wordt veronachtzaamd. Ik weet, dat men zich beroept op het vroeger genotene, doch men vergeet daarbij te voegen gelijk de heer Sprenger van Eyk deed, dat de baten van voorheen voortsproten uit een destijds algemeen gehuldigd stelsel van bestuur en dat wij niet aansprakelijk kunnen worden gesteld voor hetgeen toen als rechtvaardig werd beschouwd, terwijl het bovendien nog zeer twijfelachtig mag worden genoemd of bij eene gewijzigde inrichting der regeering wel ooit zoodanige voordeelen zouden zijn behaald.

Aldus dacht ook de overleden Minister van Koloniën Mr. W. K. Baron Van Dedem, die voorzag dat als men ter wille der consequentie, omdat Indië vroeger voordeelen aan het Moederland had opgeleverd, dit nu ook de nadeelen liet dragen, zulks Nederland te gronde zou richten zonder Indië op den duur te baten [1]).

Den toestand van het oogenblik leert men duidelijk uit twee redevoeringen kennen: de eene gehouden op 6 November 1894 door den heer van den Berg in de vergadering van het Indisch genootschap, de andere in de zitting der

[1]) Hand. '82–'83 14 November; ook Ind. Gids '92 I pag. 704.

Tweede Kamer door den heer Van Gennep op 16 November 1894.

Beiden zijn voorstander van het beginsel der splitsing; de laatste vindt het beginsel formeel uitgemaakt, terwijl veranderde omstandigheden gemaakt hebben, dat er geen batige sloten meer zijn. „En aangezien de verandering niet toevallig is en men op dien weg nooit meer terug kan komen wel voortschrijden, zal men ze mijns inziens ook nooit meer terugzien. Hoe kan ik nu warm loopen voor iets dat niet is?" Aldus de heer van Gennep.

De heer van den Berg [1]) vreest het hinken op twee gedachten: die der comptabiliteitswet en die opgesloten in het feit dat Indië belast is met een deel der leening 1883, omdat zoolang de onzekerheid voortduurt „noch in het Moederland, noch in de Kolonie het financiewezen op gezonde en deugdelijke grondslagen zal kunnen" worden opgetrokken. Volgens dezen spreker staat de thans heerschende onzekerheid ook in den weg om „Indië te doen deelen in het voordeel dat bij den aanleg van groote werken van openbaar nut uit leeningen is te behalen".

In de Tweede Kamer is eenmaal gezegd, dat de voorstellen tot regeling der verhouding van de geldmiddelen neer kwamen op de beantwoording der vraag of voor Indië mocht worden geleend. Hierin ligt veel waars; het ontwerp-Van Dedem (1892) ware immers onuitvoerbaar geweest zonder de toestemmende beantwoording, terwijl de mogelijkheid van toepassing alsdan bezwaarlijk kan worden ontkend (zie hoofdstuk VII).

De opvatting van den heer Van Dedem staat, geloof ik, tusschen die der heeren Van den Berg en Van Gennep in.

---

[1]) Hand. Ind.-Gen. 1894 pag. 151.

De laatste verklaarde, dat het zeer verstandig van den wetgever zou zijn, zoo hij het beginsel „zonder er verder over te praten" tot wet verhief, het beginsel nl. van onthouding van batige sloten.

De heer Van den Berg daarentegen verlangde dat in beginsel werd uitgemaakt „op welke grondslagen de financieele verhouding van Indië tot Nederland behoort te rusten" èn dat de toepassing daarvan bij de wet werd geregeld.

Na de bestudeering van het ontwerp-Van Dedem, kan ik niet meegaan met den ongenoemden schrijver in de Tijdspiegel [1]), die daarin niets anders zag dan eene *sententia declaratoria*; het schijnt mij veeleer toe, dat de heer Van Dedem, omdat hij wanhoopte aan de totstandkoming van het vroeger door hem verdedigde of ook omdat zijne denkbeelden zich hadden gewijzigd, slechts de uitdrukking van het gronddenkbeeld verlangde om te kunnen voortschrijden op den weg van bijzondere restitutieposten, die ten slotte, doch meer geleidelijk, tot hetzelfde resultaat zou brengen en waardoor in elk geval aan Indië nooit een te groote som kon worden opgelegd.

In het VII[de] Hoofdstuk wees ik er reeds op, hoe, na vaststelling der financieele verhouding, het vraagstuk wie in het vervolg het begrootingsrecht voor Indië zou moeten uitoefenen, pas met vrucht aan de orde zou kunnen worden gesteld. Dit is slechts een voorbeeld van tal van aangelegenheden, die op regeling wachten zoolang de Kolonie de financieele zelfstandigheid mist, zoolang tal van vraagstukken afstuiten op bezwaren van geldelijken aard. De decentralisatie-voorstellen van den, helaas te vroeg overleden, Staatsman Mr. W. K. Baron van Dedem, zijn dan zeker

---

[1]) Februari 1894.

mede de reden geweest, waarom door hem wijziging van art. 4 der compt.-wet is voorgedragen.

Hoe het zij, nog steeds mag men het vraagstuk als onopgelost beschouwen. Want na het aftreden van het Ministerie Van Tienhoven—Tak is door den opvolger van den heer Van Dedem, den heer Bergsma wel de wijziging der Indische comptabiliteitswet weder ingediend, doch zonder de bepalingen rakende de artt. 4 en 28. Dat dit volgens het Voorloopig Verslag algemeene goedkeuring mocht wegdragen in de Tweede Kamer, ook met het oog op de Eerste Kamer, ziet evenwel meer op het feit, dat men die principieele wijziging van de voorstellen tot verbetering van een aantal administratieve voorschriften wenschte af te scheiden. De Memorie van Beantwoording van den Minister van Koloniën toont aan dat deze, nu de Indische financiën in eene phase van onzekerheid verkeeren, het een daad van weinig voorzichtige politiek zou vinden, eene nadere regeling van de financieele verhouding tusschen Nederland en Indië in het leven te roepen, waardoor waarschijnlijk nieuwe lasten op de koloniale schatkist zouden gelegd worden — m. a. w. de Minister besluit op gronden van praktischen aard zich te onthouden van de regeling van het financieel verband. In de zitting van 21 Juni 1895 herhaalde de Minister zijn gevoelen over de splitsing der financiën, toen de heer Bool de wenschelijkheid daarvan had betoogd. Het ontwerp tot wijziging der comptabiliteitswet werd op dienzelfden dag zonder stemming aangenomen, nadat de Kamer hare goedkeuring had verleend aan een amendement van den heer Bool op art. 74 nl. om het tweede lid van dit artikel aan te vullen met de volgende woorden:

„Bovendien worden door de wet geregeld de bestemming „van de voordeelige sloten en de voorziening in de dekking „van de nadeelige sloten der rekeningen. Voor de eerste

„maal geschiedt dit over een tijdvak van 25 jaren en ver-„volgens over tijdvakken van hoogstens 10 jaren.”

De Minister, de heer Bergsma, had dit amendement overgenomen, ’t geen niet te verwonderen is, waar hij zelf in de M. v. T. van het ontwerp tot regeling der voordeelige en nadeelige sloten der Indische dienstjaren 1867—1891 [1]) de noodzakelijkheid dier vaststelling aantoonde. Dat voor eene volgende regeling de tijd van hoogstens 10 jaren is voorgeschreven, zal zeker strekken tot vereenvoudiging en duidelijkheid van het overzicht.

* * *

De conclusie waartoe dit geschiedkundig overzicht moet leiden kan niet anders zijn dan dat vaststelling van het financieel verband wenschelijk en noodzakelijk is.

Heb ik in de voorafgaande bladzijden steeds den blik gevestigd op de gevolgen van geldelijken aard, een enkele maal is ook aangeduid dat niet alleen voor financieele vastheid de regeling der verhouding van belang was, doch dat het den grondslag zou vormen, waarop verdere hervormingen konden steunen.

Het beginsel der splitsing wordt thans niet, of nagenoeg niet meer bestreden. Vandaar dat velen eene wijziging der comptabiliteitswet overbodig achten; men redeneert veelal dus, dat de wetgever immers elk oogenblik zoodanige verandering kan te niet doen. Doch hierin ligt niet alleen miskenning van den wetgever, maar ook van de geschiedenis.

In Nederland beroemen wij er ons dikwijls op, dat onzen wetgever groote stabiliteit kenmerkt, een feit door de geschiedenis nimmer weersproken. Alvorens toch een alge-

---

[1]) Hand. Tweede Kamer Bijl. ’94—’95 n°. 144.

meen afgekeurd beginsel uit een onzer wetten wordt genomen, verloopen jaren van overleg en beraadslaging.

En ook wat Indië aangaat is nimmer anders gehandeld: dat het begrootingsrecht, aan den wetgever bij de comptabiliteitswet toegekend, niet algemeene instemming had verworven, heeft toch nooit aan het initiatief van Regeering of Staten-Generaal aanleiding gegeven ook slechts pogingen tot wijziging aan te wenden. Een eenmaal bij de begrooting aangenomen plantloon voor de koffie is bij geen volgende begrooting ooit verminderd.

Zoolang nu evenwel het beginsel der financieele scheiding niet in onze wetten is opgenomen, kan men bezwaarlijk ontkennen, dat de wensch om op den weg van splitsing voort te schrijden door steeds strengere toepassing van het stelsel van restitutie, eenigzins vreemd mag heeten: de heer Van Dedem achtte zich ten minste bezwaard daartoe zonder wettelijke sanctie over te gaan.

Thans blijft dus over te beslissen of het door Mr. W. K. Baron van Dedem juist was gezien, niet op eene volledige toepassing van het restitutiestelsel aan te dringen, maar zich te bepalen tot een maatregel die door verloop van tijd aan Nederland datgene zou verschaffen, waarop het aanspraak heeft.

Uit de cijfers tot heden door het Departement van Koloniën bekend gemaakt moet men wel is waar tot een bevestigend antwoord komen; vasthoudende toch aan het niet tegentespreken beginsel, dat Indië's belangen ook die van het Moederland zijn, mag men er niet toe overgaan bij het sluiten van leeningen voor de Kolonie de noodige behoedzaamheid uit het oog te verliezen, alleen om Nederland in eens de vergoedingen te kunnen geven, waarop het aanspraak heeft. Men moet toch niet uit het oog verliezen, dat toen de heer Sprenger van Eijk in 1887 eene bijdrage

van *f* 4 millioen mogelijk achtte, het aanzienlijk slot van rekening van dat jaar zijn invloed uitoefende en dat sedert dien tijd verandering is ingetreden.

In elk geval is het echter een heugelijk verschijnsel dat de denkbeelden over de rechten en verplichtingen van Nederland tegenover Indië van dien aard zijn, dat H. M. de Koningin bij het aanvaarden der Regeering hetzelfde zal kunnen verklaren, wat de Koningin van Engeland reeds 40 jaren vroeger in hare proclamatie tot aanvaarding van het rechtstreeksch bestuur over Britsch-Indië zeide:

„We hold ourselves bound to the natives of our Indian territories by the same obligations of duty, which bind us to all our other subjects.”

BIJLAGEN.

Bijlage A.

Besluit van den 1. October 1841, krachtens hetwelk dat van den 29 September 1841 n°. 58, betreffende de instelling eener Commissie van onderzoek, omtrent de rekeningen der Oost-Indische remises, in het Staatsblad wordt geplaatst.

Wij enz. enz.

Art. 1. Bij het Departement van Koloniën zal jaarlijks opgemaakt en aan Ons met een gemotiveerd rapport ter goedkeuring aangeboden worden eene algemeene rekening, aantoonende de hoegrootheid der koloniale remises in goederen en in geld, en het gebruik van die remises gemaakt.

2. Vóór dat de bedoelde rekening aan Onze goedkeuring wordt onderworpen, zal dezelve worden onderzocht door eene kommissie van acht leden, voorgezeten door het tijdelijk hoofd van het Departement van Koloniën, door wien aan de kommissie zullen worden medegedeeld, alle bescheiden tot justificatie der rekening vereischt.

3. Dezelve kommissie zal bestaan uit twee leden van elk der Kamers van de Staten-Generaal, twee leden van den Raad van State en twee leden van de Algemeene Rekenkamer, telken jare door Ons te benoemen. De kommissie zal als secretaris worden bijgestaan door een der hoofd-ambtenaren van het Departement van Koloniën.

4. De kommissie zal van hare bevinding doen blijken in een door al de leden te onderteekenen proces-verbaal van hare zittingen, waarbij als slotsom zal worden uitgedrukt het gevoelen der meerderheid.

5. Het tijdelijk hoofd van het Departement van Koloniën, zal het proces-verbaal der kommissie overleggen bij het rapport, bedoeld bij art. 1 van het tegenwoordig Besluit.

6. De laatste door Ons goedgekeurde algemeene rekening, zal telken jare aan de Staten-Generaal worden medegedeeld, bij gelegenheid der regeling van het gebruik van het batig slot, bedoeld bij art. 59 der Grondwet.

Onze Minister van Marine en Koloniën is belast met de uitvoering dezes, enz.

Bijlage B.

Ontwerp van Wet van den 23sten *November* 1878.

Art. 1. Het 4de artikel der wet van 23 April 1864 (Staatsblad n°. 35) wordt vervangen door de volgende bepalingen:

„Op het I^{ste} hoofdstuk worden gebragt:

„1° eene som van zes millioen gulden, als bijdrage van Nederlandsch-Indië aan de Rijksmiddelen ter vergoeding van de uitgaven, welke wegens het beheer van Nederlandsch-Indië ten laste der staatsbegrooting komen;

„2° de sommen benoodigd tot aflossing en tot betaling van interesten en onkosten van schulden door den Staat ten behoeve van Nederlandsch-Indië aan te gaan".

Art. 2. [1]) „Over vermoedelijke of bij de wet vastgestelde batige sloten van Indische diensten wordt niet beschikt dan bij afzonderlijke wet.

„Voor zoover die batige sloten niet moeten dienen tot dekking van vermoedelijke of bij de wet vastgestelde nadeelige sloten van Indische diensten, worden zij in de eerste plaats bestemd: tot dekking van de kosten van groote werken van algemeen nut in Nederlandsch-Indië, en tot buitengewone aflossing van schuld ten behoeve van Nederlandsch-Indië door den Staat aan te gaan."

Art. 3. Deze wet treedt in werking met den dag harer afkondiging.

Lasten en bevelen enz.

---

[1]) De aanhalingsteekens in dit artikel, als zoude art. 4 der compt.-wet ook met deze woorden worden aangevuld, berusten volgens de M. v. B. op eene drukfout cf. pag. 18 der M. v. B.

Bijlage C.

—

Gewijzigd Ontwerp van Wet.

Art. 1. De bijdragen van Nederlandsch Indie aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven, ingevolge artikel 4 der wet van 23 April 1864 (Staatsblad no. 35) op het I^ste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch Indie* uit te trekken, worden gesteld op *vier millioen gulden* 's jaars.

Art. 2 De uitgaven, op de Staatsbegrooting gebragt voor rentebetaling, aflossing en onkosten van schulden, door den Staat ten behoeve van *Nederlandsch Indie* aangegaan, worden ten laste der begrooting van *Nederlandsch Indie* terugbetaald.

Art. 3. Over overschotten van Indische diensten wordt niet beschikt dan bij afzonderlijke wet. Zij worden in de eerste plaats bestemd tot dekking van tekorten op andere Indische diensten, in de tweede plaats tot voorziening in Indische behoeften, en in de derde plaats tot vermindering van de schulden, bedoeld in artikel 2 dezer wet.

Art. 4. Art. 1 dezer wet wordt voor het eerst toegepast op de dienst van 1879.

Lasten en bevelen enz.

Bijlage D.

—

Ontwerp van Wet van den 8sten *Junij* 1880.

Art. 1. De bijdragen van *Nederlandsch Indie* aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven bestaan uit:

a. eene som van twee millioen gulden 's jaars;

b. de helft, tot het beloop van hoogstens zes millioen gulden, van het voordeelig verschil tusschen de ontvangsten der dienst en de uitgaven met inbegrip van de bijdrage vermeld onder letter *a.*

Art. 2. De in 's Rijks schatkist overgebragte gelden, bedoeld bij artikel 33 der wet van 23 April 1864 (*Staatsblad* no. 35), worden vóór de afsluiting van de dienst, op aanwijzing van den Minister van Koloniën, afgeschreven in mindering der bijdrage, vermeld in artikel 1, letter *a.* Van dusdanige afschrijving wordt mededeeling gedaan aan de Algemeene Rekenkamer in *Nederland.*

De uitkeering van de bijdrage, vermeld in artikel 1, letter *b*, dezer wet, blijft onderworpen aan de bepalingen van artikel 28 der wet van 23 April 1864 (*Staatsblad* no. 35).

Indien deze bijdrage, tijdens het openstaan der dienst, niet of niet ten volle is uitgekeerd, worden tot uitkeering van het ontbrekende bedrag bij de wet fondsen aangewezen uit de beschikbare batige sloten van Indische diensten.

Wanneer daarentegen voor deze bijdrage te veel is uitgekeerd, wordt het te veel uitgekeerde bedrag, op de wijze telkens bij de wet te bepalen, ten laste van de Nederlandsche geldmiddelen aan die van Nederlandsch Indie vergoed.

Art. 3. Uit de batige sloten van Indische diensten geschieden geene andere uitkeeringen aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven dan die, bedoeld bij de derde alinea van art. 2 dezer wet.

Art. 4. De bepalingen dezer wet worden voor het eerst toegepast op de dienst 1880.

Lasten en bevelen enz.

Bijlage E.

—

Voorstel van Wet van Mr. W. K. Baron van Dedem 9 *Juni.* 1884.

Art. 1. Uitgaven, op de Nederlandsche Staatsbegrooting uitgetrokken, welke ten behoeve van Nederlandsch-Indië geschieden of door het bezit van Nederlandsch-Indië worden veroorzaakt, worden ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië vergoed.

Is het slechts ten deele dat zij ten behoeve van Nederlandsch-Indië geschieden of door het bezit van Nederlandsch-Indië veroorzaakt worden, dan komt een daarmede evenredig deel daarvan ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië

Voor zoover de in de twee vorige zinsneden bedoelde uitgaven niet vatbaar worden geacht voor juiste berekening of evenredige verdeeling, dan wel voor verrekening, wordt hetgeen tot vergoeding daarvan behoort te worden uitgekeerd zoo nauwkeurig mogelijk geschat en het geschatte bedrag ten laste van de begrooting van Nederlandsch-Indië gebracht.

Uitgaven, op de begrooting van Nederlandsch-Indië voorkomende, die uitsluitend of ten deele ten behoeve van het Rijk in Europa geschieden, worden op den voet van de voorgeschreven bepalingen ten laste van de Nederlandsche Staatsbegrooting vergoed.

Art. 2. Uit de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië geschieden geen andere uitkeeringen aan die van het Rijk in Europa dan wegens vergoedingen overeenkomstig het vorig artikel, of tot betaling van rente en aflossing van de krachtens de wet van 16 Maart 1883 (Staatsblad 34) gesloten geldleening, voor zoover die ten laste van Nederlandsch-Indië gebracht is, en van schulden na voormeld tijdstip ten behoeve van Nederlandsch-Indië of ter oorzake van het bezit daarvan aangegaan.

Art. 3. Deze wet vangt aan te werken voor het dienstjaar 1886.

Lasten en bevelen enz.

Bijlage F.

—

Gewijzigd Ontwerp van Wet van Mr. W. K. Baron van Dedem.

Art. 1. De Rijks-uitgaven, strekkende ten behoeve van Nederlandsch-Indië, of door het bezit van Nederlandsch-Indië veroorzaakt worden uit de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië vergoed.

Wederkeerig worden de uitgaven, uit de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië ten behoeve van het Rijk in Europa gedaan, uit de Rijksmiddelen vergoed.

Art. 2. Onder de uitgaven, in de eerste zinsnede van art. 1 bedoeld, zijn begrepen die voor rentebetaling en aflossing van de krachtens de wet van 16 Maart 1883 (Staatsblad n°. 34) gesloten geldleening, voor zoover die ten laste van Nederlandsch-Indië gebracht is.

De vergoeding van deze uitgaven, alsmede van die voor rentebetaling, aflossing en onkosten van verdere schulden, door den staat ten behoeve van Nederlandsch-Indië aan te gaan, wordt onder de middelen tot dekking der Rijksuitgaven opgenomen.

Art. 3. Overschotten van Indische diensten worden ten behoeve van Nederlandsch-Indië aangewend, en wel hetzij tot dekking van tekorten, hetzij tot het bekostigen van buitengewone werken, hetzij tot buitengewone aflossing van schuld, hetzij tot voorziening tegen toekomstige tekorten, hetzij op eenige andere wijze, in dier voege als telkens bij afzonderlijke wet zal worden bepaald.

Art. 4. Zoolang ter uitvoering van art. 1 geene andere wettelijke regeling is vastgesteld, wordt de verschuldigde vergoeding, voor zoover zij niet wordt gevonden uit de toepassing van het stelsel van bijzondere restitutieposten, zooals die tot dusver bij de vaststelling der Staatsbegrooting en van die van Nederlandsch-Indië heeft plaats gehad, bepaald op eene bijdrage aan de Rijks-middelen uit de geldmiddelen van Nederlandsch-Indië van ƒ 4,000,000 's jaars.

Art. 5. Artt. 4 en 28 der wet van 23 April 1864 (Staatsblad n°. 35) worden ingetrokken.

Art. 6. De bepalingen dezer wet worden voor het eerst toegepast op den dienst van 1886.

Bijlage G.

Ontwerp van Wet van den 18[den] *December* 1887.

Art. 1. Ter vergoeding van de Rijksuitgaven, door het bezit van Nederlandsch-Indië veroorzaakt, wordt telken jare in Hoofdstuk I der begrooting van uitgaven van *Nederlandsch-Indië* uitgetrokken en onder de middelen tot dekking der Rijksuitgaven opgenomen een bedrag van *vier millioen gulden*, onverminderd de uitgaven voor rentebetaling en aflossing van geldleeningen, die ten laste van Nederlandsch-Indië gebracht zijn of nader gebracht worden, en andere thans reeds plaats hebbende vergoedingen.

Art. 2 Indien er overschotten zijn op de Indische diensten, worden voorstellen gedaan, om daaraan bij de wet eene bestemming ten bate van Nederlandsch-Indië te geven.

Art. 3. De artikelen 4 en 28 der wet van 23 April 1864 *(Staatsblad* n°. 35) worden ingetrokken.

Art. 4. Deze wet treedt in werking te rekenen van 1 Januari 1888.

Lasten en bevelen enz.

Bijlage H.

Ontwerp van Wet van den 1sten September 1892.

Eenig artikel.

De hieronder vermelde artikelen dier wet (van 23 April 1864 Stbl. n°. 35) worden gelezen als volgt:

Art. 4. Op het 1ste hoofdstuk worden uitgetrokken vergoedingen aan het Rijk voor uitgaven in het belang van Nederlandsch-Indië, welke ten laste van de Staatsbegrooting komen.

Nota tot aanvulling van het Wetsontwerp.

De eerste alinea van het eenig artikel van het wetsontwerp wordt vervangen door de volgende twee alinea's:

Art. 28 der wet van 23 April 1864 (*Staatsblad* n°. 35) vervalt.

De hieronder vermelde enz. (als boven).

Bijlage I.

Overzicht [1]) *van het verschil tusschen de ontvangsten en uitgaven wegens de producten over de jaren:*

1880.	*f*	45,161,823	. . . .	begroot op	*f*	39,944,186
1881.	„	29,442,940	. . . .	„ „	„	39,247,686
1882.	„	19,059,794	. . . .	„ „	„	29,489,098
1883.	„	27,396,432	. . . .	„ „	„	26,840,970
1884.	„	20,498,557	. . . .	„ „	„	25,325,421
1885.	„	23,808,769	. . . .	„ „	„	23,197,698
1886.	„	20,332,592	. . . .	„ „	„	15,963,838
1887.	„	42,270,181	. . . .	„ „	„	14,882,332
1888,	„	20,523,681	. . . .	„ „	„	18,014,386
1889.	„	27,395,946	. . . .	„ „	„	17,251,087
1890.	„	38,831,748	. . . .	„ „	„	20,917,934
1891.	„	13,424,502	. . . .	„ „	„	9,481,324
1892.	„	14,686,916	. . . .	„ „	„	14,332,013
1893.	„	29,383,148 [2])	. . . .	„ „	„	19,029,157
1894.		— [3])	. . . .	„ „	„	16,369,645
1895.		— [3])	. . . .	„ „	„	15,078,079

[1]) Volgens mededeelingen te vinden in de Bijlagen der Indische begrootingen.

[2]) Voorloopige opgave.

[3]) Nog niet bekend.

Bijlage K.

—

Totaalcijfers [1])

der Begrootingen en Rekeningen.

	Ontvangsten.		Uitgaven	
	BEGROOT.	BEVONDEN.	BEGROOT.	BEVONDEN.
1867.	*f* 123.001.276,64^5	*f* 122.611.781,76^5 (α)	*f* 106.769.487,01^5 (*a*)	*f* 95.554.927,37 (*a*)
1868.	〃 120.449 771,—	〃 115.233.645,—	〃 109.143.902,— (*a*)	〃 97.610.295,61 (*a*)
1869.	〃 119.034.024,—	〃 115.627.277,—	〃 103.721.293,— (*a*)	〃 101.681.383,— (*a*)
1870.	〃 117.593.381,—	〃 123.524.717,—	〃 105.380.870,— (*a*)	〃 105.657.161,— (*a*)
1871.	〃 136.116.828,50	〃 135.530.969,—	〃 107.655.347,— (*a*)	〃 105.536.737,— (*a*)
1872.	〃 119.758.338,—	〃 132.710.536,39 (β)	〃 109.012.752,— (*a*)	〃 112.052.358,39 (*b*)
1873.	〃 115.922.863,— (γ)	〃 134.550 870,— (γ)	〃 107.375.168,— (*c*)	〃 122.469.276,— (*c*)
1874.	〃 121.178.199,— (δ)	〃 144.422.607,— (δ)	〃 113.053.620,— (*a*)	〃 126.494.011,— (*a*)
1875.	〃 125.413.275,— (ε)	〃 147.668.057,63 (ζ)	〃 117.071.590,— (*a*)	〃 129.089.731,63 (*d*)
1876.	〃 132.894 294,— (η)	〃 139.895.577,— (ϑ)	〃 130.107.839,— (*a*)	〃 155.818.758,— (*e*)
1877.	〃 136.116 146,— (ι)	〃 154.842.224,— (ϰ)	〃 133.929.274,— (*a*)	〃 156.780.554,— (*f*)
1878.	〃 138.962.364,—	〃 144.429.740,— (λ)	〃 138.883.324,— (*g*)	〃 148.729.472,—
1879.	〃 141.439.166,—	〃 144.515.945,—	〃 150.145.753,—	〃 156.043.420,—
1880.	〃 142.450.020,—	〃 146.838.108,—	〃 145.083.494,—	〃 146.936.103,—
1881.	〃 142.602.554,—	〃 137.802.360,—	〃 144.671.160,—	〃 151.232.666,—
1882.	〃 138.913.703,—	〃 130.315.166,—	〃 148.499.631,—	〃 149.582.897,—
1883.	〃 139.238.492,—	〃 141.627.040,—	〃 147.700.121,—	〃 149.963.705,—
1884.	〃 142.836.197,—	〃 142.266.359,—	〃 145.290.361,—	〃 143.573.732,—
1885.	〃 142.640.786,—	〃 133.981.453,—	〃 144.099.594,—	〃 130.872.967,—
1886.	〃 134.217.669,—	〃 131.259.253,—	〃 139.655.706,—	〃 128.884.913,—
1887.	〃 133.561.632,—	〃 143.350.743,—	〃 134.099.953,—	〃 117.896.174,—
1888.	〃 133.735.560,— (μ)	〃 119.690.117,— (μ)	〃 141.285.360,—	〃 128.348.733,—
1889.	〃 126.292.204,— (ν)	〃 130.832.182,— (ν)	〃 136.090.867,—	〃 129.133.208,—
1890.	〃 131.153.477,— (ξ)	〃 136.289.482,— (ξ)	〃 140.162.812,—	〃 127.736.738,—
1891.	〃 113.122.345,— (ο)	〃 115.666.932,— (ο)	〃 137.178.842,—	〃 130.638.830,—
1892.	〃 119.049.713,— (π)	〃 126.718.214,— (π)	〃 137.451.954,—	〃 135.993.166,—
1893.	〃 128.644.898,— (ϱ)	〃 135.176.289,— (ϱ en σ)	〃 136.588.058,—	〃 127.574.832,— (*h'*)
1894.	〃 124.685.594,— (ϱ)	—	〃 138.895.682,—	—
1895.	〃 127.641.045,— (τ)	—	〃 138.431.354,—	—

---

1) Volgens de opgaven in de Staatsbladen, wat de begroote en volgens Bijlage A der Mem. van Toel. van de Indische Begrooting voor 1895, wat de bevonden cijfers betreft.

α. Zonder *f* 14,926,052.23[5] van op 1 Jan. '68 in 's lands kas voorhanden saldo's van dienstjaren vóór 1867.

β. Zonder *f* 5,497,240.61 wegens uitkeering uit de batige sloten over 1868 en 1869.

γ. Zonder *f* 11,880,000 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1868, 1869 en 1870.

δ. Zonder *f* 2,420,000 wegens uitkeering uit het batig saldo der rekening over 1871.

ε. Zonder *f* 1,770,000 wegens uitkeering uit het batig saldo der rekening over 1871.

ζ. Zonder *f* 18,118,177.37 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1871 en 1872.

η. Zonder *f* 8,064,000 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1872 en 1873.

ϑ. Zonder *f* 10,764,000 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1872, 1873 en 1874.

ι. Zonder *f* 7,788,000 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1873 en 1874.

κ. Zonder *f* 7,806,636 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1873, 1874 en 1875.

λ. Zonder *f* 5,043,365 wegens uitkeering uit de batige sloten der rekeningen over 1873 en 1874.

μ. Zonder *f* 2,000,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1885.

ν. Zonder *f* 1,500,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1886.

ξ. Zonder *f* 1,500,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1887.

ο. Zonder *f* 730,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1887.

π. Zonder *f* 550,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1889.

ρ. Zonder *f* 450,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1887.

σ. Voorloopige opgaaf.

τ. Zonder *f* 400,000 wegens uitkeering uit het batig slot der rekening over 1887.

a. Zonder de bijdrage.

b. Zonder de bijdrage en onuitgekeerd gebleven gedeelte der bijdragen over 1868 en 1869 ad *f* 5,497,240.61.

c. Zonder de bijdrage en aflossing van het voorschot der Ned. Handelmaatschappij ad *f* 10,000,000.

d. Zonder de bijdrage en *f* 2,048,177.37 tot dekking van nadeelige sloten der Staatsrekeningen '71 en '72, *f* 3,000,000 tot dekking van uitgaven voor de voltooiing van het vestingstelsel, *f* 10,000,000 tot amortisatie van schuld.

e. De geraamde bijdrage is niet uitgekeerd; hierbij niet in aanmerking genomen *f* 2,700,000 wegens bijdragen uit de batige sloten der rekeningen over 1872, 1873 en 1874.

f. de geraamde bijdrage is niet uitgekeerd; hierbij niet in aanmerking genomen *f* 2,300,000 wegens bijdrage uit het batig slot der rekening over 1874.

g. De bijdrage als memoriepost op de begrooting voor de alsnu volgende jaren.

h. Voorloopige opgaaf.

N.B. Onder de uitgaven der jaren 1867—1872 is gerekend een rentepost ad *f* 350,000 wegens de schuld van *f* 10 millioen aan de Nederlandsche Handelmaatschappij (zie Hoofdstuk II). In 1872 werd deze schuld afgelost.

Tot 1868 kwam de rentepost voor bij afdeeling IV Dep. van Binnenlandsch Bestuur (onderafd. Producten). De Waal (Aant. VII pag. 148) toont aan dat de Kolonie ten onrechte met deze schuld is belast. Minister geworden zijnde bracht hij den post „onder uitdrukkelijke vermelding van dit gevoelen" bij de begrooting voor het jaar 1869 over naar de afdeeling: Bijdragen van Ned.-Indië aan de middelen tot dekking van 's Rijks uitgaven. „En deze overbrenging, dus deze zienswijze, werd door de wet van 4 Dec. 1868, die dat hoofdstuk vaststelde, bekrachtigd" (zie de Waal „Onze Indische Financiën" II pag. 9 en 10; ook „een Handuitgaaf der Indische begrooting voor 1867, met eenige opmerkingen" pag. 34, van denzelfden schrijver).

Bijlage L.

Saldo's [1]
der
Begrootingen en *Rekeningen.*

	Begrootingen VOORDEELIG.	Begrootingen NADEELIG.	Rekeningen VOORDEELIG.	Rekeningen NADEELIG.
1867.	*f* 16.231.789,63	—	*f* 27.056.854,39⁵	—
1868.	〃 11.305.869,—	—	〃 17.623.349,39	—
1869.	〃 15.312.731,—	—	〃 13.945.894,—	—
1870.	〃 12.212.511,—	—	〃 17.867.556, -	—
1871.	〃 28.461.481,50	—	〃 29.994.232,—	—
1872.	〃 10.745.586,—	—	〃 20.658.178,—	—
1873.	〃 8.547.695,—	—	〃 12 081.594,—	—
1874.	〃 8.124.579,—	—	〃 17.928.596,—	—
1875.	〃 8.341.685,—	—	〃 18.578.326,—	—
1876.	〃 2.786.455,—	—	—	*f* 15.923.181,—
1877.	〃 2.186.872,—	—	—	〃 1.938.330,—
1878.	〃 79.040,—	—	—	〃 4.299.732,—
1879.	—	*f* 8.706.587,—	—	〃 11.527.475,—
1880.	—	〃 2.633.474,—	—	〃 97.995,—
1881.	—	〃 2.068.606,—	—	〃 13.430.306,—
1882.	—	〃 9.585.928,—	—	〃 19.267.731,—
1883.	—	〃 8.461.629,—	—	〃 8.336.665,—
1884.	—	〃 2.454.164,—	—	〃 1.307.373,—
1885.	—	〃 1.458 808,—	〃 3.108.486,—	—
1886.	—	〃 5.438.037,—	〃 2.374.340,—	—
1887.	—	〃 538.321,—	〃 25.454.569,—	—
1888.	—	〃 7.549.800,—	—	〃 8.658.616,—
1889.	—	〃 9.798.663,—	〃 1.698.974,—	—
1890.	—	〃 9.009.335,—	〃 8.552.744,—	—
1891.	—	〃 24.056.497,—	—	〃 14.971.898,—
1892.	—	〃 18.402.241, -	—	〃 9.274.952,—
1893.	—	〃 7.943.160,—	〃 7.601.457,—	—
1894.	—	〃 14.210.088,—	—	—
1895.	—	〃 10.790.309,—	—	—
	f 124.336.294,13	*f* 143.105.647,—	*f* 224.525.149,78⁵	*f* 109.034.254,—

Aldus zou het voordeelig saldo zijn	*f* 224,525,149.78⁵
	„ 109,034,254.—
	f 115,490,895.78⁵
Bovendien was op 1 Januari 1868 in 's lands kas van saldo's van dienstjaren vóór 1867	„ 14,926,052.23⁵
	f 130,416,948.02

1) Met de bijdragen, doch zonder uitkeeringen. Zie Bijlage K.

Evenwel het Rijk heeft hiervan genoten aan:

Bijdragen [1].	*f*	97,514,275.02
Uitkeeringen [2].	„	51,920,417.61
	f	149,434,692.63 [3])

Het nadeelig saldo tot en met 1893 is dus:

f	149,434,692.63		
„	130,416,948.02		
		f	19,017,744.61

1) Zie hoofdstuk II pag. 24.

2) 〃 〃 VIII 〃 105.

3) Op pag. 105, in hoofdstuk VIII is het bedrag *f* 2,100,000 hooger omdat daar de rente aan de Ned. Handel-Maatschappij over de jaren 1867—1872 mede als uitkeering aan het Rijk is gerekend. Hier is niet aldus gehandeld, om een gemakkelijker overzicht te verkrijgen van de wijze, waarop het nadeelig saldo van *f* 19,467,744.61 (zie pag. 104 waarbij in aanmerking is genomen de uitkeering ad *f* 450,000 aan de Indische middelen over 1894) is ontstaan.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Eenheid op financieel gebied is geen noodzakelijk gevolg van de eenheid van het Staatsgezag, waaraan Nederland en Indië zijn onderworpen.

II.

Al noemt men de verwerping van het zoogenaamd sarcastisch-amendement geene principieele beslissing, zij is toch zeker een gevolg van den wensch naar splitsing der Nederlandsche en Indische financiën (zie pag. 114 vollg.)

III.

Intrekking der artt. 4 en 28 der Wet van 23 April 1864 St. 35 is noodzakelijk.

IV.

Art. 1, al. 3, (art. 4 der Compt.wet) van het voorstel-Van Dedem (1892) is geene sententia mere declaratoria.

V.

Exheredatio van een filius in potestate, die in krijgsgevangenschap was geraakt, behoefde door den vader niet nominatim te geschieden.

VI.

Art. 13 al. 2 van het Burgerlijk Wetboek wordt door art. 149 der Wet van 25 Juni 1851 St. 85 te niet gedaan.

VII.

Art. 832 al. 2 B. W. is eene lex fugitiva.

VIII.

Jure constituendo behoort de distantia loci als kenmerk voor den wissel te vervallen.

IX.

Art. 217 W. v. K. behoorde ook bij den wissel van toepassing te zijn.

X.

Finantieel-productief moet een uitgaaf zijn, om eene leening daarvoor te rechtvaardigen.

XI.

De kans van voordeel, welke zoogen. wereldtentoonstellingen medebrengen, wegen niet op tegen de nadeelen, daaraan onvermijdelijk verbonden.

XII.

Onder de in art. 351 W. v. S. genoemde „telegraafwerken'' zijn ook begrepen telephoonwerken.

XIII.

In art. 241 W. v. Burg. Rechtsvordering is eene te enge begrenzing der rechterlijke bevoegdheid gelegen.

XIV.

De bepaling van art. 639 B. W. is enuntiatief, zoodat ten onrechte daarin zijn opgenomen de woorden: „op geene andere wijze.''

XV.

In art. 1006 B. W. worden met interessen alleen bedoeld werkelijk genoten interessen.

XVI.

Ons recht kent geen inbreng van schuld.

XVII.

Ten onrechte ontzegt art. 32 W. v. K. den commanditairen vennoot het stemrecht bij de benoeming van een vereffenaar.

XVIII.

De Wet van 22 December 1857 St. 171 is verouderd.

XIX.

Ook na het doen van afstand van de Kroon, blijft de Koning Lid van het Koninklijk Huis.

XX.

Het is in strijd met de taak van den Staat om rechtstreeks als landbouwer of industrieel op te treden.

XXI.

Verspreiding van het Christendom in Indië is in overeenstemming met het Staatsbelang.

XXII.

Art. 441 Wetb. van Strafrecht behoorde te vervallen.

XXIII.

Het hypnotiseeren, anders dan door geneeskundigen voor geneeskundige doeleinden, behoorde door de Wet te worden verboden.

XXIV.

De woorden „bij de gratie Gods" in het formulier voor de afkondiging der wetten, zijn de erkenning van een Staatsrechtelijk beginsel.

INHOUD.

AMICORUM CONSENSUS VIRTUTEM ALIT GAUDIUMQUE